

Zorislava.

Povest iz davnih dni.

Spisal

Starogorski.



Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.



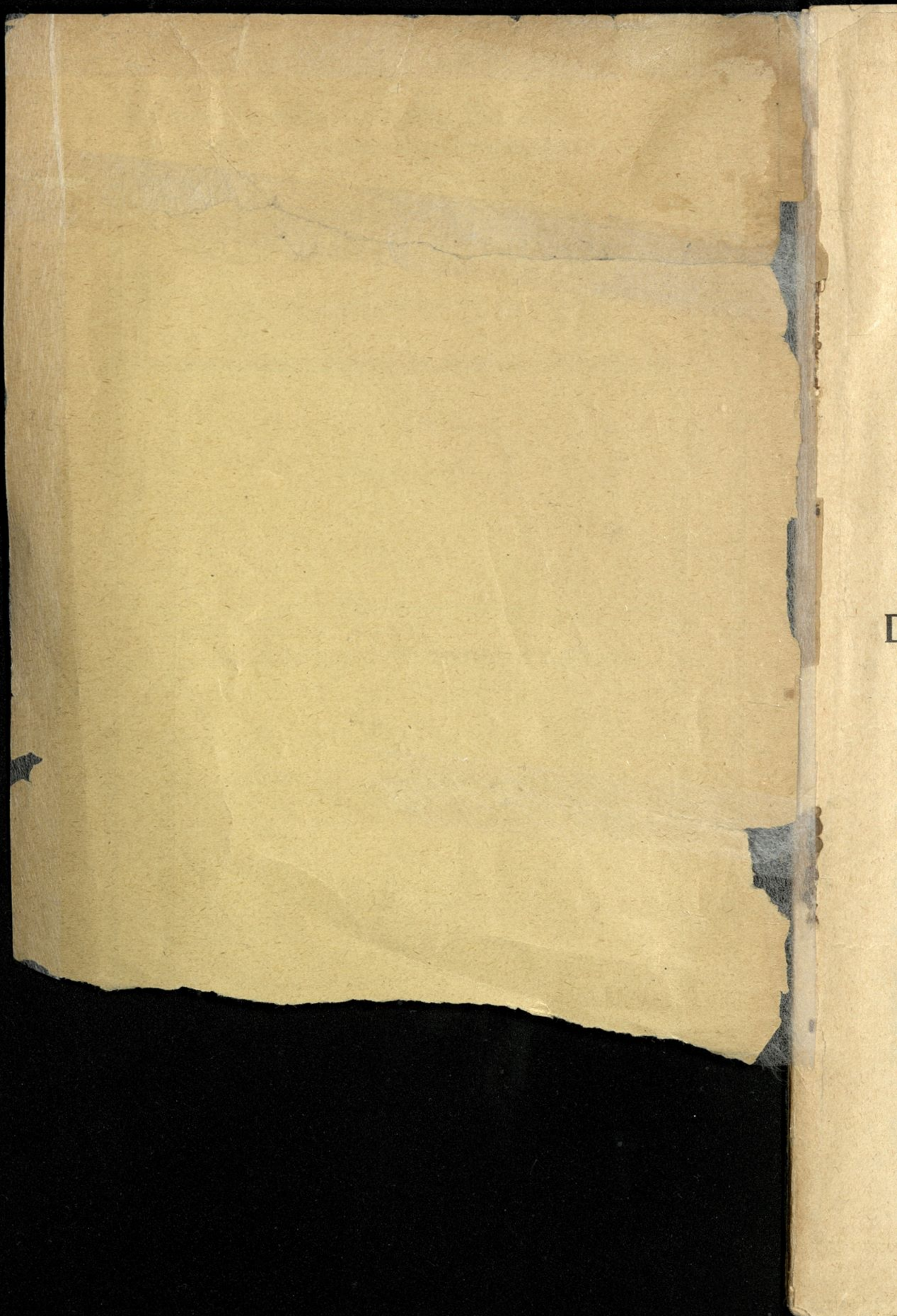
Mohorjeve knjižnice 2. zvezek.



1913
DRUŽBE SV. MOHORJA

1913.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.



Zorislava.

Povest iz davnih dni.

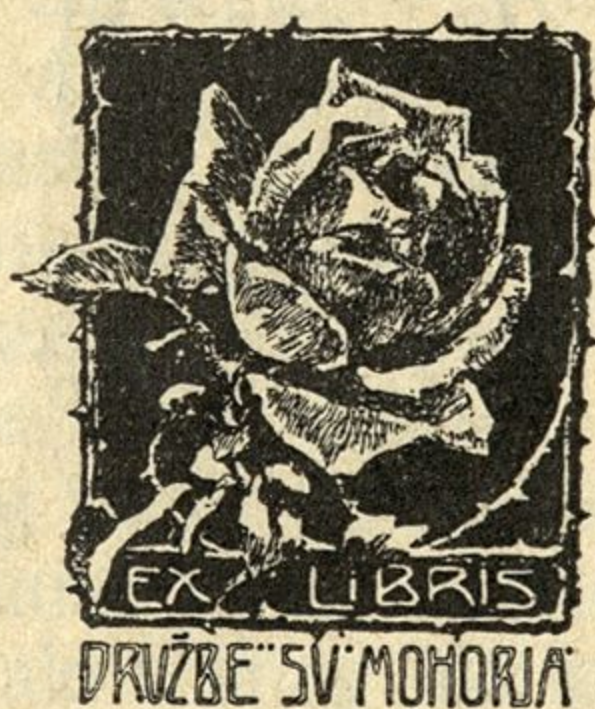
Spisal

Starogorski.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Mohorjeve knjižnice 2. zvezek.



1913.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

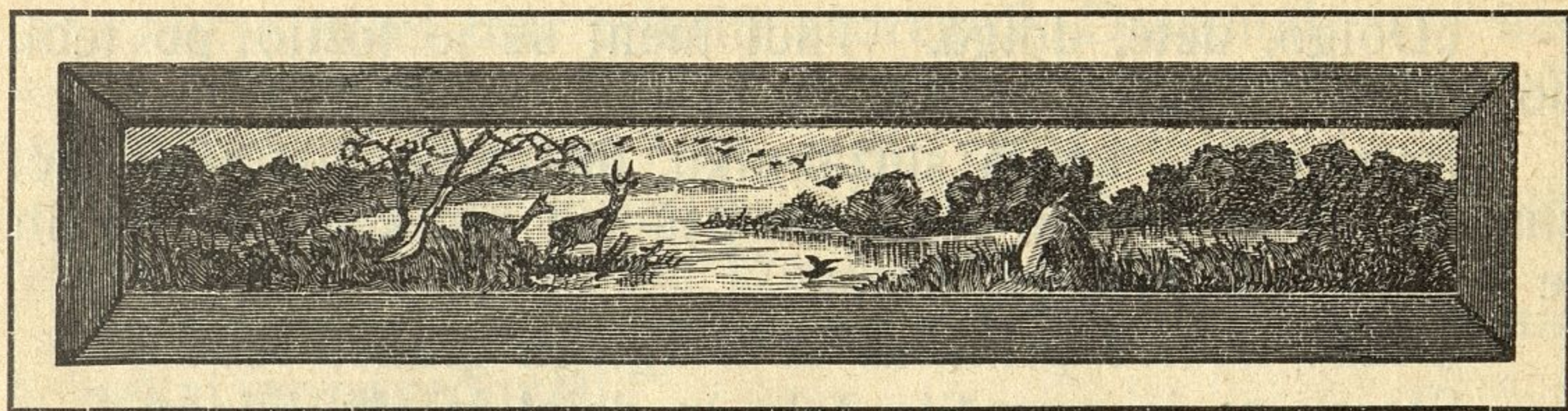
Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

46587



L 23. VI. 1946/ 3291

030023341



I.

Po gozdu, obraščenem z orjaškimi hrasti in gostim bukovjem, je jezdil, zatopljen v misli, postaran širokopleč mož s sivo glavo. V enomer je kimal in mrmral komaj umljivo:

„Vse, vse so vam iztrgali. O bogovi, in vi ste to dopustili? Dopustili ste, da vas je pregnal iz svetišč, iz hramov, iz src eden sam, tujec, Krist?“

In pogladil je brado, izpodbodel konja, da je poskočil, nato pa se spustil v dir, da sta ga služabnika komaj dohajala.

A gospodar ni dolgo dirjal.

Pritegnil je vajeti in konj je jel stopati zopet polagoma. Starec pa se je vnovič zatopil v misli.

„Krist vas je pregnal, bogovi naši!“

Nato je jezno dvignil desnico.

„Pregnal vas je, a pri Perunu, Stražimir, starosta vam ostane zvest.“

Iskri konjič je zarezgetal. Ali je hotel potrditi gospodarjeve besede, ali je zarezgetal veselja, zagledavši gradič in domačo vas? Kdo to ve?

Pa tudi služabnikov konj je zarezgetal in jezdec so skokoma jezdili v vas.

Pod gradičem je stala deklica, stara okoli osemnajst let, vitka, ogrnjena v belo, doma tkano obleko. Zdelo se je, kakor bi stala tam lilija, blesteča se v solncu, vidna sredi zelene trate, kakor sneg na planini. Dolgi lasje so ji valovili preko ramen po hrbtu.

Bila je hčerka staroste Stražimira.

Starosta je stopil s konja, poljubil hčerko, ki ga je objela in dejala:

„Dolgo te ni bilo, oče!“

„Dolgo, dete, dolgo. Tudi meni se je tožilo po tebi, po domu. A sedaj sem tu!“

Prepuštil je konja služabniku, da ga odvede v gradič, sam pa se je napotil s hčerko peš teh par korakov, ki jih je še imel do svojega doma.

„Kake novice prinašaš iz Blatnega gradu, oče?!“

Starcu se je zmračilo čelo in dejal je zlovoljno:

„Slabe.“

„Slabe?“

„Zelo slabe, Zorislava, Slovenci izdajajo bogove svojih očetov.“

Starec je težko sopeč umolknil in se je ozrl na hčerko. Ona pa je povesila glavo in vzdihnila.

Stražimir se je trudil, da bi govoril mirno, a glas se mu je vseeno tresel srda.

„Naš knez in vladar Kocelj podpira to izdajo!“

„Oče!“

Zorislava je vzkliknila s plašnim glasom in se tesneje oklenila očetove roke.

„Kocelj je naš vladar, vladar Slovenov. Ne pregreši se! Saj veš, da je i vojvoda Vojeslav naklonjen Kristovi blagovesti.“

Starec pa je stresel z glavo, kakor razjarjen mrjasec in dejal s kaj čudnim glasom:

„Prav praviš! Stražimir je samo starosta.“

Zorislava se je ozrla v očetovo lice in opazila krog njegovih ustnic grenak nasmeh. Hotela je nekaj reči, a med tem sta dospela do vrat gradišča in med vrati se je pokazal mlad mož, jedva dvaindvajset let, plemenitega obraza in krepke postave. Pravi Sloven!

„Pozdravljen starosta!“

„Svetovit s teboj, mladec!“

Obrnjen h hčerki pa je dejal veselo:

„Zorislava, hej, kako da niti povedala nisi, da nam je gost naš dični Dragomil?“

Deklica je zardela, kakor v zadregi, Dragomil pa je rekel smehoma:

„Presenetiti sva te hotela, starosta!“

Stražimir je veselo stresel desnico mladcu in vprašal, če se je kaj posebnega zgodilo, odkar je bil odsoten.

Dragomil je zanikal in se jel ozirati po dekletu, ki je med tem izginila v gradič.

Ali je hotel mar prikriti zadrego? Dragomil, tvoj nasmeš je prisiljen? Kaj je pomenil neopažen namig oči med teboj in dekletom? . . . Ali varaš starca?

A Stražimir ni opazil prikrite zbeganosti mladeničeve, ampak ga je povabil, naj gre z njim v gradič.

„Zorislava nosi najbrž že na mizo krepčil. Pojdi, imam ti nekaj pripovedovati!“

Kmalu nato je sedel starosta Stražimir za mizo na leseni klopi in njemu nasproti Dragomil.

Dva vrča sta stala na mizi, napolnjena z vinom, zraven pa kruh in meso.

Nekaj časa sta sedela molče, zakaj starec se je krepčal od dolge ježe. Če bi opazil starec pomenljiv pogled Dragomilov, ki je veljal Zorislavi, ko je pozdravil starosto in vedel, da je med tem, ko je pričakovala Zorislava očeta, odvedel skrivaj iz gradišča tujega človeka z dolgo haljo, ne dišalo bi mu niti vino, niti kruh, niti meso, ki mu je šlo sedaj tako v slast.

A ni opazil. In bilo je dobro, da ni opazil.

Ko se je starosta okrepčal, pogladil je belo brado in dejal:

„Dragomil, slabe novice prinašam, novice, ki ti bodo ranile tvoje pošteno srce.“

Dragomil je pogledal starca.

„Govori, starosta, zakaj v veliko čast mi je, da se pogovarjaš z menoj, ki sem še mlad in neizkušen, o važnih zadevah. Ne bojim se niti slabih novic, niti se radujem veselih. Dandanes je vse goljufivo. To, kar je danes slabo, je jutri lahko dobro, ali pa narobe.“

Starosta pa zmaje z glavo in reče z žalostnim glasom:

„Ne, Dragomil, s teboj se pogovarjam zato, ker si pameten mladec, ki ljubi svojo domovino in spoštuje bogove svojih pradedov.“ To, kar ti povem, pa ne bo dobro niti danes, niti jutri, niti pozneje. Čuj me! Ti veš, da sem bil pri knezu Kocelju na ukaz našega vojvode, da se pritožim v imenu naših Slovenov nad tujimi svečeniki, ki prihajajo k nam iz Nemškega, da nam razbijajo domove naših bogov in vsiljujejo svojega Krista in to v jeziku, katerega nikdo ne razume. In pravil sem knezu, kako vsiljujejo celo z grožnjami novo vero in sramotijo bogove Slovenov, katere razumemo mi in kateri razumejo nas. Prosil sem ga“, tu je starec znižal glas, „ker je bil tak vojvodov ukaz, naj pošlje Slovenom slovenske oznanje-

valce, v nadi, da se bo knez razsrdil in pognal iz naših dežel vse zasmehovalce naših bogov.“

„In kaj je odgovoril knez?“

„Poslušal me je, nato pa jel pripovedovati, da učita na Moravskem, pri knezu Rastislavu, dva slovenska svečenika, katera je poslal carigrajski car Mihael v to deželo, Kristovo vero. Eden od njiju je bil že nekaj let knez v Striemski slovanski pokrajini, pa je opustil to in raje postal pridigar.“

„Slišal sem o tem,“ de Dragomil. „Več naših ljudi pripoveduje to. In pravijo tudi, da Moravani radi sprejemajo Kristov nauk in se dado krstiti, dasi sta oznanjevalca še le komaj dve leti na Velehradu.“

„Kdo pravi to?“

„Slišal sem to, starosta. Godec Zoran, ki prehodi pol sveta in pije vino kristjansko in naše z enako slastjo, je pravil tako čudovite reči o teh dveh možeh, da bi človek mislil, da nista človeka.“

Stražimir je sklonil glavo, nato pa dejal:

„Knez Kocelj je pravil tudi tako. „Pravo vero“, je rekel knez, „oznanujeta z velikim uspehom, in to je baje res prava vera, ne ona, ki jo uče solnograški pridigarji.“

„Ne, starosta! Vera je ena in ista. Razloček je ta, da Solnograd hrepeni po slovenskem ozemlju in mu je ta vera le pripomoček, dočim carigrajska poslanca oznanujeta Krista v našem jeziku.“

Stražimir se je grenko nasmejal.

„In to je res prava vera?“

Nato pa je prijel Dragomila za roko.

„Povej, Dragomil, ali mora biti vera, v kateri so živel naši očetje in pradedje neprava? ... Ali more biti?“ ...

Dragomil je molčal.

Starec pa se je čimbolj razvnemal in siva brada se mu je tresla.

„Kaj so nam prinesli ti tujci? Nemir, razpor in po-boje. Brat je šel zoper brata, Sloven zoper Slovena, vojvoda zoper vojvodo, klali smo se med seboj, kakor dva tuja naroda. Zakaj? Ker so nas naščuvali tujci, nas pognali z mečem v roki drug na drugega. In na osamljene domove so se naselili sami, zidali gradove, udove pridobili za svoje nauke! O, Morana . . .“

Stražimir je z rokami podprl glavo in težko dihal.

Dragomil pa je rekel s tihim glasom:

„Pravijo, da je Krist Bog miru in ljubezni, Bog sprave, Bog sveta in njega stvaritelj in da drugih bogov ni!“

Starosta je dvignil glavo in dolgo gledal mladcu v oči. Nato je dejal s poudarkom:

„Pri Perunu, če bi ne vedel, da si sin Slovena, velmoža, mojega prijatelja, mislil bi . . .“

Stražimir ni izgovoril, ampak prijel vrč in pil. Nato je začel sam s seboj govoriti:

„Bog miru, ljubezni, sprave . . . ha . . . kak mir je to, kaka ljubezen, kaka sprava. Po livadah in gozdovih leže trupla, žrtveniki so razrušeni, narod zbegan. Ne, ne, Dragomil, to ni Bog miru in ljubezni, to je bog jeze, nemira in sovraštva.“

Dragomil se je zbal, da bi se starec ne razvnel še bolj, zato ga je jel spraševati o dvoru in knezu.

„Slabo pravim! Knez je vnet za carigrajska odposlanca in razmišlja, kako bi ju privabil k sebi, dasi sem ga prosil naj tega ne dela!“

„Ali bo prosil Rastislava za nju?“

„Tega ne, ker si nista dobra! A rad bi ju dobil na drug način.“

„Naj prideta!“

Starosta je vnovič pogledal mladca, vstal, stopil k njemu in vprašal s tresočim glasom:

„Dragomil, ti si privrženec Kristov!“

Mladec je prebledel. Ali naj odgovori, da je res, kar ga vpraša starosta, ali naj zataji Krista, kakor ga je nekoč njegov apostol? Če ga ne zataji? Starosta ga vrže z jezo iz hiše in Zorislava? Ali ne spravi s tem v nevarnost tudi nje . . . A če ga zataji? Ali bi ne ravnal, kakor bojazljivec in plašljivec?

Te misli so kakor blisk švigale po mladčevi glavi.

Starosta je čakal na odgovor.

„Povej Dragomil, ali si privrženec Kristov?“

„Zakaj vprašaš to, velmožni starosta? Zato mar, ker sem rekel: naj prideta? O, naj prideta, to ponavljam, bomo vsaj slišali do dobra, kaj uči ta Krist. In če je res on pravi, edini Bog, Bog miru in ljubezni, potem se mu tudi ti ne boš mogel ustavljati, starosta. Če pa ni to, kar uče, potem pa izgine, kakor izgine sneg na solncu in rosa s trave.“

Starec je sedel in dejal potrto:

„Tako je rekel i knez Kocelj.“

Nato je stisnil pest in dejal z razjarjenim glasom:

„Da. Naj prideta, ali moje slovenske duše mi ne vzameta, če tudi govorita naš jezik, mojih bogov mi ne uničita, ker jima ne verjamem nikoli. In naj zahteva to sam vojvoda ali celo knez, jaz se nikdar ne izneverim veri svojih očetov.“

In kakor bi hotel še silneje potrditi to izjavo, je pri-dejal plogedavši pomenljivo mladca:

„In kdor bo hotel imeti mojo Zorislavo, moral bo priseči tudi na to!“

Dragomil se je zdrznil. Že je hotel nekaj reči, ko je vstopila Zorislava in dejala:

„Tvoj oče, Dragomil, podstarosta Ostoj, prihaja. Zdi se mi, da se mu močno mudi, ker dirja kakor burja.“

Starosta in Dragomil hočeta naproti, a že je planil ves zasopel pred nju Ostoj.

„Kaj je?“

„Videli smo tujca. Izginil je v neko hišo.“

Starosti so se zasvetile oči.

„Tujca s haljo?“

„Da.“

Zorislava in Dragomil sta se plašno spogledala.

Starosta pa je zavpil od gnjeva:

„In nikdo ga ni pridržal? ... Niti ti, podstarosta? ... Privedi ga sem, hitro ...“

Podstarosta Ostoj je obstal, nato se je obrnil:

„Ne privedem ga, starosta! Ne privedem ga, ker si pozabil na gostoljubje in me podiš za človekom, kakor bi bil tvoj hlapec, dasi komaj sopem.“

Stražimir se je zavedel.

Kaj je storil? Podstarosta je užalil. Hitel je za njim, da ga pokliče nazaj, a podstarosta je že jahal skozi vrata.

Odjezdil je z gnevom v srcu.

„Kaj si storil, oče!“

Plaho je prijela Zorislava očeta za roko.

Stražimir pa je sedel težko na stol in se grenko nasmejal.

„Bog miru in ljubezni! ... Haha ... Ali vidiš, Dragomil? Nov mir in novo ljubezen mi je prinesel ... Proklet!“

Zorislava pa je objela sivo glavo očetovo in boleстно vzkliknila:

„Oče, oče ...“

II.

Šumel je stari gozd za gradičem Stražimirovim in gledal na množico naroda, zbranega na trati. Mogočna lipa je stresala svoje veje, kakor orjak, ponosno in samozavestno. Pod njo je stal oltar, pripravljen za daritev carju sveta, poglavarju bogov, srebrnobrademu Perunu. Krog so stali velmožje in veljaki ljudstva in med njimi njih starosta Stražimir. Njegov rojstni dan je danes in zato se je zbrala množica ljudstva, da prisostvuje daritvi, da praznuje praznik, da pokaže s tem naklonjenost svojemu starosti.

Stražimir se ozira po množici, po veljakihi. Oko mu je jasno in veselo. Še so zvesti Sloveni bogovom očetov in on bo danes daroval Perunu in ga prosil, da ostanejo zvesti.

A med vrstami velmož in veljakov išče starec zaman nekoga. Podstaroste Ostoja ni. Srce boli Stražimira, da mu Ostoja ni odpustil naglice, dasi ga je prosil. Pa tudi drugi se spogledujejo in iščejo podstarosto.

In še enega ni . . .

Dragomil, sin podstaroste, kje je on?

Rogovi zadone, daritev se prične.

Že stopa Stražimir k žrtveniku. Še enkrat se ozre po množici in glej, tam prihaja podstarosta.

Starosta zašepeta ginjen:

„Hvala ti Perun, prišel je!“

Tam na strani množice stoji Zorislava, kakor bela lilija sredi trate, kakor sneg vrh planin. Roke so ji sklenjene, a pogled ji je uprt nekam dalje . . . dalje . . . ne pod lipo, ne na žrtvenik.

Ogenj zaplapola in obseže dar — mlado jagnje.

Množica molči nepremična, lipino listje šumlja. Starosta razprostre roke in njegov glas se zasliši tja do zadnjega človeka.

„Perun, mogočni bog! Žalostni časi so prišli nad Slovene, izginil je mir, izginila sloga. Perun, mogočni bog! Tujci prihajajo k nam, noseč novo vero, novega Boga, s križem prihajajo, za katerim je skrit meč. Mir in ljubezen in spravo oznanjajo, a mi ginemo pod nasiljem! Perun, mogočni bog! Brani svoja svetišča, brani Slovene!“

Starec se je vrgel na tla pred žrtvenikom, množica je

klonila glave. Od žrtvenika je zavel vonj pečenega mesa. V srcih naroda pa se je zganilo in iz prsi je privrel silen krik: „Perun, mogočni bog! Brani svoja svetišča, brani Slovence!“

Zorislavine oči so se zalile s solzami, ko se je ozrla po tej množici in ustne so ji šepetale:

„Kriste, Kriste! — Razsvetli moj narod, daj mu spoznati luč resnice, blagovesti! Odpusti mojemu očetu, ne zavrzi ga! Naj spregleda, naj te spozna! . . . O Kriste, Kriste!“ —

Daritev je bila končana.

Narod se je jel razhajati po trati, da začne gostovati.

Velmožje in veljaki so častitali Stražimiru, želeč mu dolgo življenje in srečo. A nekdo, katerega bi starosta rad pritisnil na srce, ni prišel, ni častital.

Podstarosta Ostoj je takoj po daritvi odšel.

In še nekdo je gledal daritev staroste.

Tam v gozdu, na košati bukvi je sedel mož s haljo in gledal množico. Slišal je gromki krik naroda in vzdihnil:

„Gospod, veliko je dela, a delavcev ni! Ta narod je biser značajev, daj o Kriste, da te spozna in sprejme!“

* * *

Zazvene so piščali.

Mladci in dekleta so se prijeli za roke in po trati se je vzvalovilo kolo. Dalje tam so zagoreli ognji, klali so janjce in vole, v posodah se je isknilo vino. Saj danes je slavnostni dan, rojstni dan staroste.

„Kje je neki Dragomil,“ so se spraševala dekleta.

„Zakaj ne pleše Zorislava,“ so pomislili mladci.

In stopil je Rusmir tja do nje:

„Zakaj ne pleše hčerka Stražimirova?“

Ona pa je odgovorila:

„In zakaj ne pleše Rusmir?“

„Kako naj pleše, ako najkrasnejša devojka med nami ne mara za nas!“

„Oj, Rusmir“, je zardela Zorislava. „Kako poredno govoriš! Ne vidiš li, da moram z očetom vred streči gostom?“

„Niti očetu, niti tebi ni treba streči, ko imaš služabnikov dovolj. Pojdi Zorislava, zaplešeš kolo, ali zapoješ! Godec Zoran te naj spremlja na piščali!“

In Zorislava je šla.

„Hej, Zoran, zaigraj, da bo Zorislava zapela, lepše, kakor slavček v grmovju svojo večernico!“

Zoran pa se ni prenaglil. Pogledal je Rusmira, poklonil se Zorislavi in dejal:

„Dovoliš, da se napijem!“

Hkrati so mu pomolile dekleta vrče z vinom.

„Počasi, dekleta, počasi,“ je govoril Zoran vzradoščen. „Druga za drugo, da ne bo zamere.“

Ko se je napil, je nastavil piščalko na usta in dejal:

„Pri Morani, začnimo!“

Nekateri so se jeli smejeti in godec se je razsrdil.

„Komu se smejete? — Meni? . . . Dobro. Pa ne godem! Pri Morani, ne godem!“

„Pa zagodi pri Vesni, če nečeš pri Morani,“ je rekel nekdo.

Godec je zagodrnjal, ošinil z očmi govornika in dejal:

„Vina.“

„Dajte mu vina“, so vzkliknili mladci in se smejali, „da si bo ugasil žejo!“

Godec pa je prijel ponujani vrč, ga pobožal po trebuhu, nagnil glavo nazaj in vino je teklo v široko grlo, kakor voda po hudourniku.

„Tako, sedaj pa zapojmo!“

Dekleta so se vstopila krog Zorislave in iz mladih grl je zadonela pesem:

„Kakor solnce jasno,
greje svet,
in poljublja mladi,
nežni cvet,
da razširja mičen
vonj, sladák,
tako ples preganja
s srca mrak,

da živeje v žilah
kri kipí
in življenje naše
nam sladí.
Zato hajdmo urno
v kolo vsí,
godec, ti pa godi,
in ne spí.“

„Nú, ker ste peli tako lepo, da mi je kar poskakovalo srce, zapojem tudi jaz eno.“ In zapel je veselo pesem o godcu in dekletih.

„Živio Zoran“, so zaploskala dekleta, mladci pa so mu ponujali vina.

V hipu pa so postali vsi pozorni.

Tam od daleč je bilo videti dva jezdeca, vrla jezdeca, zakaj sedela sta na konjih, kakor prirastla in drvela, kakor vihar.

Za hip je nastala tihota, nato pa so vzkliknili nekateri:
„Dragomil.“

„Kdo pa je oni drugi“, so ugibali ostali. Ko pa je dospel bližje, je zaklical glas:

„Vojvodič Ljubomir.“

In v hipu so se vse oči obrnile v prihajajoča, ki sta poskakala s konj.

Starosta Stražimir se je močno začudil, videč Dragomila na spenjenem konju v spremstvu vojvodiča. Šel jima je nasproti in ju iskreno pozdravil.

„Oprosti starosta, da me ni bilo prej.“

Nato se je ozrl po velmožih in dejal tišje:

„Očeta ni?“

„Ni ga,“ je odgovoril starosta žalostno in pristavil z zamolklim glasom:

„Srdi se! . . . Bil je pri daritvi, a je odšel.“

Dragomil je pokimal in pogledal mračno.

„Srdi se!“

Nato je rekel okoli stoječim:

„Vojvodič Ljubomir vas poseča in je moj gost.“

Starosta mu je stisnil desnico.

„Pozdravljen, vojvodič! Pozdravljen v naši sredi in dobro došel!“

„Pozdravljen!“ so klicali naokoli in nudili vina in mesa v izobilju.

„Zaplešemo kolo, Dragomil je tu,“ so se začuli glasovi!

„Da. Zaplešimo!“ je dejal Dragomil. „Dasi sem se najezdil danes, vendar kola ne izpustim. In Ljubomir zapleše z nami.“

In približavši se Zorislavi, jo je prijel za roke, pokazal na Ljubomira in rekel:

„Moj prijatelj, poznavatelj blagovesti.“

Zorislava je podala roko Ljubomiru, zardela do ušes in dejala tiho:

„Pozdravljen v Kristu!“

Ljubomir pa je obdržal njeno roko in zrl v njene, ko nebo modre oči, da je rdela in ni mogla izpregovoriti besedice.

„Kolo, kolo“ je klical Dragomil in Zorislava je naglo odtegnila roko iz Ljubomirove in stopila k Dragomilu še vedno zardela in zbegana.

Ljubomir pa je potegnil z roko preko čela in vzdihnil:

„Zorislava! . . . Tu se začenja moja radost in moje trpljenje.“

In gledal je ves čas, kako so plesali kolo, a videl ni ničesar drugega, kakor samo Zorislavo, slišal nikogar drugega, kakor njen glas.

III.

Pol dneva ježe od gradiča staroste Stražimira je stal grad vojvode Vojeslava. Kar so dandanes občine, to so bile izza dobe naše povesti in še prej, rodbine ali zadruga. In te rodbine ali zadruga so si izbirale najodličnejše in najstarejše može za staroste, ki je opravljal ob enem tudi službo duhovnika. Taka zadruga je bila lahko majhna ali pa tudi velika, kakoršen ugled in moč je imel pač starosta. Navadno so se imenovale te zadruga, katere člani so bili začetkoma vsi udje ene skupne rodovine, ter so bivali vsi v enem selu ali vasi, po njih ustanovitelju očaku, starosti, kar še vidimo dandanes, posebno v Slovenskih goricah. Tu se nahaja vse polno vasi, ki imajo imena po svojih očakih. Tako je na primer ustanovil Vitomar vas Vitomarce, Radislav Radislavce, Dragotin Dragotince, Kristan Kristance, Okoslav Okoslavce, in tako dalje.

Rodovina pa, ki se je preveč razmnožila, da se ni dalo več živeti skupaj, je odločila, da se ima en del izseliti drugam in si ustanoviti novo selišče, kar se je zgodilo navadno v bližini starega. Nova naselbina ali občina je dobila novo ime in si izbrala svojega starosto.

Več občin skupaj je tvorilo pleme, katero je vladal višji starosta ali vojvoda. Vojvodu so se morali pokoriti vsi staroste občin, ki so se prištevale enemu plemenu. Vsa plemena skupaj so bila narod, kateremu je bil vladar knez in katerega so morali slušati vojvode.

Tako je vladal Veliko moravsko državo za časa naše povesti moravski knez Rastislav, ki je stoloval na Velehradu, Panonce pa knez Kocelj na Blatnem gradu,* ki je bil prijatelj Frankom, za kar ga je knez Rastislav gledal zelo nevoljno.

* Blatograd ali Blatni grad je bilo stolno mesto kneza Kocelja. Sezidal ga je knez Pribina in se je sprva nazival Pribinov grad. Stal je ob Blatnem jezeru na sedanjem Ogrskem, kjer stoji sedaj mesto Salovar. Reka Zala, ki se izliva v Blatno jezero, se še dandanes zove tako, kakor ob času slovenskih knezov.

Dasi so si Slovenci postavljali staroste, vojvode in kneze, vendar niso bili ti, posebno staroste ne, samosvoji gospodarji. Tudi vojvode so bili odgovorni plemenom za svoje delovanje. Vladarja, ki bi delal, kakor bi hotel, niso strpeli, zakaj vsak Sloven je ljubil svobodo in pravico.

Pokorščina starost do vojvod, vojvod do kneza pa ni bila takšna, kakor si jo mislimo danes, in knez je bil često navezan na voljo teh vojvod, ki so ravnali velikokrat vsak po svoji glavi in se pretepali med seboj in rušili slogo.

Dasi Sloveni niso strpeli samosvojega vladanja starost ali vojvod, vendar so znali ti z lepimi besedami pridobiti plemena za se, tako, da se niti čutilo ni, da je bilo to le umetnim potom uprizorjeno samosvoje ravnanje. In to je bila ravno slaba stran Slovenov, seme tiste klete nesloge, ki kolje še dandanes naše vrste.

Ob času naše povesti, v devetem stoletju, niso bili Sloveni že več tako samosvoji in svobodni, kakor spočetka.

Ali vrnimo se k naši povesti!

Vojvoda Vojeslav je imel dva sina. Ljubomira, katerega že poznamo kot gosta Dragomilovega in precej starejšega Gojmira.

Ko je še Ljubomir pasel doma očetovo drobnico, je hodil že Gojmir z očetom na pohode zoper sovražnike Slovenov, posebno zoper Franke, katerih vojvoda Vojeslav, vkljub temu, da jih je čislal knez Kocelj, ni mogel trpeti. Vojeval se je pa tudi zoper lastne brate, ki so prihajali kot kristjani nad paganske Slovence z mečem v roki, vsiljevat novo vero.

In pri nekem takem bojnem pohodu je zmanjkalo Gojmira.

Vojvoda Vojeslav, ki je sicer dobil bitko, a izgubil sina, je bil nekaj časa neutolažljiv.

Preiskal je vse bojišče, a ni ga bilo najti niti med mrliči, niti med ranjenci, in spoznal je, da so ga ujeli in zarobili.

Dal ga je iskati in njegovi tajni sli so prehodili vse sosedne kraje, kjer je že križ nadomeščal malikovanje, da bi izvedeli kaj iz ust pridigarjev, ki so oznanjevali po deželi Kristovo vero, a zaman.

Sina niso našli ti sli, a našli so nekaj drugega. Našli so blagovest.

Poslušajoč pridigarje, in čeprav niso razumeli obredov, katere so izvrševali ti svečeniki v tujem jeziku, je vendar ostalo v njih srcih seme božje besede in jelo kaliti.

Vračali so se ti sli k vojvodu Vojeslavu brez sina, brez vesti o njem, a nosili so seboj blagovest.

Kršćanstvo pa se je med Sloveni čimbolj širilo, dasi so se posamezni staroste in vojvode upirali celo z mečem v roki.

Pritožbe, katere so pošiljali vojvode knezu, da ne umejejo jezika pridigarjev in ti ne njih, da so ti tujci povzročili cele poboje med plemeni, so kneza sicer dražile in skrbele, a pomagati si ni vedel. Vedel je predobro, da mika Franka lepa panonska zemlja, vendar je bil preslab, morda tudi neodločen, pognati iz svoje dežele tujce in po vzgledu moravskega kneza Rastislava poklicati iz Cari-grada slovenske pridigarje. In ravno raditega ni maral knez Rastislav Kocelja. Rastislav je bil neodvisen vladar Velikomoravske in Franki so ga sovražili radi mnogoterih zmag, katere je izvojeval nad njimi, dočim je Kocelj pri-poznaval nekako vrhovno oblast Frankov.

Ni čuda, da je v lepi Panoniji kar mrgolelo nemških duhovnov in narod jih je mrzil, ker niso znali njih jezika. Vendar je vkljub temu uspevalo krščanstvo.

Starosta Stražimir se je srdil nad oznanjevalci blagovesti, ki so prihajali v trumah iz Solnograda in je pre-ganjal. Ni se oziral na to, da je naklonjen novi veri vojvoda in knez sam. On je videl v novi veri pogin in zasuzenje dragega mu naroda in pri tem mu je ginila vsa pokorščina.

Oj, Stražimir! Ko bi vedel, da je bilo takrat pri tvoji daritvi že mnogo takih, ki so jeli spoznavati Krista, ko bi vedel Stražimire, da ti je i hčerka molila Jezusa Nazarenca, potem bi čutil, moral bi čutiti, da se bliža usoden tre-notek, ne trenotek smrti in zasuzenja, ampak da se bliža velik dan, vstajenje iz teme poganstva tvojim Slovenom.

Ko bi vedel, Stražimir, da je bival takrat, ko si bil ti na dvoru kneza Kocelja, v tvojem gradiču blagovestnik in oznanjal mir in ljubezen Zorislavi in Dragomilu, ko bi vedel, da je krstil Zorislavo ravno tisti dan, ko si se vrnil ti, potem bi spoznal, da se ni moči ustavljati blagovesti, katero je učil med ljudmi pravi, živi Bog po svojem Sinu.

In vprašal bi se, Stražimire, odkod to, kako to? In kdo bi ti odgovoril? . . . Kdo ti dal pojasnila? In slišal bi morda glas:

„Jaz sem vstajenje in življenje. Dolgo je vladala tema med vami, tema v tvojem srcu, Stražimire, a prišel je dan

tvojega obiskanja, ki ti prežene to temo, da piješ iz vira življenja.“

In tvoja žena, katero si pokopal in za katero si daroval bogovom celega vola, bi se razveselila, zakaj i ona je bila kristjanka.

Se li spominjaš, kako ti je stisnila roko v poslednjem trenutku in zašepetala s poslednjimi močmi:

„Stražimir, Stražimir . . . spreglej in pridi, da bova živela v večnih livadah.“

Nisi razumel tega, a vprašal bi hčerko Zorislavo, ona je umela. In potem bi umel i ti, in vprašanje od kod to, kako to, bi ti postalo jasno.

Da. In ne gledal bi z jezo v srcu oznanjevalcev, ampak radoval bi se njih prihoda.

Starosta si, Stražimire, res, ustavljaš se lahko z mečem v roki. Daj, lij bratsko kri, krši pokorščino vojvodu in knezu, preganjaj blagovest, a ne preženeš je. Ona se zopet vrne, močnejša in lepša, noseč seboj ljubezen in mir.

Res so nemški duhovni grešili zoper tvoj narod in prihajali pod krinko blagovesti s sebičnimi nameni. A verjemi, Stražimire, ne uidejo maščevanju onega, katerega ime nosijo med vas le z jezikom in ne s srcem. Kristu mrze hinavci. Ali ne zapiraj srca slovenski besedi, lastnim rojakom!

Toda starosta ni mislil niti eno, niti drugo, niti vedel, da so mu krstili hčerko. On je ljubil vero svojih očetov, vero, s katero pade po njegovi misli tudi njegov narod.

Močan je bil Sloven, ko je molil domače bogove, ko se je boril pod njih zaščito za svobodo in moč. Močan je bil in sedaj prihaja Krist, siloma, z mečem v roki prihaja, da podjarmi svobodne Slovence nemškim velikašem, katerim bo Sloven obdeloval krasno zemljo, ne sebi, ampak njim v prid.

In Stražimir je sovražil pridigarje, sovražil njihovega Krista.

Mnogo noči ni spal starosta, ker so ga mučile tožne misli, ker ga je skrbel ljubljeni narod.

Ali naj skliče vojščake, pozove druge staroste ter z ognjem in mečem, kakor vulkan, pokonča in požene vsiljivce iz dežele? . . . A kako? Mnogo starost je že postalo nezvestih Perunu, mnogo Slovencev že sprejelo krst. Ti, ki so še ostali zvesti, ali so mu porok, da ostanejo i za naprej? In naj si nakoplje na glavo bratsko kri, naj krši

slogo in pokorščino, katero je dolžan vojvodu Vojeslavu in knezu? . . . Saj je še vojvoda bolj naklonjen novi veri, kakor knez. Saj ga je i on poslal kot poslanca do kneza s pritožbami in prošnjo za slovenske učitelje, ker je slišal o uspešnem delovanju dveh Solunčanov na Velehradu. Ali bi ga ne kaznoval vojvoda za upor?

In starosta je vstal in razprostrl roke ter padel pred kipom Perunovim na obraz in tožil:

„Perun, mogočni bog, zapuščajo te Sloveni, zapušča te nehvaležni rod. Ne srdi se, čuvaj Slovene!“

* * *

Leto dni poprej, kakor je starosta Stražimir, skrbi poln, tožil bogovom nezvestobo Slovenov, je vojvoda Vojeslav preždel v svojem gradu cele ure in mislil na sina.

Dan za dnevom mu je prihajala njegova podoba pred dušo, in on je nem in zatopljen v svoje misli govoril z njim, kakor bi sedel v resnici kraj njega ali jezdil z njim na pohode.

„Gojmir, Gojmir!“

A ko se je za trenotek zavedel, ni bilo Gojmira.

„Ujeli so te, vzeli ljubečemu srcu očetovemu. Gojmir, Gojmir! — Ko bi te videl na bojišču s preklano glavo, ali med ranjenci, gledal, kako ti uhaja življenje, bi vedel, da si umrl, moj, naš, da si umrl kot Sloven. A sedaj, kakov si? . . . Ostaneš li zvest svojemu rodu v tujini, v sužnosti? . . . Misel, da živiš, nada, da te še morda kedaj vidim, je za me tolažba in bič ob enem. Gojmir, Gojmir! Krepak si moral postati sedaj, krepak! Petkrat je padel že sneg po naših livadah, odkar sem te zgubil, odkar sem se vrnil iz boja brez tebe — sam . . .“

Kako je plakala mati, vojvodinja! . . .“

V takih trenotkih, ko se je vdajal otožnosti, je prisedel k njemu Ljubomir:

„Oče, zakaj se žalostiš?“

Vojvoda je pogledal in vzdihnil:

„Žalostim se, tako mora biti!“

Sin pa mu je del roko krog vratu in ga je tolažil:

„Ne žalosti se, oče, ne žalosti! Idi, daruj bogovom in potolažiš se!“

Starec se je vprl na sina in vstal. Nato pa je dejal zamolklo:

„Darujem, Ljubomir, za Gojmira darujem!“

„Daruj, oče, daruj!“

In nekega večera, ko je Vojeslav ležal pred kipom Perunovim in molil za sina Gojmira, so se odprla vrata in človek v halji je vstopil. Ljubomir ga je zagledal:

„Kdo prihaja?“

„Mir z vami,“ je odvrnil tujec. „Popotnik prosi, da ga sprejmete na stan.“

Vojvoda Vojeslav se dvigne in zašepeta v duhu začuden:

„Ta glas, ta glas . . .“

Nato pa pristavi:

„V hiši Slovenov, ako iščeš gostoljubja, dobro došel, naj si kdorkoli, in če tudi, kakor vidim po halji, oznanjevalec Kristov.“

Tujec pa mirno odvrne:

„A tudi Sloven!“

Vojeslav se zavzame:

„Sloven? . . . Tedaj si zavrgel vero očetov? — O, Perun . . . lastni sinovi služijo sovražnikom naroda.“

Tujec pa zmaje z glavo:

„Ne, velmožni vojvoda, to ni sovraštvo. Mir in ljubezen je to. Peruna ni, bogovi, katere molite Sloveni, ne žive. Živi pa le en Bog, in to je Kristus, Gospod!“

Za hip je nastala tišina, kakor pred burjo. Nato pa je zaklical Vojeslav, poln gnjeva:

„Pri Morani, ne sramoti mi naših bogov, kakor ne sramotim jaz tvojih.“

Tujec se dvigne in pravi mirno:

„Oprosti, velmožni vojvoda! — Ne sramotim jih, ker česar ni, se ne more sramotiti.“

Nato pa je dejal s trudnim glasom:

„Nečem pa biti nadležen nikomur, zakaj blagovest ne prihaja s silo, ampak z milostjo Gospoda, kakor gost, katerega sprejmejo z veseljem gostoljubni ljudje. — Mir s teboj, vojvoda!“

Počasnih, a trdnih korakov je odšel tujec.

Vojeslav je vnovič vztrepetal. Nato pa je stopil za tujcem in ga prijel za roko:

„Rekel sem ti: dobro došel v hiši Slovenov. Zakaj odhajaš? . . . Ali ne maraš jesti kruha s soljo po navadi našega naroda, če si Sloven. Če pogosti Sloven tujce, ki niso njegovega rodu, tembolj pogosti tujce, ki so Sloveni in čeprav . . .“ Vojeslav ni izgovoril.

Tujec pa je pristavil z resnim nasmehom:
„... in čeprav oznanjajo blagovest.“

IV.

Tujec se je okrepčal.

Nato je vstal, se pokrižal in molil polglasno:

„Pater noster . . .“

Vojvoda in Ljubomir sta vstala nehote in gledala tujca, poslušaje besede očenaša. Slišala sta, a umela nista.

Vojvoda je pogledal sina in vprašal, obrnivši se k tujcu:

„Kakova molitev je to, če je ne razumeš?“

Tujec je odmolil in naredil križ, izgovarjaje besede v slovenskem jeziku.

„V imenu Boga očeta in sina in sv. Duha. Amen.“

Nato se je zahvalil vojvodu za gostoljubnost.

Vojvodi je tujec ugajal. Sam si ni mogel razjasniti, zakaj mu je ugajal in kaj ga je vleklo k njemu, zato je dejal:

„Nikdo še doslej v moji hiši ni molil tujih bogov, le ti si se drznil, ti edini. Ne poznam tvojih roditeljev, a biti so morali pogumni, neustrašeni ljudje, zakaj, vsakdo nima poguma, tako očitno kazati svojo vero.“

Tujec se je nasmehnil in dejal:

„Da, pogumni so moji roditelji, prav praviš, velmožni vojvoda. Vojvodska kri teče po mojih žilah.“

Vojvoda je ostrmel.

„Vojvodska kri? . . . In ti si svečenik tujih bogov?“

„Svečenik le enega edinega Boga!“

„Enega edinega? . . . A vendar si rekel malo prej:

„V imenu Boga Očeta, Sina in sv. Duha.“

„Da. To je sv. Trojica in vendar le en sam Bog v treh osebah.“

Vojvoda je zmajal z glavo:

„Kakor bog Triglav?“

„Nikakor ne. Niti v sanjah se ne sme primerjati vaš Triglav, katerega itak ni nikjer, z Bogom, zapopadenim v treh osebah. Ne umeješ tega še sedaj, vojvoda, a dovoli, da te poučim, ne, dovoli samo, da ti razložim najprej največjo skrivnost, včlovečenje Boga Sina Jezusa Kristusa!“

Vojvoda je mahnil z roko.

„Pusti to! . . . Ne mika me izvedeti.“

Tujec pa je dejal:

„Vojvoda, vojvoda! Božje kraljestvo je blizu, ne zametuj ga! ‚Zakaj, resnično, resnično vam povem,‘ pravi Kristus Bog, ‚prišli bodo dnevi sile in dnevi preganjanja in naj nikdo, ki se bo mudil zunaj mesta ne hiti po svojo suknjo, če jo je pozabil doma, da ne bo pogubljen.‘“

Vojvoda se je zamislil, zamislil se je i Ljubomir.

Nato se je ozrl po tujcu.

„In vojvodska kri teče po tvojih žilah? Sloven . . . boj se jeze bogov!“

Tujec pa odgovori mirno in svečano:

„Bojim se samo Boga nebes in zemlje in ga molim. Razen njega ni drugih bogov. — Da, kri vojvodska teče po mojih žilah. Krist ni samo Bog ljudstva, ampak tudi Bog velikašev in velmož. Zakaj oni nimajo oblasti in dostojanstev od samega sebe, ampak po njegovi milosti in zato hoče, da ga i spoznajo in molijo.“

Vojvoda se je vzravnal:

„Krist hoče . . .“

Preteče so mu zažarele oči.

Tujec pa je dvignil glavo višje in rekel mirno, a s povdarkom:

„Da. Krist hoče!“

„Dovolj! sicer pozabim, da si moj gost, ker tudi ti pozabljaš, da si gost. Pojdiva, Ljubomir!“

„Mir s teboj, vojvoda!“

Vojvoda se pa obrne pri vratih in reče porogljivo:

„Dasi mi ugaja tvoja samozavest in neustrašenost, vendar te pomilujem, če pomislim, da te tvoj Krist ne more niti braniti, ako bi te hotel dati jaz obesiti na prvo drevo.“

Tujec ni trenil z očesom. Stal je mirno in odgovoril z resnim glasom: „Resnično, resnično ti povem, da brez Njegove volje ne pade niti las z moje, niti s tvoje glave!“

„Torej je on tako mogočen?“

„On je vsegamogočen!“

„Dokaži mi to!“

Tujec se je nasmehnil.

„Velmožni vojvoda! Ali ni to najlepši dokaz, da si me pogostil ti v svoji hiši, ki preganjaš svečenike Kristove in jih zapiraš v ječe? . . . Ali ni to dokaz, da si poslušal molče mojo molitev in da me še nisi dal obesiti? . . . Govori, vojvoda!“

„To se imaš zahvaliti le mojemu dobremu srcu in — gostoljubju Slovenov.“

Tujec pa je vprašal:

„In od koga imaš to dobro srce, vojvoda, saj vedno nisi čutil tako . . . Ali te ni navdahn timer On, da me ščiti pred tvojim srdom? In odkod ima narod Slovenov dar gostoljubja, dar, ki ga proslavlja po vsem svetu, koder bivajo ljudje in bo slovel na veke? — Od njega! . . . O, vojvoda, ti ne poznaš še milosti, ki ti jo je naklonil Kriste, ti ne veš še zanj, za največjo tolažbo v bridkosti.“

Vojvoda je posluhnil. Ugajala je njegovi slovenski duši ta hvala tujca, čeprav iz rodu Slovenov, o gostoljubju naroda. Ali tolažba v bridkosti? . . . Kdo mu more dati to tolažbo, kdo mu vrniti sina?

In ob spominu na sina je vojvoda vzdihnil:

„Tolažbo . . .“

Tujec pa je stopil k njemu, položil mu roko na ramo in dejal miler:

„Pridite k meni vsi, ki ste žalostni in nesrečni, zakaj jaz vas bom poživil.“

„K tebi?“

„Ne, h Kristu! To so njegove besede, katere je govoril ljudstvu.“

„In so resnične?“

„Resnične do pičice!“

„Dokaži mi to, in verujem!“

Vojvoda je rekel to s tako porogljivim glasom, da tujec s prva ni hotel reči ničesar, zato je ponovil:

„Dokaži mi to, in verujem! Če mi tvoj Krist vrne sina, ne, ne zahtevam niti toliko, ker se to ne more zgoditi, povej mi samo, če še živi in kje živi, pa sem uverjen, da je tvoj Bog res pravi Bog!“

Tujec odgovori mirno:

„Kristu ni nič nemogoče, in lahko mu je, vrniti ti sina še to uro. Vendar je rekel: ‚Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice in vse drugo vam bo navrženo‘. — Vojvoda, zaupaj vanj, spoznaj ga in priredi ti radostno presenečenje.“

„Ti to verjameš?“

„Verjamem in vem!“

Vojeslav je pogledal v oči tujcu in rekel z osornim glasom:

„To je, ali goljufija ali pa s teboj ni vse v redu. Robstvo ne da nazaj, kar je vklenjeno v verigo, grob ne daje mrtvih v življenje.“

„In vendar je šel Peter, ki je bil priklenjen v ječi, prosto skozi šestero straž iz ječe. In vendar je prišel Lazar, ki je bil že tri dni v grobu, živ, obujen iz njega; vendar je oživela Jairova hči, dasi je bila že na mrtvaškem odru, in mladenič iz Najma je vstal, ko so ga nesli k pogrebu na Njegov ukaz. Zakaj bi se ne mogel potem vrniti i tvoj sin, če Kristus tako hoče?! — In On sam, na katerega grob so zavalili silovit kamen, ga zapečatili in postavili predenj stražnike, je odvalil kamen in vstal od smrti z lastno močjo, in bi ne mogel tebi podariti zopet tvojega sina? Podariti, pravim, zakaj za ta dar zahteva pač, da ga spoznaš!“

Vojvoda zmaje z glavo:

„Ne, ne! . . . Ako mi ga ne da Perun, ako mi ga ne da Triglav, ako mi ga ne da Svetovit, potem mi ga tudi tvoj Krist ne vrne. — Lahko noč!“

Vojvoda je odšel s sinom in pustil tujca samega.

Ta je sedel, sklonil glavo in izpod trepalnic se mu je utrnila solza:

„Oče . . .“

Nato je vstal, razprostrl roke in ostal dolgo, dolgo, zatopljen v tiho molitev za svojega očeta, za mater, za brata . . .

Po molitvi je legel k počitku prvič čez dolgo časa zopet v očetovem gradu, a ne kot sin, ampak kot tujec — svečenik Kristov.

* * *

Vojvoda ni mogel zaspati.

V glavi mu je rojila misel za mislijo in ponavljalo se mu je še enkrat vse to, kar je govoril tujec.

In čudo! Najbolj ga je zadelo to, ker je tujec trdil s tako gotovostjo, da mu ta tuji Bog, ta Krist lahko povrne sina Gojmira. In vendar ta človek dosedaj ni poznal vojvode in on ne njega in kako mu naj obeta sina.

„Pridite k meni vsi, ki ste žalostni in nesrečni in jaz vas bom poživil,“ je rekel. „H Kristu naj grem?“ — Kje je ta Kriste? —“

In vojvoda se je nemirno premetaval po ležišču.

„In bogovi mojih očetov? . . . Naj te zapustim? — Radi sina? . . . Da, če bi mi vrnil sina, bi spoznal, da je Krist mogočnejši, kakor naši bogovi, ki mi tega ne morejo storiti . . . Kaj pa, ako zapustim bogove in spoznam Krista, pa se mi ne vrne sin?! . . . Bi ne bila to sramota, sramota za vojvodo?“

„Zaupaj“, mu je govoril nek glas. „Išči najprej božjega kraljestva in njegove pravice in vse drugo ti bo navrženo. Toraj tudi sin Gojmir.“

Zaječal je vojvoda na ležišču pod težo misli in bojev. Tujčeve besede so mu obudile upanje in v tem upanju je klilo nagnenje do Krista.

Kaj vsega ne stori oče za sina!

„Ha, bogovi! . . . „Vi ali Krist! — Kdo mi ga vrne?“

In zopet mu je dejalo nekaj:

„Ne greši, vojvoda! Ako bi mogli, bi ti ga že morali vrniti ti bogovi, saj si jim dovolj daroval in jih prosil.“

„Res je“, je jeknil vojvoda.

Čez dolgo je zaspal, upehan po mučnih mislih in boju.

In tedaj se mu je zazdelo, da sedi pri mizi in misli na Gojmira. Kar se odpro vrata in roko v roki stopita, Gojmir in Ljubomir. In on začuje glas:

„Tu, oče, je Gojmir! Krist ti ga pošilja, ker si zaupal vanj.“

Vojvoda pa širi roke in objema sina in vzdihuje:

„Hvala ti, Kriste! . . . Verujem, ti si pravi Bog!“

* * *

Med tem, ko se je vojvoda premetaval po ležišču in se bojeval z mislimi, je vstopil k tujcu Ljubomir.

Gnala je vojvodiča k tujcu neka notranja sila, ker se mu je zdel tako smel njegov nastop in tako zvišen njegov govor. Čul je že Ljubomir o Kristu, mnogo več, kakor oče. Saj je tedaj že prodirala njegova blagovest v srce Slovenov s čudovito naglico.

Tujec se je zganil.

„Oprosti,“ de Ljubomir s tihim glasom, „da ti kratim potrebno spanje. A gnalo me je k tebi. Rad bi slišal kaj več o Kristu!“

„Ti veruješ v bogove,“ ga vpraša tujec.

„Verujem. Bogovi mojih očetov so.“

„In jih spoštuješ?“

„Kakor se spoštujejo svetinje narodove.“

„Ali si že kaj slišal o Kristu?“

„Slišal že mnogo . . . A ne razumem.“

„Razumel boš, Ljubomir,“ de z mehkim glasom tujec. „Jaz ti ga hočem pokazati.“

Sedla sta in tujec je pripovedoval Ljubomiru o Kristu, njegovem rojstvu, da je prišel na svet trpet in umret v spreobrnjenje grešnikov in v poravnavo dolga, storjenega po Adamu in Evi, o njegovih čudežih, trpljenju in smrti, veličastnem vnebohodu, o njegovem nauku o ljubezni in večni resnici. Poslušal je Ljubomir in srce se mu je talilo. Krist je prihajal v njegovo srce, ne tako, kakor je jezdil iz Betfage na oslici v Jeruzalem, obsipan z zelenjem in spremljan s Hosana klici, ampak priprosto, kakor je zahajal v hišo Marije in Marte.

Bilo je že proti jutru, ko je tujec končal. Ljubomir mu je stisnil roko. Nato je dejal:

„In je res Kristus v stanu, da vrne očetu sina in meni brata?“

„Ali dvomiš, Ljubomir? Spominjaj se one žene s krvotokom, ki je za trdno verjela, da ozdravi, če se le dotakne roba obleke Učenikove. In ozdravela je. Ali on ji je rekel, ‚žena, tvoja vera ti je pomagala‘. Spominjaj se onega stotnika, ki je prišel k Mesiji in mu potožil, da mu je hlapec zbolel in hudo trpi ter ga prosil, naj ga ozdravi! Pravil sem ti, da je bil ta stotnik Rimljan, torej pogan. In Mesija je hotel iti k njemu na dom. A stotnik je padel predenj in rekel: ‚Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, le reci samo, in moj hlapec bo ozdravljen‘. Presenetilo je to Krista in dejal je okolu stoječim: ‚Resnično vam povem, take vere nisem našel v vsem Izraelu‘. In glej, hlapec je bil ozdravljen tisto uro. In ti dvomiš, da bi ti ne vrnil brata, če hoče?“

Ljubomir pa vzklikne:

„Ne dvomim, ampak verujem, trdno verujem!“

Tujec se ni mogel premagovati več. Objel je Ljubomira, razjokal se in dejal:

„Ljubomir, brat moj, jaz sem Gojmir!“

Ljubomir je s prva osupnil, nato pa objel brata in vzkliknil ves vzradoščen:

„Ti si!? . . . Da, zato me je vleklo k tebi, Gojmir, zato se mi je zdel znan tvoj glas! Res, Kristus mi te vrača. Oh, oče, kako se vzradosti! — In mati, mati še le!“

„Kje je mati?!“

Gojmir je izgovoril te besede s hrepenenjem in trepetom. Saj je že tako dolgo ni videel in ne ve ali še živi.

„Spi, Gojmir!“

„Hvala Bogu! . . . Naj spi, pa tudi oče naj spi. Jaz mu hočem dokazati, da je Kristus močnejši, kakor bogovi, katere moli. In ti, Ljubomir, ti me ne izdaš?! . . . Glej, to mi bo nagrada za hrepenenje, ki sem ga brzdal v tujini, za vse bridkosti, ki sem jih prestal, da očeta, mater in tebe povedem h Kristu in rečem:

„Gospod tukaj sprejmi svoje služabnike in bodi jim dobroten!“

Objela sta se brata in ločila.

Ljubomir je šel počivat in tudi Gojmir je legel in šepetal ginjen:

„Kriste, Kriste . . .“

V.

In prišli so, krstiti jih želeč,
v levici križ, a v desni meč,
in dede naše so krstili
sred dednih, širnih njih planjav;
a ko so krst zvršili,
njih dom je bil in tuji meč krvav.

S. Gregorčič.

Pojdimo nazaj za kratko dobo kakih šestih let.

Bilo je zvečer. Mesec se je skrival za oblaki in le tu pa tam pokukal izmed teh sivkastih zastorov in pogledal na snivajočo zemljo.

Na snivajočo?

O ne. Tam v gozdu je šumelo in po holmcih so se svetlikali ognji nočnih straž.

Bila je vojska, ki je počivala.

Jutri morda, morda pojutrašnjem bo marsikateri izmed teh ljudi počival za večno, a kaj to, vojščaku je usojena taka usoda.

In zakaj se je zbrala vojska, zakaj so pripravljeni na boj? — Ali preti narodu napad divjih ljudstev? . . . Ne. Te čete so pripravljene, da se vdarijo jutri morda, morda še le pojutrašnjem, v bitvi z lastnimi brati. Ne bo pojila domovinskih tal kri sovragova, ne, pojila jih bo kri bratska.

Vojvoda Braslav je sprejel Kristovo vero in sedaj hoče, da jo sprejmejo i drugi. Ni pa šel oznanjevat blagovesti s križem v roki, ampak z mečem. Tak sad je

obrodilo polovično znanje jezika pridigarjev in med Sloveni so se nahajali i ljudje v vojvodskih gradovih, z vojvodsko častjo, ki so se mahoma navzeli, kar je prišlo iz tujine, navzeli površno, a srce jim je bilo kakor prej. In ti so povzročali one bratomorne boje, ki so toliko škodovali blagovesti, ker so pripisovali te poboje novi veri. In tako se ni mogel nauk miru in ljubezni razcveteti v ono rožo, kakor so hoteli to pravi oznanjevalci evangelija. Pravi pravim, zakaj pod svečeniško haljo so se nahajali i taki, ki jim je Krist bil le sredstvo, da so se nalokali bogastva in zemlje v bogatih in lepih pokrajinah Slovenov. Oznanjevalci so oznanjevali ljubezen prijateljem in neprijateljem, brez razlike stanu, ljubezen do bližnjega, a nekateri vojvode med njimi vojvoda Braslav, niso razumeli tega. Dogodilo se je, da je pri neki daritvi bogovom, kjer je bilo zbranega veliko število naroda, obkolil Braslav s svojimi vojaki vse zbrane in je pozval, naj se dadó krstiti. Starosta, častitljiv mož ga je proklel, češ, da ne nosi krščanstva miru in ljubezni, ampak morijo in krvoprelitje.

Vojvoda Braslav ga je dal obglaviti, ni mu odpustil, kakor je molil v „Očenašu“, in z njim vred je padlo številno mož, žen in deklet.

Ošabne narave Braslava ni ublažila Kristova vera. Saj ni poznal njene lepote, poznal je samo njene besede. Vera brez dobrih del pa je mrtva. In v tej svoji ošabnosti je hotel, da se da krstiti tudi sosedni vojvoda in njegovo pleme. Ta pa je pozval na pomoč zoper to nasilje druge vojvode, med njimi tudi vojvodo Vojeslava, kaj hrabrega in dobrega bojevnika, da se skupno upre prihajajoči vojski Braslavovi.

Bilo je nekako proti jutru, zakaj zvezde so jele že bledeti, kar se je začul klic straže. Od nekod je prijahal jezdec.

„Geslo.“

„Perun — Morana.“

In jezdec je zdirjal v gozd.

„Kje je velmožni vojvoda — poveljnik?“

Peljali so ga k njemu.

„Kakšne novice prinašaš,“ vpraša Vojeslav, ki je načeloval združeni vojski.

„Vojska se bliža, velmožni vojvoda.“

„V kateri smeri?“

„Severni.“

„So daleč?“

„Do poldneva lahko pridejo sem. Dirjal sem na vso moč.“

Kmalu na to je klical rog k orožju.

Zamrgolelo je po gozdu. Dajali so se ukazi in kmalu je stala vojska pripravljena za pohod.

Zopet je zadonel glas roga in vojska je jela korakati, s prva skupno, nato so se ločili od cele tolpe posamezni oddelki in krenili v stran.

Glavna moč pa je korakala naprej in če bi stopil kdo za kake pol ure pozneje na oni prostor, kjer je bilo prej toliko ljudi, bi ne verjel, da je ravnokar odšla od tod vojska, tako tiho in mrtvo je bilo na okolu, ako bi ne videl ugaslih ognjišč in pohojene zemlje.

Vedno več čet se je ločilo od glavne vojske. Ta pa je korakala naprej, kakor bi se ne ločil nikdo od njih.

Zdaniilo se je in solnce je posijalo po vrhuncih dreves. Vojska je zavila na desno in kmalu nato se je slišal glas trombe za boj. Vojska je obstala na porobku gozda. Pred njo se je ožila dolinica, široka dovolj za bojno polje in ravno tu je Vojeslav hotel počakati vojvoda Braslava.

Hipoma so postavili oltar in vojvoda sam je daroval Perunu jagnje za srečno zmago svoje vojske.

V tem so jeli z raznih gričev in bregov prihajati posamezni seli s poročili, da se vidiijo v daljavi prve čete vojvode Braslava.

Vojvoda Vojeslav je še enkrat pregledal bojni prostor, dal še zadnja povelja in zadovoljen v srcu čakal nasprotnika. Njegov pogled se je vstavil na levem hribu. Tam mu je bil sin Gojmir s hrabro četo konjenice, da napade v odločilnem trenutku Braslavovo vojsko od zadaj.

Solnce se je pomikalo vedno višje. Vojska pa je bila mirna, kakor bi ne bili to ljudje iz mesa in krvi, ampak gluho kamenje.

Končno se je zaslišal pisk jastreba. Prihajal je z levega hriba. Vojvoda Vojeslav se je s ponosom ozrl tja, za grmovjem pa je komaj slišno zašumelo in tu in tam je brenknilo kako tetivo.

In zdajci so se pojavili jezdecii in stopili na ravnino. Postali so za hip, kakor bi se obotavljali in videlo se je, da sta zdirjala dva nazaj h glavni vojski. Gotovo sporočat, da je v dolini sumljivo.

Vojvoda Braslav si je bil očividno svest zmage, in dasi sta mu svetovala vojvoda Branibor in vojvoda Onimir ter nekateri staroste, naj krene z vojsko za hribom na levo, jih ni poslušal, ampak stopil sam z vso močjo na ravan.

In tedaj je zadonel glas roga, kakor na sodnji dan. Pojavila se je vojska Vojeslavova, kakor bi zrastle iz tal, s hribov in gričev pa je siknilo, kakor bi zletela jata golobov, in cel oblak pušic se je zadrhl v meso Braslavove vojske. Bolestni vzkliki, divji hrup in glasovi rogov so sunkoma napolnjevali zrak. Sičanje pušic se je mešalo z zamolklim jekom mečev in zamahi.

Od spredaj je rila naprej Vojeslavova pehota, sopla, se ustavljala in udarjala in se zajedala v nasprotnike. Od strani z gričev so navalili lokostrelci, kakor bi vstajali iz zemlje.

Bila je to obupna borba, klanje bratov. Ljudje so se gnjetli, grizli in pehali sem in tje. Posamezne tolpe so se strnile v klopčič, ki se je zdel na prvi mah, kakor bi okamenel, da se ni tu in tam zavalovil.

Vedno bolj so se zajedali Vojeslavovi pešci v Braslavovo vojsko, vedno bolj je ta rila naprej. Kar se je zaslišal rezek žvižg. Stotina konjskih kopit je udarila ob tla, ogromna telesa so za trenotek obvisela v zraku in nato planila v divjem diru v bojni metež.

Gojmir je vodil konjenico v boj.

Braslav je zbesnel.

Sprevidel je, da je izgubljen, da ga ta težka telesa pomandraj. In v tej besnosti je zapovedal vojski v beg.

Strah in sila je Braslavovo vojsko zaobrnila in ta naval je za hip ustavil pogubonosen naval konjenice. Prve vrste so pogle, kakor trava pod koso in spoprijel se je mož zoper moža s tako silo, da so se vspeli konji, kakor peneč val ob pečini.

Še preden se je Gojmir prav zavedel, ga je bežoča vojska potisnila nazaj, razločila njegovo četo, da se je morala braniti zdesetkovana in posamezno.

Mahoma mu je bil položaj jasen. Videl je daleč, daleč spredaj, kako je pehota bila po hrbtih Braslavovo vojsko in ta množina ljudi je pehala konjenico seboj v beg in klala.

Kdo se naj ustavi takemu navalu? Kaj sedaj? . . . Drago prodati svoje življenje, drugo ne preostaja.

Zagnal se je s svojimi v najgostejšo gnečo in trčil ob samega vojvodo.

Besno je zakričal Gojmir:

„Pogineš, morilec Slovenov, odpadnik!“

Braslav pa je zatulil:

„Tega le živega!“

Hkrati je padlo po njem neštevilno rok. Njegov meč se je pogrezal v nje in dvigal ves kadeč se od krvi in zopet pogrezal. A rok se je dvigalo vedno več in nato je začutil za tilnikom glušeč udarec, in tedaj mu je zginilo vse izpred oči — — — — —

Bitka se je končala. Vojeslav je zmagal.

Nebrzdano veselje je zavládalo na bojišču. Slast zmage je pregnala vsa čustva, vse pomisleke, da so ti, ki leže strti na bojišču, njih lastni bratje, Sloveni.

Zbirali so se vojvode, starejšine in velmožje, radostno si stiskali roke.

A kje je Gojmir? . . . Kje je vojvodič? Kje je najhrabrejši izmed najhrabrejših, da mu častitajo?

To vprašanje je mahoma napolnilo bojišče in posamezne tolpe so hitele od mrliča do mrliča, od ranjenca do ranjenca. Gojmira ni.

Zmagoslavni vojvoda je vzdrhtel, obraz mu je obledel.

„Ni ga, velemožni vojvoda, niti med mrliči, niti med ranjenci!“

Vojeslav si je zakril obličje.

„Ujet, odveden v sužnost . . . O, moj Gojmir!“

Vsa vojska se je žalostila. Prenehalo je vsled zmage nastalo veselje. Vojvodič je vjet, zarobljen. Kakor udarec je šla ta vest po bojišču, od ust do ust. Ponudili so se hrabri mladci, da ga gredo iskat.

Žalostna se je vrnila zmagujoča vojska domov, molče so se razšle posamezne čete.

* * *

V gradu, na ležišču se je zavedel Gojmir. V tilniku je čutil skeleče bolečine in žežalo ga je. Pred njim je stal nepoznan človek in sedaj in sedaj potipal žilo.

„Kje sem?“

„V gradu.“

„V čegavem gradu?“

Človek je molčal in se obrnil proti vratom, od koder je vstopil drug mož.

„Kako je z vojvodičem?“

„Bolečine prenehajo v nekaj dneh.“

„Torej ozdravi?“

„Da, velmožnost.“

Nato se je prišlec obrnil k bolniku in rekel:

„Dokaj si jo skupil, a hvali Krista, da si živ. Da so te vjeli v bitki, ti je znano in zato si naš jetnik. Nu, poznavatelji Krista ne sužnijo ljudi. Pač pa dobiš priliko, da spoznaš blagovest.“

Gojmir se je obrnil v stran, dasi ga je glava močno bolela in zamrmral:

„Nikoli!“

Oni pa je dejal smehoma:

„Ne muči se. To vse pride s časom! Za sedaj se brž pozdravi, zakaj za pot treba biti človeku čvrstemu!“

Gojmir je posluhnil:

„Za na pot . . .“

Torej ga še hočejo odvesti dalje? . . . Kam? — Zakaj ga raje ne umore, zakaj so ga pripeljali sem? — Da posluša blagovest, da spozna Krista, njega, ki je zakrivil, da je jetnik? . . .

In sklenil je, da ne zataji vere svojih očetov, raje pretrpi vse in če tudi smrt.

A vendar je prišlo drugače.

Odvedli so ga daleč v neko poslopje podobno gradu, kjer je bilo vse polno ljudi v haljah, resnih, zamišljenih obrazov, ki so govorili v jeziku njemu nerazumljivem. Le toliko je spoznal, da so to Nemci.

Odkazali so mu majhno sobico in ga pustili samega in dokaj časa je minilo, preden je smel na dvorišče.

Nikjer ni slišal nobene domače, nobene slovenske besede, vse je bilo tuje. In polagoma se je jelo uho privajati tem nerazumljivim glasom in jih umevati.

Gojmir se je učil jezika svojih in narodovih zatiralcev.

Trpel je, kakor trpi ptič, ko ga zaprejo v kletko. Povešal je glavo in žalostno gledal skozi omrežena okna v širni svet, ki je bil nekdam zanj tako prostran, a sedaj tako ozek.

Prihajale so mu često misli na beg, a zaman so bile, zakaj pazili so nanj, kakor na dragocen biser.

In polagoma, polagoma se je privadil njih jeziku in jeli so ga zanimati ti ljudje, vedno resni, vedno mirni, vedno zatopljeni v premišljevanja . . . Z jezikom pa je prihajal k njemu i nauk blagovesti. Poslušal je svetopisemske zgodbe in druge nauke s prva hladno in ravno-

dušno. A čim večkrat jih je čul, čim podrobnejše se je razpravljalo o Kristu, njegovih delih in prerokbah, tem pogostejše so se mu vračale misli na to. In jel je pre-mišljevati, primerjati bogove svojih očetov s Kristovim naukom, in v duši so se mu dvigale dvombe, če sploh bogovi, katere časte Sloveni in katere je častil i on, žive, če ni to samo domišljija in prevara.

Vendar se ni vdal.

„Kdo je Krist, kaj hoče? Kaj je storil ta tuji Bog za Slovene?“

Te misli so ga navdajale.

In zopet je vstala pred njegovo dušo podoba Krista trpečega in zročega nanj. Zdelo se mu je, kakor da hoče govoriti, da mu hoče povedati, kdo je in kaj hoče in kaj je storil za Slovene.

„Kaj so pa storili bogovi za Slovene,“ se je nehote vprašal. Sprejemali so darove, a naroda niso obvarovali pred poboji in neslogo.“

In zazdelo se mu je, da mu je Krist govoril v duši:

„Križati sem se dal za Slovene, da bi večno živeli, in ti vprašaš, kaj sem storil? . . . Ali ni to moje trpljenje dovolj veliko, da ti pokaže, kako ljubim Slovene?“

In v takih trenutkih je Gojmir klečal s sklonjeno glavo in bál hude boje.

Blagovest pa je dan za dnevom odkrivala njegovi duši vedno večje skrivnosti in lepoto in klicala:

„Pridi, sin moj, in naj ne bo tvoje srce zakrknjeno do mene. Pridi in ne bodi neveren, ampak veren!“

Gojmir, dasi se je venomer spominjal z bolestjo v srcu matere, očeta in brata, dasi je venomer zatrjeval, da ne bo nikdar nezvest bogovom Slovenov, je nehote priznaval, da je Kristov nauk poln utehe in vzvišen nad vse drugo. To ni bil Krist, ki ga je hotel vsiliti vojvoda Braslav, nego to je drug, resničen Krist, Bog miru in ljubezni, Bog resnice in pravice.

In tedaj mu je zahrepenelo srce po rojstnem gradiču, po očetu, ki toguje po sinu, po materi, ki plaka za njim, da bi ju objel in jima povedal, da je Krist boljši, kakor Svetovit, Triglav in Perun, da je Marija krasnejša, svetejša in milejša od Vesne.

Sanjal je v svoji sobi čudne sanje. Govoril je:

Ti prineseš domovini slogo, katere ji ne morejo dati bogovi, ti ji daš svoj mir in ljubezen o Kriste?“

Oklenil se je križa in vzdihoval:

„In meni daš svobodo, po kateri hrepenim, kakor ptica po kapljici vode?“

Narahlo je zadonel glas v duši Gojmirovi in njemu se je zdel ta glas, kakor bi govoril Krist raz križa:

„Pridite k meni vsi, ki ste žalostni in nesrečni in jaz vas bom poživil!“

Gojmir pa je jel klicati ves zamaknjen:

„Kriste . . . Kriste ! . . . Daj, naj te spoznajo vsi Sloveni. Kriste . . .“

In zdelo se mu je, kakor bi mu govoril Krist:

„Spoznajo me ! Ti me poneseš med svoje, ti jim daš mojo ljubezen !“

Gojmir je zamaknjeno strmел v Krista na križu:

„In nehali bodo bratski poboji in ves rod se strne v miru in ljubezni?“

Obraz Krista je postal svetlejši.

„Strne se, zakaj on bo v meni in jaz v njem. Brat bo ljubil brata in radost bo zavládala med Sloveni. A ta radost ne pride po onih, ki prihajajo z mečem v roki, ne po onih, ki iščejo svoje koristi, te proklinjam, ampak po tebi pride, iz tvojih ust naj pada prvo seme blagovesti na srca Slovenov.“

Vzdramil se je iz sanj, se oklenil križa in klical:

„Kriste, Kriste . . .“

* * *

Vresničile so se sanje.

Gojmir je spal to noč prvikrat kot oznanjevalec blagovesti, kot svečenik Kristov v očetovem gradu, trdno uverjen, da pokaže svojcem pravega Boga.

Ali drugi dan se ni pokazal vojvoda Vojeslav. Hodil je sam po gradu in premišljeval.

Tretji dan je prišel in na licu se mu je poznala notranja borba.

Gojmiru se je zasolzilo oko. Oh, kako rad bi ovil očetu roke krog vratu, kako rad bi objel mater, a moral je poprej izvršiti delo. Pokazati roditeljem Krista.

Molčal je vojvoda, molčal je Gojmir.

Za nekaj časa izpregovori vojvoda. Poznalo se mu je na glasu, da se sili govoriti brezbrizno:

„Rekel si, da mi tvoj Bog lahko vrne sina Gojmira!“

„Uverjen sem, velmožni vojvoda!“

Vojeslav se je zopet zamislil.

Za trenotek je uprl oči v duhovnika in dejal:

„In če me varaš?“

„Moj Bog ni prevara, moj Bog je resnica, vojvoda! Že enkrat sem ti dejal, da Krist ne zahteva od tebe, da mu daruješ stvari, kakor to hočejo tvoji bogovi. Srce mu daruj, svoje srce in dušo in on te nagradi stotero. Ne boš dajal tega srca na oltar in zapalil pod njim naložena drva. Ne. Moli k njemu, spoznavaj ga, ljubi ga, več ne zahteva!“

„Ljubim ga naj . . .“

Vojeslav je sklonil glavo in mislil. Nato je polagoma dvignil oči in na licu se mu je videla bledoba.

„Da. Če mi vrne sina, hočem ga ljubiti, hočem ga moliti. A če me prevari, potem ga prekolnem!“

„Vojvoda! Ti zahtevaš od njega darove že sedaj in mu groziš, preden si pripravljen, da ga spoznaš. Krist se ne vsiljuje, ne, on prihaja k tistim, ki si ga žele, ki hrepenijo po njem, ne ponuja, to in to vam dam, če me molite, kakor je to obetal skušnjavec Kristus. Saj je rekel: „Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice in vse drugo vam bo navrženo.“

Gojmir je utihnil. Vojvoda pa je vnovič uprl oči v Gojmira in ga gledal dolgo, gledal pozorno. Težko je vzdržal sin ta pogled svojega očeta. Vojeslav pa je podprl glavo v roko in pomislil:

„Ta glas, te oči, ta podoba . . .“

Gojmir pa se je spomnil onega trenutka, ko se mu je zdelo, da je govoril sam Krist s križa:

„Ti poneseš svojim blagovest!“

In zašepetal je komaj slišno, a tako da ga je vojvoda čul.

„Pridite k meni vsi, ki ste žalostni in nesrečni, in jaz vas bom poživil!“

Vojvoda se je zdrznil in vstal. To je bil glas njegovega sina. Še enkrat ga je pogledal v oči, nato pa vzkliknil z glasom na pol dvomljivim, na pol radostnim:

„Gojmir . . . Gojmir! . . . Kje so mi bile oči! . . .“

Gojmir je vztrepetal, nato pa planil k očetu.

„Oče, moj oče!“

Vsled silnega vzklika, ki se je izvil vojvodu iz prs, je prihitela vojvodinja Tihomila.

Videča vojvoda v objemu tujca s haljo, se je začudila.

Vojvoda pa je, kazoč na Gojmira, dejal poln ganutja:

„Tihomila, poglej! Gojmir je!“

Gojmir je razprostrl roke in vzkliknil z drhtečim glasom:

„Mati, moja ljubljena mati!“

In srce materino je zastalo za hip ob tem vzkliku, nato pa je planila v razprostrte roke sina svečenika z vzklikom: „Gojmir, sin moj . . .“

VI.

Tiste dni, ko se je starosta Stražimir kot odposlanec vojvode Vojeslava mudil z nekaterimi drugimi velmoži v prestolnici blatenskega kneza Kocelja, v Salu, je na njegovem domu gospodovala hčerka Zorislava s svojimi služabniki. Pridno je predla in izpod drobnih prstkov Zorislavinih se je sukala nit, tanka kakor svila. Vmes pa je prepevala, da je donelo po gradiču in da so služabniki in služabnice postajali pri delu in poslušali. Zorislava je bila dete dobrega srca. Kdor se je zatekel k nji, ni odšel brez daru, in poznali so jo berači daleč okrog in hvalili njeno srce.

Godec Zoran, ki je kaj pogosto zahajal v hišo staroste in pripovedoval tam svoje dogodke, je bil pri njej posebno dobro zapisan. Ako ga je kedaj s potoma zažejalo — kar se je pri njem pogostokrat prigodilo — se je napotil v gradič. Če so ga vprašali, po kaj da gre k starosti, pomežikal je z očmi in dejal:

„Poklonit se grem Zorislavi.“

S tem je bilo rečeno toliko, kakor: Žejen sem in grem, da se napijem na zdravje staroste in njegove hčerke.

Napak bi pa sodili, ako bi mislili, da je bil godec Zoran sebičnež. Ne. Bila je to kaj hvaležna duša, pripravljena ustreči vsakemu. In vedeli so vsi, da godec Zoran prepotuje veliko in ve veliko.

Zorislava je nekega jutra ravno sedla h kolovratu, kar vstopi godec Zoran.

„Pozdravljena, Zorislava! Svetovit s teboj!“

„Zdrav, Zoran,“ odvrne Zorislava. „Kaj te je privedlo k meni tako zgodaj?“

„Hrepenenje, da te vidim, ti punčica mojega očesa!“

„Punčica tvojega očesa vidi danes slabo,“ se je nasmejala Zorislava.

Godec je predjal piščal z ene pazduhe v drugo in izbulil oči. Nato pa je mlasknil z jezikom, zakaj Zorislava je postavila predenj vrč z vinom.

„Tako ti odleže, dete moje,“ je dejal veselo in prijel vrč. „Dragomil te pozdravlja.“

Med tem je nastavil vrč na široka usta in ko se je napil, je ponovil:

„Dragomil te pozdravlja.“

„Tudi jaz ga pozdravljam,“ odvrne Zorislava v zadregi. „Sporoči mu to, Zoran!“

„Bolje je, da mu sporočiš sama. Zakaj on pride semkaj. Dejal mi je, naj ti sporočim, da pripelje gosta.“

Zorislava je vstala.

„Gosta? . . . A očeta ni doma, on to dobro ve.“

Godec pa je nagnil vrč še enkrat, nato se skrbno ozrl, kakor bi se hotel prepričati, ali res ni nikogar, da bi ju slišal in pristavil tišje:

„Seveda ve, in uprav za to pripelje gosta!“

„Uprav za to?“

„Da. Ta gost je pridigar!“

Zorislava je sklenila roke na prsih in dejala, razburjena od veselja:

„Pridigar blagovesti?“

Zopet se je godec ozrl in dejal na to: „Da.“

Ona pa je vzkliknila vsa vesela:

„Kriste naj te poplača za to novico, Zoran.“

In natočila mu je vnovič vina.

Godec pa je zadovoljno mrmral:

„Če mi bo Krist vsako novico tako plačeval, se pa vdinjam z veseljem v njegovo službo.“

Ko je godec odšel, je poiskala Zorislava križec iz lesa, privezan na moder trak. Bil je to dar nekega duhovnika njeni materi in ona ga je izročila na smrtni postelji svoji hčerki, katero je na skrivnem poučevala v resnicah sv. vere, zakaj Stražimir tega ni smel vedeti. A upala je, da bo i njen mož našel pot resnice, da se bodeta našla nekoč oba v novem življenju na večnih livadah.

Enako, kakor svojo hčer, poučevala je tudi podstarostnega sina Dragomila, ki je zgubil mater v rani mladosti in je zato bival kaj pogosto v gradiču in se igral z Zorislavo. Dragomil in Zorislava sta rastla skupaj od otroških let, kakor brat in sestra in Dragomil, nekaj let starejši od Zorislave, je kaj hitro umeval nauke Kristove.

Ko pa je umrla Zorislavina mati, je spoznavanje Krista pri Dragomilu stopilo v ozadje, ker je redno prisostoval obredom pri daritvah Slovenov in se takrat v selu ni smel

prikazati noben pridigar. Pri Zorislavi pa je ostal nauk neomajen in vsak večer je na skrivaj molila k nepoznanemu Bogu svojo molitev za mamo in očeta.

Dragomil je prišel nekoč kot sel k vojvodu Vojeslavu.

Vojvodu se je mladec takoj priljubil in obdržal ga je nekaj dni pri sebi. Med tem pa sta se sprijaznila z vojvodičem Ljubomirom in ta, spoznavši Dragomilov značaj, ga je vzljubil.

Tako se je dogodilo, da je prišel Dragomil po naključju v kristjansko hišo, in Gojmir, ki je potoval po vaseh kot pridigar, seve, ne kot sin vojvodov, dasi vsekako pod njegovim varstvom, ga je poučeval podrobneje.

Večkrat se je Dragomil podal v vojvodov grad in vsakokrat je Gojmir našel v njem vnetega poslušalca. To pa, kar je slišal Dragomil, vse to je pripovedoval Zorislavi, ki je hrepenela sama spoznati tega moža pridigarja Kristove blagovesti.

Gojmiru je Dragomil pripovedoval o hčerki staroste in duhovnik mu je obljubil, da jo obišče.

„Ali kako to izvesti, velmožnost,“ je zaskrbelo Dragomila.

Gojmir pa mu odgovori:

„Bodite priprosti, kakor golobje in zviti, kakor kače“, je rekel Gospod. Starosta Stražimir je trdovraten, a Kriste ga vmehča.“

„Ali Zorislava? . . . Starosta ne sme vedeti, da je vdana novi veri.“

Duhovnik se je zamislil, nato pa dejal:

„Pridem k njemu kot gost. Vse drugo prepuščam rokam Gospodovim.“

Dragomil pa vpraša dvomljivo:

„In v halji.“

„Neznačajnejš je in strahopetec, kdor se sramuje svojega poklica, ali ga zataji. A, kjer gre seznaniti koga z imenom pravega Boga, in je odvisno to od tega, v kaki obleki pridem, pa pridem v navadni. Saj človek lahko spremeni zunanost, značaja in mišljenja pa ne more spremeniti.“

In tako je prišel nekterikrat Gojmir kot popotnik ali kot gost v hišo staroste Stražimira, ne da bi ta kaj sumil. Še večkrat pa je prihajal skrivaj in poučeval Zorislavo v nauku, katerega je učil Kristus. In opazil je z veseljem, da njegova učenka dobro napreduje. Nekoč jo je vprašal:

„Zorislava, ali hrepeniš kaj po sv. krstu?“

Deklica je radostno vztrepetala in dejala:

„O, hrepenim in mislim vedno, kdaj bom vredna, da me krstiš!“

„Vredna si že,“ je dejal slovesno Gojmir.

„Tedaj me krsti, oče!“

„Pride trenotek, da se prerodiš v vodi in sv. Duhu. Do tedaj pa se skrbno pripravi!“

In čas je prišel.

Dasi je priznaval vojvoda Vojeslav vero Kristovo, je vendar težko gledal duhovnike, ki so prihajali iz Solnograda, ker niso znali jezika Slovenov. V njem je kipel duh slovenski in raje je videl, da mu je Sloven molil bogove, kakor bi se dal podjarmiti. Gojmir mu je pa nasvetoval, naj pošlje h knezu Kocelju poslanca, ter ga prosi za slovenske pridigarje.

V Gojmiru je bilo, dasi je bil vzgojen v nekem nemškem samostanu blizu Solnograda, ob času zajetja že vendar preveč razvito domorodno čustvo, da bi mu ga mogli iztrgati. In z jezo v srcu je gledal početje nekaterih pridigarjev, ki se niso ravnali po nauku, katerega so oznanjevali, ampak tam, kjer so se čutili varne, naravnost silili ljudstvo in mu grozili.

Večkrat je po noči vstajal Gojmir in padal pred Kristom na obraz in klical:

„Kriste, Kriste! — Odpusti, če grešim, a jaz ljubim moje ljudstvo in sovražim hinavce, čeprav so tvoji svečeniki.“

Krist pa je zrl nanj z boleznim obličjem, kakor bi bil pravkar razpet.

„Kriste, Kriste . . . Odpusti!“

Nato je dvignil oči in vprašal bolešno:

„Ali mi je ljubiti i farizeje?“

In zdelo se je Gojmiru, da je začul glas:

„Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.“

In Gojmir je padel na obraz in molil:

„Odusti nam naše grehe, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.“

Zazdelo se je Gojmiru, da je rekel Krist:

„Ako vas udari kdo v desno lice, ponudite mu še levo. Zakaj resnično, resnično vam povem, odpuščati je veliko slajše, kakor maščevati. Zakaj s tem sipljete žrjavico na glave onih, ki vas sovražijo.“

Vojvoda Vojeslav pa je med tem naročil starosti Strazimiru in nekaterim drugim velmožem, da naj kot po-

slanci zajašejo konje in gredo v prestolno mesto Salo na Blatni grad h knezu Kocelju.

In tako smo videli v začetku naše povesti prihajati starosto Stražimira s poslaniškega posla, mrkega in zlovoljnega. Med tem pa se je na njegovem domu pojavil zopet pridigar in videli smo, kako se je Zorislava pri tej novici, ki ji jo je prinesel godec Zoran, vzradostila. Ne dolgo zatem, kar je odšel godec, je prišel Dragomil s svečenikom. Zorislava ga je spoštljivo pozdravila in veselje ji je sijalo iz oči.

„Pričakovala sem te, velečastiti!“

Duhovnik pa ji je rekel:

„Hitel sem, a nisem mogel priti poprej, zakaj čakale so ovce pastirja, da jih reši iz trnja, v katerem so ležale.“

In ko ji je še enkrat razložil na kratko poglobitne resnice Kristove blagovesti, je dejal:

„Prišel je trenotek, po katerem si hrepenela, moja hči, da se prerodiš po sv. krstu. Tvoj mladostni prijatelj ti bo kumoval.“

Zorislava je pokleknila in njen nedolžni obraz se je svetil nadzemske radosti. Duhovnik pa je obrnil oči k nebesom in njegove ustnice so šepetale:

„Gospod, glej, ena izmed številnih te spoznava in ljubi, sprejmi jo i ti za svojo nevesto.“

Nato je zлил vode na njeno glavo in dejal poln svečanostnega ganutja:

„Zorislava, jaz te krstim v imenu Boga Očeta in Sina in sv. Duha.“

Dragomil pa je odgovoril:

„Amen.“

* * *

Še je klečala Zorislava, še je molil duhovnik, kar se je začula piščalka godca Zorana.

Zorislava je vstala.

„Kaj je to? . . . Kakšni glasi?“

In res je godec piskal na vso moč.

Med tem pa je Dragomil planil ven in se vrnil za trenotek ves plašen:

„Godec sporoča, da se vrača starosta s poslaništva.“

Presenečenje in strah sta se pojavila na licu vseh. A samo za hip. — Nato je rekel duhovnik mirno:

„Naj pride! . . . Tvoj gost sem, Zorislava!“

Dragomil pa je dejal, kazoč na haljo. „A halja?“ . . .

Sedaj se je zavedla i Zorislava in z žensko bistrumnostjo, ki je lastna pač vsaki v trenutku nevarnosti, je rekla:

„Če te najde moj oče tukaj, velečastiti, in v tej obleki, bi več škodovalo, kakor koristilo. Dragomil, spravi zadaj za grad svečenika na varno, v gozd, jaz pa grem, da počakam očeta pred gradom.“

Gojmir je odobral ta načrt in mrmral, odhajajoč iz gradiča: „Bodite priprosti, kakor golobje in previdni kakor kače!“

In to je bil oni tujec s haljo, katerega so videli, kakor je javil podstarosta Ostoja starosti Stražimiru in se je ta tako razsrdil ter razžalil podstarosto.

VII,

Ljubomir, mlajši sin vojvode Vojeslava, je bil že nekaj dni gost prijatelja Dragomila, sina podstaroste Ostoja.

Hodila sta skupaj na lov, posetila nekaterikrat i starosto Stražimira, kateri ju je sprejel vedno gostoljubno in s spoštovanjem, dasi se je v mislih včasih vznevoljil radi Ljubomira, ki je pozabil bogove svojih dedov. A bil je sin vojvoda, in zato je molčal.

Zorislava se je vedno vzradovala teh posetov. A čudno! Bila je ves čas nekam tiha, zamišljena in nekako zbegana. Dragomil si je zaman trl glavo, kaj je naredilo iz vesele Zorislave mahoma zamišljeno in tiho Zorislavo.

Pa tudi Ljubomir ni bil v njeni prisotnosti tako živahen in zgovoren kakor sicer, a Dragomil pri njem tega ni tako opazal.

Mladec je končno jel pripisovati Zorislavino molčečnost temu, da je še vedno pod vtisom one ure, ko je duhovnik zлил vodo nad njeno glavo in jo krstil v imenu Boga Očeta in Sina in sv. Duha.

Ko bi vedel, kaj je pravi vzrok Zorislavine zamišljenosti, ko bi vedel, da ji od onega dneva, ko ji je pokazal Ljubomira in dejal: „Moj prijatelj in gost, poznavatelj Krista,“ ta Ljubomir sili pred oči po dnevi, vmešava se v sanje po noči, da mora nehote misliti nanj, bi morda ne bil tako brezbrizen.

Ali morda? Ali je morda to slutil?

Ali ni ljubil on Zorislave, ali ne bo ona njegova nevesta, kakor se je splošno mislilo?

Kdo to pove, kdo pregleda mladeničevo dušo?

In Ljubomir . . .

Od tiste ure, ko je pogledal v oči Zorislave, modre, kakor nebesni svod, ko je držal njeno roko v svoji, od tiste ure mu je neprestano v mislih Zorislava. Vidi jo, v snežnobeli obleki stoji sredi trate kakor lilija, vidna od daleč, kakor sneg vrh planin, zmedena in zardela vsled njegovega pogleda.

Ljubomir, Ljubomir! Kaj bo, če jo ljubi Dragomil in če to izve? . . . Ali ostaneta prijatelja, ali se ne spremeni vajino gorko prijateljstvo v bridko mržnjo?

Težke misli je imel Ljubomir.

Odpotovati, oditi od tod?

Ali kdo mu je porok, da ne bo trpel še hujše, ker je ne bo videl?

Oj ljubezen! Prihajaš v človeška srca, prihajaš v ona, v katera bi ne smela priti. In mesto radosti in sladkosti prinašaš le bridkost in nemirne noči, mesto sreče, nesrečo.

A, če bi se z ljubeznijo lahko govorilo in bi ji človek povedal to, ali bi te ne vprašala, zakaj ji to praviš? Ali bi ti ne povedala, da ji ti nisi načrtal poti, koder naj hodi, in koder naj ne hodi? Ona gre svojo pot, ne glede, je li pot gladka ali trnjeva, ravna ali strma. Gre in prihaja v človeška srca z onim namenom, ki ji ga je dal zakonodajalec, da sladi trudapolno človeško življenje. Če si človek sam, z napačnim umevanjem napravlja iz te naslade, grenkost, ni to krivda ljubezni.

Vendar ni imel Dragomil niti teh, niti enakih misli, niti se ni spraševal, ali bi ne mogla krasna Zorislava vplivati na Ljubomirovo notranjost. Niti ni nikdar premišljeval, ali bi ne mogel čvrst in zal mladec, kakor je Ljubomir, vtisniti v srce Zorislave svojo podobo.

Nekega dne je vprašal Dragomil prijatelja, če bi bil voljan iti na medvedji lov.

Ljubomir je bil ves navdušen za to in že drugi dan sta vzela seboj hlapce, da so nosili za njima prigrizek in pijačo. Oborožena s sekiro, sulico in lokom sta šla globoko v gozd, kjer je vedel Dragomil za celo medvedjo rodbino.

Prišedša v bližino, kjer je bila medvedka z mladiči, sta obstala, odkazala hlapcem mesta, kjer se naj postavijo in v trenutku, če bi kateremu pretela nevarnost, priskočijo na pomoč. Nato sta se jela plaziti k omenjeni skali.

Dragomil se ni motil. Pred skalo, kjer je bila votlina, so se igrali, kakor majhni otroci, trije mladiči.

„Ljubomir je izrazil željo, da bi vjela žive, če vseh ne, vsaj enega.

Dragomil je snel vrv, ki jo je nosil seboj, naredil zanjko in pazno se plazeč proti nič hudega slutečim mladičem, jo vrgel s prav priznано spretnostjo mladiču krog vratu.

Mladič je zacvilil, ostala pa sta vsa preplašena zgignila v votlino. Dragomil je urno priskočil in zvezal mladiču noge in se obrnil, da bi pobegnil. Zakaj slutil je, da mora biti medvedka nekje blizu in je nevarno delo, jemati mladiče. Ali v tem se je že prikazala kosmata glava iz votline in svetlikali so se ostri zobje.

Ni še trenil z očesom, že je Ljubomir z vso silo zavihтел sekuro in ostrina se je zarila globoko v glavo medvedke. Mrcina je zarjula, da se je hlapcem, ki so čakali na postojankah, streslo srce in zježili lasje. Nato so planili drug za drugim naprej, kakor bi slutili nesrečo. In videli so ravno, kako je Dragomil zaril svojo sulico medvedki v bok, ki je ob udarcu Ljubomirovem z vso besnostjo, ki ji jo je povzročila bolečina, planila iz votline, tako urno, da se vojvodič ni utegnil umakniti.

Silen udarec šape ga je podrl na tla in bil je hkrati ves krvav. Dragomil se še niti ni prav zavedel položaja in hlapci še niso utegnili potegniti mrtvega kosmatinca raz Ljubomira, kar so začuli nevarno renčanje.

Hlapce je oblila zona, videč korakati medveda po dveh nogah, kakor človeka, z zijajočim žrelom, iz katerega je prihajalo renčanje, kakor grom. Nekateri so se spomnili celo na zle bogove, na bese, in da je to eden izmed njih, če ne celo poglavar, da jih pokonča in bili so kakor odreveneli. Pogumnejši pa so tesneje poprijeli sekire, videč, da je Dragomil mirno pokleknil in nastavljal sulico.

Medved se je z vso silo zatekel vanj in se med strašnim renčanjem nabodel na ostrino. Sulica se mu je zarila do polovice trupla. Vrgel se je na tla in v bolečinah zmel drog sulice, kakor slamo. Hlapci so zavpili začudenja in hoteli planiti s sekirami nanj, da ni Dragomil zakričal:

„Stojte!“

In prav je imel. Medved se je še enkrat dvignil in se zopet prevrgel vznak, hlastaje s šapami po zraku in rjoveč, da se je potresalo ozračje.

Dragomil, težko sopeč, je za trenotek postal in gledal pojemajočo zver, nato pa se obrnil, kakor bi ga kdo zabodel.

„Ljubomir!“

Sedaj se je še le domislil prijatelja. V tem boju ni imel časa misliti niti na se. Skočil je k medvedki in z orjaško, nadčloveško silo jo prevrgel stran in se sklonil nad Ljubomirom.

Niti kaplje krvi ni bilo zaslediti v bledih licih ranjenca, le dihanje je pričalo, da živi. Raz prs mu je bila posneta koža in meso, kamor ga je zadela medvedkina šapa.

Hlapci so naredili nosilnice in naložili na njo nezvestnega vojvodiča.

Žalosten je bil Dragomil. Kdo ve, ali mu ni strta roka ali če mu niso polomljena rebra in če sploh okreva.

„Nesite ga previdno,“ je velel hlapcem. Dva je poslal naprej, da obvestita Pribina, ki je umel ranocelništvo.

Ostali hlapci so si naložili usmrčena medveda in mladiča, katerega je vjel Dragomil.

Počasi je šel žalosten sprevod.

V vasi pa je bilo vse po koncu.

„Vojvodiča je ubil medved“, so klicali, „tega ljubeznivega mladca. Ubogi vojvodič!“

Ljubili so Sloveni Ljubomira, zakaj prikupil se jim je s svojo veselostjo in prijaznostjo.

Starosta je ukazal, naj ga prenesejo v njegovo hišo.

Dragomil se ni temu upiral.

„Dobro“, je pomislil. „Naj ga poneso k starosti, Zorislava bo pazila bolj nanj, nego kdo drugi.“

In Zorislava?!

Stala je blede in preplašena, ko so prinesli Ljubomira vsega okrvavljenega in razmesarjenega. Bil je že pri zavesti. Tresenje nosilnice vsled korakanja ga je vzbudilo in začutil je bolečine na prsih. Hotel je vprašati, kaj se je zgodilo, a ni mogel spraviti glasu iz grla. Nato se je polagoma spomnil vsega. Ko so ga položili na ležišče v starostini hiši in ko je zagledal Zorislavo je zašepetal:

„Zorislava!“

Glas ni prišel čez ustnice, dasi so se te zganile, in če bi prišel, bil bi to glas, v katerem bi bila izražena vsa silna ljubezen do dekleta.

Vrač Pribin je pretipal Ljubomira, mu izmil rane in se nato z važnim obrazom obrnil k okolu stoječim:

„Slava Svetovitu, ozdravel bo! Kostí so cele, treba le paziti, da se rane ne prisade, zakaj grdo je razdrapan!“

„Slava Svetovitu,“ so zamrmrali. Neki glas pa je zaklical:

„Jagnje za to v zahvalo!“

Ali pristopil je k njemu ranocelnik Pribin in pokazal na ubita medveda, katera so hlapci odložili zunaj in dejal:

„Malo ceniš vojvodiča in nevarnost v kateri je bil, če ponujaš v zahvalo Svetovitu samo jagnje.“

Dragomil pa se je ozrl okrog in rekel resno:

„Pustite pri miru ranjenca z vašim vpitjem, on potrebuje miru!“

Vsi so jeli odhajati iz sobe in so se ustavili pred ubitima medvedoma in se čudili.

Zorislava pa je v duši molila k nebesom za Ljubomira in v očeh so ji igrale solze:

„Gospod, ne daj mu umreti, ozdravi ga! Glej, mlad je še in rad bi živel! . . .“

VIII.

Počasi so se celile rane Ljubomiru in počasi se mu je vračalo zdravje.

Zorislava je skrbela zanj, kakor le more skrbeti ljubeča deklica za tistega, katerega ljubi z vsem vzletom mladega srca.

In Ljubomiru je bilo dobro pri tej oskrbi in želel si je, da bi ležal celo leto bolan in bi ga negovala Zorislava.

Vojvoda Vojeslav, ki je prišel ves v skrbah, ko se mu je sporočila nezgoda, v hišo staroste Stražimira, da vidi na lastne oči sina, je moral priznati, da bi boljše ne stregla Ljubomiru niti lastna mati, kakor mu je ta deklica.

Zahvalil se ji je za skrb in ji podaril lepo zapestnico iz medi, umetno kovano.

Dasi je želel vzeti sina domov, vendar Ljubomir ni hotel in tudi drugi niso pustili, češ, ne zdrži še dolge poti. Ko je tudi zdravnik rekel, da bi bilo to nevarno radi prisada, vojvoda ni več silil.

Nú, Ljubomir se ni bal prisada, bal se pa je, da bi ne imel več ob svojem zglavju Zorislave. In to bi ga umorilo, kakor je rekel sam pri sebi.

Pogostokrat pa je obiskal Ljubomira njegov brat Gojmir, ki se je razumel tudi na zdravilstvo. Nikdo ni vedel,

da je njegov brat, a Gojmir je hodil k njemu nemoten v svečeniški halji in ga lečil. In niti starosta Stražimir mu ni branil vstopa, dasi se je v srcu srdil in se ga izogibal.

Tudi Zorislavi je prepovedal, da bi govorila s pridigarjem Kristovim, in ko jo je vkljub temu videl nekoč v pogovoru z njim, ji je zaklical razjarjen: „Ubijem te raje, kakor da bi te videl kot privrženko Krista.“

Stražimir bi najraje pometal Ljubomira in tega svečenika iz svoje hiše, a bal se je storiti to, ker bi s tem kršil v najhujši meri gostoljubje in vojvoda bi ga gotovo za to kaznoval. Zakaj rekel mu je pri odhodu, da naj dovoli, da pride k Ljubomiru Kristov svečenik, ker je ta boljši zdravnik, kakor pa Pribin.

„Ali velmožni vojvoda,“ se je namršil starosta. „V mojo hišo?“

„Ne silim te, starosta, da poslušáš ta nauk, dasi ga sprejmeš takoj, ko ga spoznaš. A moj sin je kristjan in zato želim, da ga poseti pridigar. Ali dovoliš to? Ker pa mi je zdravje sina vredno tudi veliko, te prosim, da dovoliš, ker potem bom mirnejši.“

Starosta je pomislil. Ko pa je videl vojvodo, kako je upiral oči vanj in čakal na odgovor, je dejal:

„Nečem, da bi se mislilo, da je starosta Stražimir trdosrčen. Naj pride pridigar, ali mene in mojo hčer naj pusti pri miru.“

Vojvoda se mu je zahvalil zato, nakar se je starosta nekoliko potolažil in mrmral:

„Če že hočete izdajati naroda svetinje, izdajajte je, Stražimir ostane zvest.“

Zorislavi pa je bilo hudo pri tem, ko je videla, kako se oče trdovratno ogiblje vsemu, kar bi ga zbliževalo z blagovestjo. Vsak večer je molila zanj, da bi mu Gospod omehčal srce, in duhovnik Gojmir je pohvalil njeno vnetost.

Zakaj mu ni tudi zaupala, da moli za Ljubomirovo zdravje? Dragomil je redno vsak dan prihajal pogledat k prijatelju in presedel pri njem cele ure, včasih tudi pozno v noč. Tedaj je pripovedoval razne dogodke z lova ali druge pravljice in Ljubomir in Zorislava sta ga poslušala.

A le poslušala. Čula sta le posamezne besede, zakaj njune misli so se mudile drug pri drugem.

Pač pa, kadar ni bilo zraven Zorislave, je moral Dragomil opetovano pripovedovati, kako se je zgodilo vse to, ko ga je podrl medved.

In Dragomil je pripovedoval in pripovedoval, da bi moral znati Ljubomir že vse na pamet. Pri tem pa je polagoma namišljaj vedno več in več, da je končno bil ta lov na medveda in Ljubomirova nesreča cela povest, kakor bi jo napisal v knjige.

Ko je sedela Zorislava sama tako kraj ležišča Ljubomirovega, so jima tekale ure kakor minute. Nista govorila veliko. Ona ga je vpraševala, če ga še hudo boli, on se ji je zahvaljeval in jo prosil, naj se ne muči toliko.

Ko mu je popravljala zglavje in so se njeni lasje vsuli na čelo in lice Ljubomirovo in je čutil v bližini njeno dihanje, mu je kipelo srce v nepopisnem čustvu. Najraje bi to dekle objel in pritisnil na razbolela prsa in jo držal tako vedno, vedno . . .

A premagoval se je, težko sicer, a premagoval z ono železno voljo, ki je lastna vsem krepkim dušam, ki so gospodarji samega sebe.

Pa tudi po Zorislavi je kipelo in srce ji je utripalo burno, ko je čutila na sebi njegov vroči pogled, ta pogled, v katerem je videla pač vso njegovo ljubezen. In prišli so trenotki, da bi se ga oklenila, da bi ga poljubila, kot svojega moža, če bi ji ne branila tega dekliška sramežljivost.

Pač pa mu je pustila roko, da jo je držal v svoji in tako sta ostala večkrat po cele čase.

Starosta ju ni mnogo motil. Pogledal in prisedel je tu in tam k bolniku, se mu nasmehnil z dobrovoljnim, starčkom lastnim nasmehom, ga tolažil in zabičil hčerki, naj pazi, da se rane ne prime prisad, in spet odšel po opravilih.

Tudi Gojmir ju je večkrat zmotil, ter je ostal pri bratu vedno dolgo.

A tedaj Zorislavi ni bilo dolg čas, ni čakala, da bi odšel, kakor je bilo to pri Dragomilu, ampak je poslušala duhovnika, ko je govoril. Njegov govor je bil vedno prijeten, vzvišen in tako privlačen, da bi ga poslušala vedno, ne da bi se utrudila.

Navadno je prihajal z duhovnikom Dragomil, navadno tudi z njim odhajal. Včasih pa je prišel sam, ali pa odšel prej kakor Gojmir, ali pa tudi pozneje. In tedaj, ko je bila z njim sama, je bilo Zorislavi vedno nekako čudno tesno, a ni vedela zakaj, dasi se je vpraševala čestokrat o tem.

Ljubomira pa je bolelo naravnost srce, ko je gledal Dragomila. Uverjen je bil, da ljubi Zorislavo, saj drugače bi ne bil tako domač, in on se je vrinil med nju in porušil srečo temu mladcu, ki je bil vedno tako dober in blag.

Zapazil je Ljubomir, pa tudi Zorislava je zapazila nekako čudno spremembo na Dragomilu. Njegovo čelo je bilo večkrat zgubančeno, ko je poslušal duhovnika, ali pa so se mu zasvetile oči v čudnem ognju in pritajen vzdih je priplul iz prsi. Tudi ni bil več tako živahen, kakor prej, ampak zamišljeno, včasih celo raztreseno je zrl nekam v daljavo.

Dočim je Zorislava zaman mislila, kaj bi bilo vzrok Dragomilovi spremembi, je to Ljubomira utrdilo v domnevanju, da ljubi Zorislavo in da je opazil, kako se ona odvrča od njega.

In pri tej misli je Ljubomir skoraj zaječal. Zdelo se mu je, da je zavrato in podlo ogoljufal prijatelja za njegovo vdanost. Bolela ga je tembolj pri tej misli zavest, da se bo Dragomil raje odpovedal Zorislavi, kakor bi žalil njega.

Le edini Gojmir je vedel za vzrok te spremembe in molčal.

In ko je Ljubomir ležal tako sam, polaščevale so se ga različne misli in se mu vsiljevale, kakor sitne muhe. In tedaj je sklenil, da se mora prevladati, da mora zapovedati svojemu srcu, naj miruje, in če ne bo šlo z lepa, ukroti ga s silo. Zvijal se je pri tem vsled duševnih bolečin, kakor otrok, če ga lomi krč. Saj krepke duše trpijo vedno bolj, kakor slabe, ki niso niti zmožne, da bi izvojevale kak notranji boj na korist možganov, ampak podležejo vedno svojim nagnenjem.

In Ljubomir je hotel ta sklep vršiti in ga izvršiti. Naj Dragomil nikdar ne misli, da je on žrtvoval svojo ljubezen prijatelju samo zato, da bi ga osrečil, ne, ampak on hoče žrtvovati svojo ljubezen prijatelju.

Bridko, težko je bilo to.

Ko je prišla Zorislava, ko mu je popravljala zglavje in so se njeni lasje dotikali njegovega lica, ko je čutil njen dih in mu je srce kipelo, je z nadčloveško silo zatiral čustva in trpel pri tem silovito. Njen pogled ga je pekel in ogibal se ga je. Ali kaj, ko pa je bil vedno v njeni bližini! Ali se je mogoče premagati, ali je mogoče kljubovati? . . .

Proč od tod, je bila njegova misel. Vendar zavrgel jo je tako hitro, kakor se mu je porodila. Kako bi naj

upravičil to, ko je prosil, da bi smel ostati? Ali bi ne mislili, da je razžaljen, ali kar koli?

Ne! Ostati mora in trpeti!

In v tem notranjem trpljenju se mu je zdravje poslabšalo in rane zopet razbolele.

Gojmir je majal z glavo. Od kod naenkrat to?

Iskal je vzroka in njegovo bistro oko je začutilo duševno bol in jel je iskati nje izvor.

In ni iskal brezuspešno.

Vendar je molčal. Naj narava odloči sama. Čudna so pota Gospodova in le on sam ve, zakaj ravna tako, gotovo pa ne ravna na škodo, ampak le v blagor prizadetih. Da, morda celo v blagor neprizadetih. Kdo more slediti njegovim načrtom? Ljubomir je slabel.

In to je opazilo ljubeče oko Zorislavino. In te krasne modre oči so plavale često v solzah in čestokrat so ustne šepetale molitev za molitvijo, prošnjo za prošnjo do Krista, naj ji ohrani Ljubomira.

Ni ostalo prikrito bolniku, da se oči Zorislavine solzijo, ni mu ostal prikrit objokani obrazek; ko se je nagnila čezenj, da mu preveže obvezo ali popravi zglavje, je občutil drgetajoče roke.

In trpel je še huje. Misel za mislijo mu je prešinjala glavo.

„Ali je sploh upravičeno, da mučim tako njo in sebe? Ali ne presega to že meje vsakega prijateljstva, ako dve srci sahneta in je nevarnost, da usahneta na veke? . . . In kdo more siliti koga, da ga ljubi, če pa bije srce za drugega?“

Pač je odgovarjal Ljubomiru na to drug glas:

„Kdo pa je bil, ki je zbegal to srce? Ali nisi bil ti? Ali ni bilo to takrat, ko si ji zrl v oko in jo držal za roko? . . .“

A Ljubomir je stresel z glavo:

„Kdo je vedel, da tiči v teh očeh puščica ljubezni za oba? . . . Ali nisem gledal v oči že tudi drugim devojkam, ali jim nisem tudi stiskal rok?“

In vnovič mu je odgovorilo:

„Morda so te vzljubile i tiste, ne da bi vedel. A če bi se ti pripetilo to drugje, kar se ti je tukaj, da bi ti stregla druga deklica, pa bi vzljubil njo, in Zorislava bi samevala in mislila na te zaman.“

Ljubomir je vnovič stresel z glavo, kakor razjarjen žrebec.

„Ne. Zorislava bi ne samevala!“

Nato se je vdal nadaljnemu razmišljanju. Sam bi že še pretrpel, ali ko je gledal te vlažne oči, ki so se rosile zanj, tedaj se mu je krčilo srce. Ni mogel več zdržati.

Ko je Zorislava nekoč zopet prevezavala rane in se je nje ročica dotikala njegovih razbolelih prs, ji je mahoma položil roke krog pasu. Ni čutil v tem hipu nobene bolečine v ranah, ampak privil jo je k sebi in iz srca mu je prikipel dolgo zadrževani krik:

„Zorislava!“

Samo to je rekel, samo to je vzkliknil. Ali v tem kriku je bilo vso prestano gorje, v tem objemu vsa zatajevana ljubezen. Ta krik in objem je bil Zorislavini duši tako silovit, da je vzkliknila i ona, kakor v odmev:

„Ljubomir!“

In vsa blažena je objela to drago glavo in solze, solze radosti so močile čelo in lice Ljubomirovo.

„Zorislava, moja Zorislava,“ je šepetal Ljubomir v neskončni radosti in v tem hipu mu je bilo tako lahko, tako sladko, da bi umrl. V trenutku je pozabil na ves svet, na vse . . .

Pri vratih sta se pojavili dve postavi. Molče sta obstali.

Prva je naredila prostor, da je druga lahko vstopila naprej.

Tiho je vstopila v sobo in obstala. Za njo se je pomaknila druga.

„Zorislava, moja Zorislava“ je šepetal Ljubomir.

Ona pa mu je objemala glavo:

„Ljubomir, moj Ljubomir!“

Bil je to prizor, poln ganutja, in prišleca sta stala molče, ginjena . . . Zravnila se je Zorislava in se ozrla. Za hip je spreletela rdečica njena lica, nato se je oklenila prvega in vzkliknila ihteč z na pol radostnim in na pol zmedenim glasom:

„Dragomil!“

Dragomil pa je zaklenil njene roke, jo peljal k Ljubomiru, ki je gledal presenečen in bled vse to in dejal:

„Ljubomir, prijatelj moj! Tu ti dajem biser, katerega si vzljubil. Ljubi ga in čuvaj ga!“

Nato je rekel s poudarkom in počasi:

„Moja mladostna tovarišica je!“

Vztrepetal je Ljubomir. Ali govori Dragomil resnico, ali ni to bridka ironija? A na obrazu Dragomilovem je igral blažen usmev, in obrnjen h Gojmiru je dejal:

„Moj sklep je trden, velmožni gospod!“

Gojmir je sklenil roke, obrnil oči k nebu in rekel:

„Gospod, tvoji naklepi so nerazumljivi.“

Ljubomir se je zavzel.

„Kakšen sklep?“

„Da postanem duhovnik Kristov, da nosim svojim rojakom blagovest.“

Vsi so obmolknili nad to izjavo in zdelo se je, kakor bi napolnila vse ona čustva, ki navdajajo ljudstvo, ko se pripravlja v božjem hramu na sveto daritev.

IX.

Treba je, da se vrnemo še za kaki dve leti nazaj v dobo, ko še na Velehradu v Moravi ni bilo apostolov iz Soluna.

Bilo je leta 863. po rojstvu Gospodovem in se blizalo nekako h koncu prve polovice, ko je jezdila nekega dne četica jezdecev zavitih v živalske kože po Odrinski cesti v Carigrad, v stari Bizanc. Jezdecji so občudovali brezmejno plan, blestečo se v solnčnem zlatu, in zazdelo se jim je, da so gledali vse to že nekoč, v živi domišljiji, ko jim je babica pripovedovala pravljice o domačiji bogov. In glej, zdaj gledajo vse to v resnici. Vse naokolu je bilo, kakor v vrtu. Raznovrstna drevesa, cvetlice in rastline so rastle in dehtele, kakoršnih se ne najde tam pri njih na severu, kakoršne niti ne rastejo v vrtu velegrajskem pri Rastislavu, knezu Moravanov.

In Carigrad?!

Skoraj obotavljali so se, prestopiti prag odrinskih vrat, ki so zevala široko, kakor bi hotela v bajni kras Bizanca privabiti vse človeštvo, da ga občuduje. Stebri, iz samega mramorja so blesteli v solnčnih žarkih, da je jemalo pogled. Podkve so udarjale ob tlak Carigrada, da so se delale iskre. Jezdecji pa so strmeli in ogledovali.

„Kaka krasota!“

In v tem sijaju in bogastvu se je dvigala ponosno Hágia Sofia in zrla na ta novi Rim, pozidan istotako na sedmerih gričih, kakor Rim ob obali reke Tibere, ki sta ga sezidala dvojčka, dojena od volkulje.

Zlat križ na kupoli Hágie Sofie pa je zrl po tem blesku tja čez neizmerno ravan, čez sinje morje. — In ni blagoslavljal.

Ves ta blesk, ta veličastna cerkev, šumeča Proponta, Bospor in Zlati rog, vsi ti stebri, vrtovi, palme, te palače, ki so se dvigale od morja kvišku po bregovih, kakor

pravi amfiteater, vse to je gledalo solze in muke trpinov. Roke, ki so to gradile, so se često krčile v obupni besnoti in na ustih je bila kletev. Pogledi so srdito spremljali svoje zatiralce, ki so oropali te trpine svobode in bogastva, da lahko z njimi in njihovo lastnino pozida trdosrčni zmagovalec razkošno mesto, veličastno kupolo v čast Kristovo. In ni blagoslavljal križ na kupoli Hágie Sofie tega bleska. Temno je gledal in blesteč v solnčnih žarkih je bil videti bolj preteč, kakor mil, kot bi hotel reči:

„Tvoje srce je daleč od mene, razkošno mesto — oj ti pobeljeno grobišče!“

In hipodrom, kjer so se posebno za časa Justinijana, ki je pozidal vnovič pogorelo Hágio Sofio, vršile razkošne in krvave igre, za katere se je potrošilo neštivila novcev, ugrabljenih premaganim narodom, se je še dvigal vedno ponosno, kot bi hotel tekmovati z njo, češ, pozidali so tebe in mene z istimi novci, ki jih je ukradel oholi Bizanc premaganim narodom. Po zidu mojem, kakor tvojem se cede krvave srage narodov. K tebi so hodili vladarji in mogotci molit, k meni uganjat orgij. Vse se je vršilo v znamenju križa, a ta križ jim je bil le nekako lepotičje, s katerim so hoteli pokrivati črne madeže svoje duše, svojih dejanj. Križ jim je bil le sredstvo, da so se kazali ljudstvu vnete kristjane, v srcu pa je bilo prazno in mrzlo. Bahali so se ti mogotci s križem, kakor farizeji z delitvijo miloščine. Hodili so v cerkev, pobožno molili, ker jih je gledalo ljudstvo, v palačah so pa tuhtali, kako bi si podvrgli čimveč podložnikov in je izsesali. Dali so se imenovati usmiljene in pravične, pri tem pa so kovali postave vpijoče v nebo po maščevanju, kaznovali vsako namišljeno razžaljenje s smrtjo. Tako se je rogal hipodrom, tako sijajne cesarske palače. Za vse te so veljale, besede Kristove, ki jih je govoril nekoč:

„Ker nisi ne mrzel, ne topel, te bom izpljunil iz svojih ust!“

In izpljunil jih je. Vsi pozni rodovi, katerim se bode pripovedovalo o tem, se bodo spominjali s studom na nje. Dobili so svoje plačilo. Za drobtinico dobrosrčnosti ali dobrega dela so se poplačali že s svojim sijajem in z mogočnostjo. Onim pa, katerim so kovali verige in jih bičali, ostane nesmrten spomin na junaško prestano trpljenje, ki je tembolj blesteče, čim hujše je bilo nasilje. — — —

Jezdec so postali. Zadržali so jih stražniki.

„Kam hočete?“

„Poslanci smo! Peljite nas k carju Mihaelu,“ je odgovoril najstarejši izmed jezdecev, Bojan.

„Od kod ste?“

„Moravani smo, tam iz severa in prinašamo carju pozdrave od našega kneza.“

In straža je peljala poslance pred despota. Prijazno je sprejel car Mihael na pol gole poslance, ovite v surove kožuhe.

„Po kaj prihajate?“

Bojan, najstarejši izmed vseh, siv, častitljiv starec, odgovori: „Jasni, velmožni car! Pošilja nas tvoj prijatelj in naš gospodar, knez Rastislav, s prošnjo, da nam pošlješ svečenike Kristove blagovesti, ki bodo govorili naš jezik in nam oznanjali blagovest v našem jeziku. Prihajajo k nam svečeniki iz Solnograda in Italije in nas krstijo, a ne razumemo jih. Kdo naj jih razume? Kdo naj jim zaupa, ko nastopajo kruto in z grožnjami! Prihajajo k nam, v levi križ, v desnici meč, ter netijo med bratskimi narodi po boje in krstijo mesto z vodo s krvjo.“

Razvnel se je starec in njegove oči so se zaiskrile.

Molče je poslušal despot prošnjo, ali bolje tožbo Moravanov in se zamislil. Za trenotek je dejal:

„Pozdravljam prijatelja in vašega gospoda kneza Rastislava in mu pošiljam učenike. Do tedaj pa bodite moji gostje, vi hrabri sinovi junaškega naroda.“

Zahvalili so se poslanci velikodušnemu carju. Mihael pa je takoj poslal brzosela s pismom v Solun. Tam sta prebivala učena moža, Konstantin, imenovan radi svoje učenosti „filosofos“ to je, „prosvitljeni“, s katerim se je igral na dvoru kot otrok, in njegov brat Metod, ki sta govorila jezik Slovenov. Pozval ju je, da čakajo na nju poslanci Rastislava, kneza Moravanov, naj se podata z njimi na misijonsko delovanje, sejat seme božje besede in oznanjevat zveličanje med slovanske rodove. — — — —

Z bogatimi darovi za svojega kneza, v sredi z blagovestnikoma, ki sta nosila seboj svetinje sv. Klementa in slovenske pismenke, so odhajali poslanci Rastislavovi iz blestečega Carigrada in se poslavljali od krasne krajine.

In koder so hodili, oznanjevala sta blagovestnika Konstantin, kateri se je pozneje imenoval Ciril, in njegov brat Metod, blagovest in krstila. Ljudstvo, ki je sicer že molilo Krista, a le z ustmi, v srcu pa darovalo še starim bogovom, ker ni umelo njegovega nauka, ju je sprejemalo z

radostjo. Zapuščala sta dobro obsejana polja s semenom božje besede. Pred njima pa je šla vest od sela do sela, da prihajajo učenci, ki govorijo jezik Slovencev, ki so njihovega rodu. Nestrpno so ju pričakovali, ne samo oni, ki so že prejeli sv. krst, ampak tudi oni, ki so se še obotavljali in branili nove vere. Povsod so govorili:

„Naj pridejo, da vidimo in čujemo, ali je res to blagovest, polna utehe in ljubezni!“

In prihajala je blagovest, spoznali so jo in vzljubili. Križ na Hágiji Sofiji pa je zrl preko mesta po širnem svetu in zdelo se je, kakor bi blagoslavljal blesteči žarki solnca, odbijajoči se od njega, široko ravan in daljno pogorje, naznanjajoč prve znake miru, ljubezni in svobode vsemu številnemu narodu Slave brez razločka.

X.

V gradiču staroste Stražimira je prepevala Zorislava in pripravljala večerjo. Oče je odjezdil k vojvodu na zbor in ko se vrne, bo gladen.

Kar je vstopil godec Zoran in postal v veži.

„Pozdravljena hčerka staroste!“

Zorislava se je ozrla.

„Pozdravljen i ti, Zoran! Kake novice prinašaš?“

„Lahko ti je vprašati, srnica. A ne pomisliš, ali je godcu Zoranu lahko odgovarjati.“

Zorislava se je začudila in rekla smehoma:

„Zakaj ti je težko, Zoran?“

„Poglej me, Zorislava! Ali ne vidiš, kako sem prašen in oslabel?“

Sedaj še le si ga je deklica ogledala natančneje.

„Oprosti, res si takšen, kakor bi se valjal po cesti v samem blatu in prahu!“

„Kaj valjal! Hodil sem tako naglo in to samo radi tebe!“

„Radi mene,“ se je zavzela Zorislava in ga pogledala s pol nevernim, s pol radovednim očesom in mu pri-maknila klop.

„Sedi Zorane in pripoveduj, zakaj si hitel radi mene!“

Zoran je sedel, šel globoko po sapo in dejal z žalostnim glasom:

„Jezik se mi prileplja na nebo.“

Zorislava je tlesknila z rokama in se nasmejala, nato pa mu sočutno ponudila poln vrč vina.

„Pij, Zoran!“

Godec je hvaležno pograbil vrč in jel golcati sladko vince, da se mu je pocejalo po bradi. Čez dolgo časa je odmaknil vrč od ust in ga pomolil Zorislavi.

„Prazen je!“

Nato si je obrisal brado in na licu se mu je zasvetila dobra volja.

„Vrla hčerka si, oče starosta te je lahko vesel. Pri Vesni, take hčerke bi si želel i jaz!“

Zorislava pa je napolnila vrč vnovič in ga ponudila godcu.

„Pij očka!“

„Vrla hčerka si,“ je zamomljal godec. „Za to se ti izkažem hvaležnega.“

Zadnje besede je izgovoril že v vrču in zopet se je slišalo golcanje. To pot ni izpil vsega, ampak samo polovico. Z večjim očesom je premeril ostalo vsebino, nato je postavil posodo na kolena in rekel s svečanim glasom:

„Žejne napojiti je dobro delo usmiljenja, sem slišal pridigovati kristjanske pridigarje. Lačne nasičevati, žalostne tolažiti, bolnike obiskovati pa istotako. Vendar jaz nisem niti žalosten, niti nisi ti bolna, Zorislava, ampak lačen sem, silno lačen. Pomisli, da sem tekel, kakor konj, da pridem prej do tebe z novico!“

Zorislava je podala godcu ravnokar okusno pečeno janjčevino, v katero je godec vgriznil, da so zaškrtali zobje.

„Kakšne novice prinašaš?“

Godec pa se ni dal motiti, ampak je grizel naprej in jo gledal z veselimi očmi.

„Izveš, Zorislava, vse izveš, ko se nasitim! Ne uidem ti!“

Končno se je godec nasitil. Izpil je še ostalo vino, postavil prazen vrč kraj sebe in govoril, kakor sam na sebe:

„Ne, ne pijem mnogo, pri Kristu, da ne pijem! A bil sem sedaj res žejen, da si nisem upal niti govoriti, preden se nisem napil, zakaj v nevarnosti je bil moj jezik, da se vsled suše ne prelomi. Pomisli, kako bi ti naj potem povedal novice, če bi se mi zgodila ta strašna nesreča in kako bi potem godel!“

„Ali godeš z jezikom, očka,“ se je nasmejala Zorislava.

Godec jo je pogledal po strani in dejal:

„Ti govoriš z jezikom in sicer z ženskim jezikom, zoper katerega želo ni pomoči, zato ti ne zamerim!“

Zorislava pa je napolnila v tretje vrč in godec je naglo pozabil žalitev.

„Dobro pečenko delaš, dekle, zelo dobro! Vino se prileže na njo. Verjemi mi, da pečenka, na katero se ne prileže vino, ni pečenka. Zadovoljen bo s teboj mladec, katerega izbereš! Žal, da nisem mlajši, kar zasnubil bi te!“

Zorislava je malce zardela, nato pa dejala:

„Pa me zasnubi sedaj! — Mogoče te pa vzamem.“

Godcu se je razširil obraz in vzkliknil je veselo:

„Ali bi me vzela?! . . . Pri Svetovitu, ali bi me res vzela?!“

„Pri Svetovitu bi te ne marala!“

„A pri Kristu?“

Zorislava je za hip obmolknila, nato pa rekla:

„Ne norčujva se, Zoran! . . . Greh je to!“

Godec je sklonil glavo, kakor bi si bil svest greha in je zagledal vrč pred seboj. Dvignil ga je k ustom in pil. Nato je dejal:

„Ugani, od kod prihajam!“

„Ne uganem.“

„Vem, da ne uganeš. Zato ti pa povem. Naravnost iz knežjega gradu našega kneza.“

„Iz Blatnega gradu?“ se je zavzela Zorislava.

„Od kneza samega!“

„Po kaj si bil pri knezu?“

„Godel sem.“

Godec, svest si sedaj svoje veljave, je pomolčal za hip, nato pa rekel:

„In veš, koga sem tam videl?“

„Ne vem.“

„Vem, da ne veš. Apostola.“

Zorislava je vzkliknila:

„Kaka apostola?“

„Oznanjevalca blagovesti, katera je poslal despot Mihael iz Carigrada moravskemu knezu Rastislavu na Velehrad.“

„In kaj delata pri našem knezu?“

„Kaj delata? Potujeta v Rim k nasledniku Petra apostola, k papežu. Solnograški svečeniki so ju zatožili v Rimu, da ne učita prave blagovesti, ker učita vse v slovenskem jeziku in tudi mašujeta po slovensko.“

„Ali Krist ne razume slovenski?“ se je začudila Zorislava.

„Razume, ti pravim, tako dobro razume, kakor ti mene in jaz tebe, a ti Franki se jeze, ker nimajo več veljave pri Moravanih, zato so ju zatožili.“

Zorislava je sklenila roke in gledala Zorana.

„To gledaš, kaj? . . . Godec je govoril z apostoloma, a drugi še ju videli niso.“

„Res si govoril?“

„Misliš da se ti lažem? . . . Kedaj pa sem lagal, kaj, Zorislava?“

„Saj ti verjamem, Zoran! . . . Kako pa ju je sprejel knez . . . Ali je vesel? . . .“

„Ti še vprašaš? . . . Kako pa naj sprejme taka moža, kakor sta Ciril in Metod. Dal jima je piti in jesti, kolikor sta hotela, in povem ti, samo ne smeš mi zameriti, knez Kocelj ima boljše vino, kakor pa sam vojvoda Vojeslav in starosta Stražimir.“

Zorislava se je nasmejala.

„Ne zamerim ti!“

Godec pa je nadaljeval.

„Nato je knez sedel k njima in se razgovarjal prav po domače.“

„Kako dolgo ostaneta pri knezu?“

„Ne vem tega. Ostaneta pa gotovo nekaj dni, zakaj Ciril je napravil za Slovene pismenke, s katerimi se lahko piše, da razume potem vsak človek, ki jih pozna kaj je pisano. In sedaj se je teh pismen naučil sam knez in pišejo knjige cele dneve.“

„Ali ne prideta k nam,“ je vprašala Zorislava.

„Prideta!“

„Ali sta rekla?“

„Ne.“

„Kako pa veš to?“

„Povedal mi je nekdo.“

„Kdo?“

Zoran se je nasmejal, nato pa rekel dobrovoljno.

„Dragomil.“

Začudila se je Zorislava.

„Dragomil?“

„Da. Pridružil se je apostoloma in z njim še kakih petdeset mladcev, da gredo v Rim in da jih sam papež posveti v duhovnike.“

„In on ti je povedal, da pridejo sem.“

„Pri bogovih, Zorislava, ti dvomiš?“

Zorislava pa ga je pogledala.

„Ne dvomim, ne, le razveselila sem se tako. Ali očka, ti govoriš še o bogovih, ko si govoril z apostoloma?“

Godec je sklonil glavo in dejal:

„Stara glava, novi nauki . . .“

Zorislava pa je spraševala dalje:

„Kaj sta govorila apostola? . . . Ali tako, kakor ti, ki prihajajo k nam iz Solnograda?“

„Kakor ti iz Solnograda? . . . Ne vem! Ne razumem teh, zato ne vem. A ta Slovena sta govorila tako, kakor govoriš ti in pa jaz, da ju lahko umeje vsak človek. In kako sta govorila? . . . Tako lepo in milo, da ju je vse samo poslušalo in krstiti sta morala, da so jima omahovale roke.“

V veži so se začuli koraki. Starosta Stražimir se je vrnil. Godec je vstal s klopi in vzkliknil:

„Pozdravljen, starosta Stražimir!“

„Pozdravljen Zoran, pozdravljena hčerka!“

„Pozdravljen oče! Hočeš večerje!“

„Da. Najezdil sem se!“

Zorislava je nesla večerjo na mizo, za katero je že sedel starosta. Zapazila je na njegovem licu nemir in jezo.

„Ti se srdiš, oče?“

Starosta je molčal. Zorislava pa je sedla k njemu, ovila roke krog vratu in dejala:

„Ne srdi se, oče . . .“

„Starec je rahlo snel roke z vratu in dejal mračno.

„Poginemo!“

Zorislava se je zganila. „Kdo, oče?“

„Sloveni.“

„Zakaj, oče?“

„Ker so vrgli iz svojih svetišč domače bogove, porušili njih oltarje in molijo tujega Boga.“

„Vem to, oče! Ali slišala sem, da je ta Bog dober in pravičen, da je on pravi Bog! In on gotovo ne dopusti, da poginejo Sloveni!“

Starosta je pogledal hčer in ponavljal s pridušenim glasom, dočim se je Zoran splazil v vežo:

„Slišala si? . . . Tako! . . . Da je dober, pravičen, da je pravi Bog?“ . . .

„Da, oče!“

„In kdo ti je povedal to?“

„Duhovnik Gojmir.“

Zoran pa je zamrmral sam zase:

„Kaj je prišlo dekletu na misel, da draži starega? Ali bi ne mogla molčati?“

In prišla ga je jeza na ženske in njih jezik. Starosta pa je pogledal jezno in odrinil Zorislavo od sebe.

„In ti si verjela?“

Zorislava je molčala. Kaj naj reče sedaj? . . . Ali naj pove, da ne verjame, da še časti stare bogove? . . . Ali naj zataji Krista, naj bo, kakor Peter na dvorišču . . . In če ga ne zataji, kaj potem? . . . V dno duše je drhtela Zorislava in molila:

„Kriste, Kriste, pomagaj mi!“

Starec pa je strmel v njo in vprašal vnovič, glasneje:

„In ti si verjela?“

Zorislavi pa se je zazdelo, da so se ji zmajala tla pod nogami . . . A samo za hip. Nato se je umirila, le ustne so šepetale:

„Tvoja volja naj se zgodi, Gospod Jezus!“

In v tem trenutku se je razlilo po njeni duši nekaj blaženega, kakor bi pristopil angel z nebes in jo krepčal.

Stražimir pa je vprašal tretjič in glas mu je grmel, oči iskrale: „In ti si verjela?“

„Verjela oče, ker resnici se mora verjeti!“

Zamajala se je močna miza pod silnim udarcem, da je Zoran v veži hotel splašen pobegniti, a se je ustavil, češ, da brani Zorislavo in če ga stane življenje.

Zorislava pa je stala, blede sicer, a mirna, in zrla v obraz zdivjanemu očetu:

„Verjela oče, a tudi ti verjameš, ko zaslišiš!“

„Nikdar! Stražimir ostane zvest bogovom svojih očetov, katere si izdala ti, nehvaležna, malopridna hči!“

„Oče, nisem niti nehvaležna, niti malopridna, kar veš sam najbolje. A ne maram verjeti v bogove očetov, ker teh bogov ni bilo, ampak so bili le v domišljiji. Živi pa le en edini Bog in to je Jezus Kristus.“

Starosta se je sesedel onemogel na klop in zastokal:

„Ne moreš verjeti? . . . Oj, zapeljali in premotili so te ti besi, ki so hodili k meni pod zaščito gostoljubja?“

Zorislava je sklenila roke in prosila med solzami:

„Oče . . . oče . . . ne pregreši se! Tudi mati je molila Krista!“

Starec je izbulil oči, nato pa zlezel v dve gubi.

„Tudi ona, moja žena? . . . Da me je varala?“

„Ne oče, mati te ni varala nikdar, ker v veri Kristovi ni verolomstva, ne prevare. Da je ljubila Krista, ni varala tebe oče!“

„Lažeš, dekle!“

Starec je vzkipel.

„Moja žena, tvoja mati, je spoštovala bogove svojih dedov!“

Sedaj pa je zabliskalo v Zorislavinih očeh.

„Moja mati, tvoja žena, oče, je molila samo enega Boga, in to je bil Kriste, drugih bogov ni poznala. Tu njen spomin!“

Vzela je križec iz nedrij, privezan na modrem traku, katerega je čuvala, kakor dragocen biser in ga pokazala očetu. Starosta je ostrmel.

„Križ, znamenje kristjanov . . . Oh, bogovi, v moji hiši vas že onečaščajo . . . Gorje mi!“

„Oče, ne boj se bogov, ne store ti ničesar!“

Stražimir je pa vstal, zagrabil križ in ga zalučal v divjem srdu po tleh, da se je razletel. Zorislava je stala blede pred očetom. Starec pa je težko dihal. Za trenotek je rekla Zorislava s čudnim, votlim glasom:

„Oče, edini spomin moje mamice si uničil.“

Nato se je sklonila in jela pobirati polomljen križec. Stražimir pa je del glavo med roke in strmел pred se v čudnem čustvu. Zasklela ga je hčerkin opazka:

„Oče, edini spomin moje mamice si uničil!“

Po glavi so se mu podile misli, grenke in trpke:

„Oh, Kriste, čemu prihajaš sem in me mučiš, čemu mi greniš življenje in mi trgaš stare svetinje iz srca, svetinje moje domovine? . . . Kriste, sovražim te!“

Godec pa se je tiho splazil iz veže ter mrmral:

„Ni več nevarnosti . . . Ali hud si Stražimire, sila hud, a apostoloma ne vzdržiš, ko ju zaslišiš!“

Nato se je domislil, da je pozabil izpiti vino, ki mu ga je nalila Zorislava, preden je prišel oče, in polotila se ga je taka slaba volja, da je sedel v travo.

„Tu ležem in umrjem, ker sem tako bedast, da me splaši že malo nevoljen obraz staroste. Jaz tepec sem čepel za vrati, kakor kužek, mesto da bi pristopil, se napil in dejal: Stražimire, velmožni starosta, ne bodi no tak in verjemi hčerki, zakaj ona zna pripraviti izborna pečenko, tako, da se prileže vino na njo, kakor otroku mleko na glad.“

In jezen in nevoljen se je zleknil godec v travo ter kmalu zaspal, dasi mu je sijalo solnce naravnost v obraz.

XI.

Zopet se je zbiral narod k daritvi.

Starosta Stražimir je razglasil, da prosi bogove pomoči, zakaj leto je bilo sila suho, tako da je trava in cvetje kar venelo. Narod se je zbiral, a gorečnosti ni bilo, ni bilo svetega razpoloženja, kakor svoječasno, ko so se dajali obeti bogovom. Iz spoštovanja do staroste so prihajali. In ko je Stražimir zažgal pripravljeno daritev, razprostrl roke in klical bogove, naj dajo dežja, se je narod sicer vrgel na kolena in ponavljal za njim prošnjo, ker še Kristova vera ni bila povsem vkoreninjena v njih. A v srcih se jim je vsekakor porajal dvom, če morejo in če so ti bogovi sploh v stanu, da rosijo dežja na osušeno zemljo. In ko je gledalo ljudstvo na žrtvenik, na dim, ki se je valil kvišku in se ovijal listja lipe in se dvigal kvišku, je pristopil od nekod med nje mož s haljo in križem v roki in mrmral:

„Kakor ob daritvi nedolžnega Abelna. Gospod, vidim da se ne srdiš, da daruje to ljudstvo malikom, ker sprejemaš dar ti. Nevedno je še in premalo poučeno, in tvoja milost ga razsvetli, da te spozna v vsej tvoji dobroti in veličanstvu.“

Proti množici, ki ga je zdajci zagledala in se čudila, od kod je prišel tako nenadoma, je dvignil križ in dejal:

„Mir vam bodi, bratje!“

Ostrmeli so, mnoge je postalo h krati sram, da so se udeležili daritve in zdelo se je, kakor bi jim nekaj pravilo, da so zatajili Krista.

In jeli so trkati na prsa in vzdihati:

„Kriste eleison! Kirie eleison!“

Duhovnik pa je zopet ponovil:

„Mir vam bodi, bratje!“

Tihoto, ki je zavladata, je motilo le prasketanje napol surovih polen na žrtveniku in šepet lipinega listja, ki ga je poljubljal dim.

Stražimir je onemel in strmел v duhovnika, ki je stal z dvignjenim križem, z resnim, a blestečim se licem, obsevan od solnca, kakor čudo. Nato je bolje zahropel, kakor zavpil:

„O, bogovi . . .“

Duhovnik pa se je obrnil k njemu in spregovoril z resno-tožnim glasom:

„Mir s tabo, starosta Stražimir! Božje kraljestvo se bliža, ne zametuj ga, zakaj velika je dobrota Sinu Človekovega, pravičnost njegova neizmerna.“

Med množico so se odzvali zamolkli glasi:

„Kriste eleison! Kirie eleison!“

Duhovnik se je obrnil k množici in dvignil križ.

„Na Golgoti, pribit na križu, zmučen, krvav in razbit je dejal Odrešenik: „Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!“

Stražimir pa je ležal na obrazu in jecljal:

„O bogovi! . . . Ste ali niste, ker si dopuščate toliko oskrumbo in zasmeh?!“

Duhovnik se ga je dotaknil s križem.

„Starosta Stražimir! Glej, Kriste prihaja k tebi! Ker se sam nočeš ponižati, se je ponižal on. Naj ne bo tvoje srce srce Faraona, ki je ostalo trdovratno v kljub opominom Gospodovim!“

Stražimir se je zdajci zavedel. Planil je naprej in njegov obraz je bil ves spačen od gnjeva.

„Ha, k meni prihaja ta Krist, ki mi je izneveril hčer in ti si bil tisti, ki si ji ga prinesel in se skrival pod zaščito gostoljubja!“

H krati je iztrgal duhovniku križ iz rok in ga vrgel na gromado: „Vam, bogovi, ga darujem, njega, ki vas preganja in vam ruši domovje!“

Ljudstvo je ostrmelo. Vse se je ozrlo na duhovnika, kakor bi pričakovali, kaj se sedaj zgodi.

A duhovnik je stal molče s prekrižanimi rokami in gledal, kako je obliznil plamen križ. Le njegovo lice je bilo blede, ustnice so pa šepetale:

„Kriste, Kriste . . . Odpusti! Ne ve, kaj dela, ne ve! Odpustil si svojim sovražnikom, ki so te pribili na križ odpusti i njemu, ki je storil to v zaslepljenosti!“

Z zlobnim veseljem je gledal Stražimir, kako je gorel križ.

V tem je prihitela Zorislava in planila k ognju.

„Oče . . . oče, kaj si storil!“

Starosta jo je pograbil uprav v hipu, ko je hotela seči v ogenj in jo pahnil jezo v stran.

„Proč, nehvaležna hči!“

Ljudstvo pa je plaho šepetalo:

„Kriste eleison!“ —

A čudo. Križ je gorel in ni zgorel. Ni se sesul, kakor drva, ampak se ves žareč postavil počes, da je bil videti, kakor bi stal na oltarju, blesteč se, kakor solnce.

Kriki osupnjenja so se začuli. Duhovnik pa je dvignil roko in prekrižal žrtvenik in dejal s slovesnim glasom: „Kriste, sprejmi to daritev, prvo iz rok staroste Stražimira!“

Stražimir je strmel v ogenj. Križ, ki gori in ne zgori! Križ, ki se postavi žareč in preteč na žrtveniku, kjer se je žgal obed bogovom? . . . Kaj je to? . . . Ali res ni bogov, ali je res vse prazno, kar je veroval njegov oče, ded in praded in da živi le en sam Bog, ki ga doslej ni poznal, Kristus?

Križ pa je v pojemajočem ognju žarel čimbolje. Zbrana množica, verniki in neverniki, je pokleknila in klicala:

„Kriste eleison! Kirie eleison!“

Starosta se je okrenil in bled, drgetajočih kolen stopil h hčerki Zorislavi, ki je ihtela ob strani, boječ se kazni božje, ki jo je zakrivil oče.

„Zorislava!“

Starosta je zašepetal komaj slišno. „Zorislava! . . . Pojdiva domov, proč od tod, od tega strašnega kraja!“

In oprt na hčer je hitel proti gradiču in v duši so mu odmevali klici množice: „Kriste eleison! Kirie eleison!“

Ni se ozrl, dasi ga je nekaj z vso močjo sililo, naj pogleda še enkrat na žrtvenik. Ne. Premagal se je. Ali čudo! Dospevši pred gradič, se je ozrl tja dol na ravan, kjer je še vedno klečalo ljudstvo, kjer je blagoslavljal duhovnik in pridigoval blagovest vsem zbranim. Ogenj je ponehal, križ se je razsul. Ali Stražimiru se je zdelo, da še vedno vidi križ, žareč v veliki svetlobi, obrnjen proti njemu, kakor bi ga klical: „Kam bežiš od mene? . . . Ostani! Zakaj jaz sem vstajenje in življenje!“

„Kam, oče?“

Zorislava je spregovorila, ko ga je privedla v hišo in je starec še vedno silil naprej.

„Kam?“

Zdajci se je zavedel in ozrl. Oddahnil se je, ko je zagledal po stenah kipe bogov.

„Zorislava! — Zebe me!“

In res se je tresel starec po vsem životu. Spravila ga je v postelj, pokrila ga s toplimi odejami, a starca je treslo še vedno.

„Skuham ti zelišč, oče!“

Kakor v odmev je odgovoril s tihim glasom:

„Skuhaj, Zorislava!“

Zorislava se je podvizala in ko je pripravljala čaj, je šepetala:

„Kriste moj, ne odvrni pogleda od njega, ne srdi se! On je tako dober, tako blag! Odpusti mu, Kriste!“

Ko je starosta popil čaj, mu je nekoliko odleglo.

Jel se je ozirati na po steni in po policah nakupičene kipe bogov. In v glavi mu je vstajala misel za mislijo.

„Perun, Svetovit, Triglav, mogočni bogovi Slovenov ne slišijo nič, ne vidijo nič. — Ali so res to mrtve, samo mrtve stvari, priklicane v življenje, le po domišljijah? . . . In Vesna, Živa? . . . Ali tudi teh ni? — In do danes so jih molili Sloveni in se zatekali k njim po pomoč?“

In starec je premišljeval dalje.

„Za pomoč! — In so dali pomoč? . . . Kedaj?“

Domislil se je, da se skoraj nikdar ni spolnila želja in prošnja, za katero so darovali bogovom bogate obete. Hudobni bogovi so zadrževali spolnitev. Hudobni bogovi? . . . Ali potem niso ti bogovi tako mogočni, da bi obveljala njih volja, in so morali ubogati zle bogove? Prvikrat v življenju se je vsilila starosti ta misel v glavo.

In kdo je potem Bog, vseмогоčen in vladajoči?

Tedaj pa mu je vnovič priplul pred spomin križ, katerega je iztrgal duhovniku in ga vrgel na žrtvenik. Žareč je bil in čudno svetel, in zdelo se mu je, kakor bi mu rekel:

„Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ki dobro plačuje in hudo kaznuje! Razen mene, ni bogov!“

On je torej!

In starosta se je spomnil duhovnika in se je moral čuditi njegovi smelosti in pogumu, da si je upal stopiti uprav ob daritvi pred ljudi in pred žrtvenik. Kako da se ni bal, da ga ljudstvo pobije? . . . Ali je tako mogočen ta Krist, da varuje svoje oznanjevalce pred vsem zlim?

Ko bi starosta vedel kaj več o Kristu, razumel bi ta pogum pridigarja in ne belil bi si glave z mučnim premišljevanjem in ugibanjem, kdo je pravi Bog. V spoznanju blagovesti bi se mu razpršili dvomi na mah in spoznal bi, da v resnici ni bogov, katerim je on daroval že toliko in tolikokrat. — — —

* * *

Ko je Zorislava za nekaj časa pogledala k očetu, ga je našla spečega. Pokleknila je ob ležišču in njeni ustnici sta šepetali molitev, prekipevajočo iz dna vrle dekliške duše za očeta, da mu Krist omehča srce in ga sprejme med svoje. Na pragu se je pojavil duhovnik Gojmir. — Tiho

je obstal, videč Zorislavo, topečo se v molitvi in sklenil je i on roke k molitvi.

„Gospod, čudesno obiskuješ srca človeška, in kar ne doseže človek z vsem trdom svojim, dosežeš ti na mig. Čast, hvala in slava ti na veke vekov! Amen.“

Nato je pristopil k Zorislavi, še vedno klečoči in zatopljeni v molitev, ter ji položil roko na glavo. Zorislava se je plašno ozrla. A videč duhovnika, je vstala in vprašala s skrbečim glasom:

„Velmožnost, ali odpusti Kriste očetu ta greh?“

„Odpusti mu, Zorislava, in sprejme ga med svojo čredo!“

Globok vzdih je prikipel iz dekliških prsi in vzplul proti nebesom. Bil je to vzdih hvaležnosti do Krista, vzdih poln vdanosti in ljubezni.

XII.

Starosta Stražimir se je prebudil. Ogledal se je krog sebe in njegov pogled je obstal na kipih bogov, razvrščenih po steni in policah. Dvignil se je nekoliko in zastokal, zakaj čutil je bolečine v prsih. Legel je nazaj in se zagledal v strop. Včerajšnji dogodek se mu je zopet pojavil pred očmi in silneje, kakor le kedaj, mu je klicalo nekaj v duši, naj ne zaklepa srca Kristu. Predstavljal si je mirno postavo duhovnikovo, ki je bila tako mirna, kakor jagnje, ki ga zgrabijo v klavno žrtev. In to mu je vzbujalo spoštovanje. Samo Kristova blagovest mora biti zmožna, ustvarjati take ljudi, neustrašene in vendar tako mirne. Samo vera, da jih ščiti Krist, je zmožna, da obvlada človek strastna čustva in ostane v mejah zmernosti in dostojnosti. In domislil se je hčerke, njenega poguma, da je priznala njemu, svojemu očetu, da je kristjanka. Pri njem, ki časti bogove očetov, ni tega, niti pri onih, ki so še ostali zvesti. In sram je postalo starosto, ko se je spomnil, kako je bil razljučen, ko se ga je dotaknil duhovnik s križem, s kako besnostjo mu je iztrgal križ iz rok in ga vrgel v ogenj. A duhovnik . . . Kakor kip je bil, miren in zvišen, ter še blagoslavljal:

„Kriste, sprejmi to daritev, prvo iz rok staroste Stražimira.“

„Prvo daritev? . . . Torej je daroval res Kristu, ne bogovom? . . . On, ki je sovražil Krista!“

Zastokal je Stražimir in težko je dihal, ob strani pa ga je bodlo, kakor bi ga kdo drezal z iglo. On pa ni mislil na to, nego njegove misli so se mudile pri Kristu in pri bogovih.

„Ali kaj, ako Krist tudi ni Bog, ako je samo križ, ki je gorel in ni zgorel, nekako naključje, samo nekaj, česar on ne razume . . . Ali kaj? . . . Kaj bi to bilo?“

Pogled se mu je zopet ustavil na kipih bogov, razvrščenih po steni: „Torej vi niste nič? . . . Ti, bog Triglav, vladar morja, zemlje in zraka? . . . Perun, ki si vodil naše vojske do zmage? In vi drugi bogovi in boginje? . . . Niste nič, vas ni nikjer? . . . In, ako ste, zakaj i vi ne pokažete svojega božanstva, kakor ga je pokazal Kriste? . . .

Nemo so zrlki kipi na starosta, kakor bi ga ne umeli. Njegova glava pa je klonila na prsa in globoko se je zamislil:

„Ni jih . . . resnično, ni jih, živi pa le Kriste . . . In kak je ta Krist? — Ali je res mogočen dovolj, da vodi in čuva Slovene?“

Znojne kaplje so se pokazale starosti na čelu.

„Kako naj izve resnico, kdo mu jo pokaže, komu naj zaupa, da ga ne prevari?“

Domislil se je hčerke in njenega poguma, zato je zaklical: „Zorislava!“

Deklica je prišla in skrbi poln obrazek sklonila k očetovemu: „Kaj želiš, oče?!“

Starec pa je pokazal na sedež in dejal: „Sedi!“

Zorislava je sedla. Dolgo je strmela Stražimir v strop in premišljeval, ali naj vpraša hčer po Kristu, da mu pove, kaj ve o njem. Bil je dokaj hud boj, vera v stare bogove se je s težavo umikala Kristu, zakaj Stražimir je bil mož, ki se je s teška odločil za reč, katere ni umel, in s teška pustil tisto, kar je ljubil. In Stražimir je resnično ljubil svetinjo svojih dedov.

Zorislava je sedela ob ležišču in gledala očetu v obraz. Čakala je z upom in strahom, kaj ji pove oče, ki je v sanjah ali blodnji, tega sama ni vedela, izgovarjal ime Kristovo, da je veselja drhtela. Stražimir je uprl počasi svoje oko v hčerko in vprašal: „Ti moliš Krista, Zorislava?“

Zorislava se je stresla. Neko sladko čustvo ji je prevzelo dušo in ji pravilo, da je prišel trenotek, ko bo jel njen oče spoznavati blagovest in prva bo ona, ki mu jo prinese. Zato je odgovorila: „Da, oče!“

Starec je vnovič pomolčal.

„Ali poznaš natanko svojega Boga?“

„Poznam, oče!“

Stražimir je uprl v njo svoj pogled, kakor bi hotel pogledati v dno njene duše in se prepričati, če mu ne laže.

Ali njeno oko je bilo čisto in jasno.

„Po čem ga poznaš?“

„Po njegovih naukih in delih.“

„Po naukih? . . . To ni dovolj! Po njegovih delih? . . . Kakšna so to dela?“

„Ozdravljaj je bolnike, obujal mrličé, storil je, da so hromi hodili, slepi spregledali, gluhi in mutasti so slišali in govorili.“

Starosta se je zavzel.

„Ali je bil vrač?“

„Ali more vrač obujati mrličé, dajati slepim vid, gluhim posluh in nemim govorico?“

„Torej je delal taka čuda?“

„Da oče! Rekel je, in zgodilo se je.“

Starec je zmajal z glavo.

„In še več je delal, veliko več!“

„Še veliko več?“

„Da. Odpuščal je sovražnikom.“

Stražimir je izbulil oči. „Imel je sovražnike?“

„Imel, oče, in še sedaj jih ima!“

Stražimir je obmolknil, zakaj spomnil se je, da ga je sovražil tudi on. Nato je vprašal: „In odpušča še sedaj?“

„Vedno, neprestano odpušča, zakaj on je neskončna ljubezen.“

Starosta je jel dihati hitreje in se je jel čuditi.

Zorislava pa ga je prišla za roko in govorila:

„Veruj oče, zakaj on je pravi Bog in njemu ni nič nemogoče! Povej mi, ali so storili bogovi kaj takega, ali so koga oživili, ali vsaj ozdravili?“

Starec je molčal, le gledal je Zorislavo. Ona pa je nadaljevala: „Ali so ti bogovi kedaj spregovorili in rekli: Ljubite se, odpuščajte sovražnikom?“

Starosta je zmajal z glavo: „Niso.“

Nato je vprašal: „In kaj je učil ta Kriste?“

„Ljubezen, oče! — Ljubezen do očeta, matere, do bratov in sester. Ljubezen do domovine, zakaj tako jo je ljubil, da se je zjokal nad njo, ko je v duhu gledal razdejanje Jeruzalema. Učil je ljubezen do prijateljev in znancev. Učil je ljubezen do sovražnikov, oče, zapovedal, da jih moramo ljubiti in ne sovražiti, ko je rekel: ‚Ljubi svojega bližnjega, ki je vsak človek, bodisi prijatelj, bodisi sovražnik, kakor samega sebe.‘“

„In on je to storil?“

„Če je storil? . . . Oče, sovražili so ga, ker je učil ljubezen, sovražili, ker je učil krepost in delil dobrote. Kakor roparja so ga pograbili in ga tirali pred sodišče, ga pretepali, suvali in obsodili na smrt na križu.“

„Boga samega?“

„Da, oče!“

„In on je to dopustil, on, ki je, kakor praviš vsega-mogočen?“

„Dopustil je iz ljubezni do ljudi. Saj zato je postal človek, da s svojim trpljenjem in smrtjo odkupi ves človeški rod greha.“

„In vendar bi ga morali braniti vsaj njegovi prijatelji. Ali jih ni imel?“

„Imel jih je! Ko so ga vjeli, ker ga je izdal njegov navidezen prijatelj, Judež Iškarijot, je Peter izdrl meč iz nožnice in mahnil po vojščaku ter mu odsekal uho.“

„Slabo je mahnil! Sloven bi mahnil bolje, tako, da bi odleteli kar dve glavi. Izdajalca pa bi obesil.“

Starosti so se čudno iskrile oči.

„Izdajalec se je obesil sam, oče! Ali Krist je rekel Petru: ‚Vtakni svoj meč v nožnico, zakaj vsakdo, kdor prime za meč, bo z mečem končan. Ako bi hotel, prihitelo bi mi milijon angelov na pomoč, a tako pojde Sin Človekov, da se zgodi kakor je pisano po prerokih, da odreši svet.“

„Torej jim je odpuščal?“

„Da. Pobral je odsekano uho in ga pritisnil vojščaku in bilo je celo.“ Starosta se ni mogel vzdržati, da ni vzkliknil:

„In še niso sprevideli, koga so vjeli?“

„Ne.“

„Lopovi, da bi jih trgali besi!“

„Ne razburjaj se, oče,“ je dejala Zorislava vsa radostna, zakaj videla je, kako se oče ogreva za blagovest.

Starec pa je dejal na videz pomirjen:

„Ne razburjam se. Vendar bi jaz tega ne mogel storiti, če bi bil na njegovem mestu!“

„O, še več je storil! Molil je za svoje sovražnike, ko je visel na križu pribit v grozних mukah in so ga še zasmehovali.“

„Molil je za nje? . . . Zorislava! . . . Za svoje ubijalce?“

„Da, oče! Molil je za nje k svojemu Očetu: ‚Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!‘ Stražimir je težko dihal. Dušilo ga je nekaj kakor mora in najraje bi se razjokal. Nato je rekel z očitajočim glasom:

„In vsega tega mi nisi nikdar pripovedovala!“

„Saj nisi hotel nikdar slišati! Sovražil si oznanjevalce in blagovest in . . .“

Hotela je že reči: „in mene ozmerjal“, a je obmolknila. Stražimir jo je umel in dejal:

„Res je, bil sem, kakor oni, ki so ga križali.“

„In odpustil ti bo, oče, ako spoznaš blagovest! „Oh, spoznaj jo, kako srečna bom tedaj!“

„Da, pa tudi mama bo srečna, ker bo vedela, da se vidimo nekoč vsi na večnih livadah!“

Zamislil se je starosta. Zorislava pa je šepetala molitev h Gospodu v zahvalo; zakaj videla je, da začenja tudi oče spoznavati. Za nekaj časa je rekel Stražimir in kazal na bogove ob stenah: „Spravi te kipe strani, Zorislava, in potem prisedi, ter mi pripoveduj o blagovesti vse, kar veš. Zakaj rad bi jo spoznal popolnoma!“

Kako urno je skočila Zorislava po koncu in jela odstranjevati malike, kakor bi se bala, da se oče ne skesa.

Starec je gledal njeno delo. Milo se mu je storilo, ko je videl, kako so izginjale svetinje njegove rodbine. Oči so se mu orosile, srce krčilo bolesti, da je vzdihoval.

Zorislava se je ozrla. „Ali ti je hudo, oče?“

„Hudo, Zorislava. Svetinje narodove izginjajo.“

„Izginjajo, da. Ali nadomestiš jih z boljšimi, popolnejšimi!“

Pa tudi Zorislavi je bilo hudo, a kazati tega ni smela. Res je trgala in snemala urno te malike, ali vsakega je pogledala dobro in pri vsakem kipu se je spomnila na tega ali onega pradedu ali deda. „Krist te nagradi za to, oče!“

Starec je zmajal dvomljivo. „Da me nagradi? . . .“

„Nagradi te, verjemi!“

Ali starcu je postajalo vedno huje, nekaj vsled razburjenosti, nekaj vsled mrzlice od včeraj. „Zebe me, Zorislava!“

„Zebe te . . . Gospod Jezus, oče, ti si bolan?“

Starec pa je ponovil: „Bolan, dete!“

Zdajci se je še le Zorislava zavedla nevarnosti.

„Pošljem po vrača, skuham ti čaja iz lipovega cvetja. Popiješ to, se spotiš in ozdraviš!“

„Skuhaj, dete!“

Zorislava je hitela k ognjišču, poklicala služabnico in ji naročila, naj skuha čaj za očeta. Nato je skočila v stajo, odvezala konja in ga zajahala. Iskri konjič je zdirjal z lepim bremenom po cesti iskat vrača in ljudje so postajali in dejali: „Zorislava jaha!“

Ona pa je odgovarjala na pozdrave: „Oče je zbolel!“

Med tem pa je Stražimir premišljeval o tem, kar mu je povedala hčerka o Kristu in njegovi smrti. Ni razumel tega, saj je bila to le betvica vsega, kar bi moral vedeti, da bi razumel.

„Izdali so ga, križali so ga! . . . In to zato, ker je učil ljubezen in delil dobrote? . . . Tolovaji! — In niti braniti se ni pustil!“ To starcu ni hotelo v glavo.

„Vseeno, če bi tudi rekel, naj ga ne branijo, če bi bil on tam s svojimi Sloveni, ne ubogali bi ga, ampak ga rešili in pobesili vse, kdor bi se ga hotel lotiti. O, Kriste, da si živel med Sloveni, ne bi trpel, kakor si trpel!“

Oj Stražimire! In vendar si ga sovražil, tajil, da ni to Bog ljubezni, ampak Bog sovraštva, da je prinesel njegov nauk poboje in neslogo med plemena. Sovražil si ga, ne da bi pomislil, da so povzročali to le tisti, ki so prihajali v njegovem imenu, a niso delali tako, kakor so učili in kakor je zapovedal on, ko je dejal:

„Idite in učite vse narode, v vseh jezikih!“

Saj zato je poslal apostolom sv. Duha, da so dobili dar jezikov, da so lahko oznanjali blagovest v onem jeziku, ki ga je govoril narod, ne pa v hebrejščini, katere bi ne razumeli. Še je mislil Stražimir, ko se je vrnila hčerka in dejala: „Vrač pride kmalu, oče!“

Starec jo je prijel za roko in rekel: „Krist te blagoslovi, dete!“

Zorislava se je sklonila in poljubila očeta na čelo in rekla: „Vrač pride, a boljši od starega.“

V tem je vstopil človek v halji. Zorislava je pokazala nanj: „Ta vrač razume bolje zdraviti, kakor Pribin, zato sem poiskala tega. Saj se ne srdiš za to, oče?“

Stražimir se je nasmehnil in dejal:

„Pozdravljen, velmožnost!“

„Pozdravljen, starosta,“ je odvrnil duhovnik in sklenil roke. „Blagor onim, ki spoznajo besedo božjo, zakaj Kristus Gospod jih nagradi z večnim življenjem!“

Starosta pa je dejal kakor ona žena ki je blagrovala Marijo: „Blagor tudi tebi in srečna mati, srečen oče, ki jima je sin oznanjevalec blagovesti!“

Duhovnik se je pa sklonil k starcu in mu zašepetal nekaj na uho. Starosta se je zavzel nato pa veselo dejal:

„Velmožni vojvodič, hvaležen sem Kristu, da prihaja po tebi v mojo hišo!“

XIII.

Godec Zoran je skočil pred gradom vojvode Voje-slava raz konja, stisnil pod pazduho piščal in zamrmral:

„Dovolj sem se nadirkal po tem snegu!“

Služabniku, ki je pristopil, da odvede konja v stajo, je naročil, naj ne štedi ovsa, zakaj to je kaj pohlevna in pametna žival, kakoršne že dolgo ni jahal, in vprašal po Ljubomiru.

„V gradu je velmožnost!“

Godec je bahato prekoračil prag, zakaj močno mu je ugajal naslov „velmožnost“.

„Glej, glej! Odkar prinašaš sporočila od Zorislave do vojvodiča in od vojvodiča do Zorislave, si postal celo velmož!“ Nato se je hipoma domislil, da še ni danes pokusil niti kaplje vina in polastila se ga je vkljub „velmožnosti“ slaba volja.

„Zmenim se za ta naslov, ko pa mrjem žeje. Ako ne bi vedel, da me vojvodič napoji kakor žejnega velbloda, sesedel bi se kar tu le, in čakal, da pride Morana, ali da se po krščansko izrazim, da me pokliče Krist k sebi, zakaj moja dobra dela so velika.“ In ni se motil.

Še preden je zinil besedo, že mu je Ljubomir pomolil vrč, dobro poznavajoč godčevo navado, da preden se ne napije, ne izve ničesar, dasi ga je trlo hrepenenje po Zorislavini sporočitvi. Nú, godcu se tudi sedaj ni mudilo. Od žeje človek mré, od čakanja nikdar. In mirnodušno se je polastil vrča. In ob enem, kakor se je manjšala vsebina v vrču, tako se je razlivala po njegovem licu dobra volja, dokler se končno niso usta raztegnila v dobrovoljen nasmeh, ko je postavil prazen vrč na tla.

„Potreben sem bil, kakor suha zemlja dežja, zakaj gorkota mi je pošla iz telesa in močno me je mučila žeja. Krist te poplača zato, zakaj pošilja ti mene in po meni te pozdravlja Zorislava!“

Ljubomir se je nasmehnil, ko je opazil, kako motri godec z važnim izrazom prazen vrč pred seboj. Napolnil mu ga je vnovič in vprašal:

„Ali je zdrava moja sokolica?“

„Če je zdrava? . . . Kakor jelka v gozdu je, ozirajoča se vedno, ali ne pride na iskrem konjičku Ljubomir, in koprne od pričakovanja!“

„Torej hrepeni v resnici po meni, očka?“

Godec je nagnil vrč, a ga naglo odmaknil. Tega bi sicer ne storil za ves svet ne, in če bi se krog njega poridrale gore, a začul je nekaj tako izrednega, da mu je obtičalo vino v goltancu. Odmaknil je torej vrč in pomislil:

„Očka mi je rekel? . . . Sin vojvodiča?! — Sedaj, Zorane, se ne spodobi, da bi čakal ta tvoj „sinko“ na odgovor. Napiješ se pozneje.“

In odgovoril je: „Kako da hrepeni? . . . Ves dan misli samo na te, po noči pa sanja samo o tebi, da jo starec starosta začudeno pogleduje.“

„Tedaj je starosta že okreval?“

„Ne docela. A bolje mu je vsekakor. Misli že, da bo lahko šel pomladi s hčerko v Dudleipin,* ker namerava priti nadškof Adalvin iz Solnograda, da birma novokrščence.“

„Ali bo birmal tudi starosto?“

„Ne vem. Mislim pa, da ga bo krstil in birmal. A Zorislavo bo birmal.“

„Kako veš to, očka?“

Godca je beseda „očka“ vnovič razveselila in dejal je živahno: „Kako da vem? . . . Vsak otrok ve to, zakaj s starostom vred se je spreobrnilo vse selo in Gojmir je imel dokaj dela, da je ustregel radovednežem, ki so hoteli vse nakrat vedeti o Kristu, o Bogu očetu in sv. Duhu.“

„Nú, saj to je njegovo veselje, da jim lahko odgovarja.“

„Lepo veselje“, je zamrmral godec, „ko včasih ne de cel dan ničesar v usta, niti jedi, niti pijače, dasi ne morem umeti, kako da je še tako krepak. Mene je pa samo pol-dnevna ježa utrudila do smrti in bi me ta zasačila gotovo, če bi se ne domislila Zorislava in mi dala na pot čutaro, polno vina, ki me je ogrevalo.“

„In ti si to popil, očka?“

Godec je izbulil oči.

„Popil? . . . Pri Setovitu, saj me je čim huje zeblo in se mi je jezik kar prilepljal k nebu. Ali naj gledam, kako se mi blišči pod nosom čutara z vinom, sam pa mrem mraza in žeje? . . . Nisi pameten, Ljubomir, pri Kristu, da nisi!“

„Ne srdi se, očka! . . . Povej raje, kaj ti je naročila Zorislava!“

„Da prideš in se dogovoriš z očetom, zakaj zaupala mu je vse.“

* Dudleipin je današnja Radgona. Prvotna cerkev je stala ob severnem robu griča, na katerem stoji sedaj grad Gornja Radgona, ali kakor nekateri trdijo, kjer stoji današnja cerkev sv. Petra.

„In ni rekel ničesar?“

„Saj ne ve, da me je poslala k tebi.“

„Ne mislim na to. Kaj je dejal starosta, ko mu je povedala, da jo zasnobim?“

„Kaj je dejal? . . .“

Godec se je namuzal.

„Vzel je palico in jo nabil, zakaj vojvodič je preskromen ženin za starostovo hčer.“

„Ne uganjaj burk, Zoran!“

„Ne uganjam jih, tako mi Krista! Ne uganjam jih! A ti vprašuješ tako smešno . . . Kaj pa naj reče? . . . Stražimir ljubi svojo Zorislavo in spoštuje tebe, pa bi ti je ne dal? — Povrh si še vojvodič in vsaki starostini hčerki ni dano, da bi se zagledal vanjo mladec tvoje vrste. Tudi ne oplazi vsakega vojvodiča medvedova šapa, da bi mu potem stregle starostove hčerke. Vidiš, tako je! Stražimir je namreč dejal:

„Ako je tako Kristova volja, moj blagoslov!“

Ljubomir je prijel godca za roke in vzkliknil: „Ali res, očka, ali ne lažeš?“

„Očka godec še ni lagal nikdar, drugače, če je bil kje v nevarnosti. Pa to ni bila več laž, to je bila ukana in še za to sem delal pozneje pokoro, zakaj, Krist je rekel: če te udari kdo na desno lice, ponudi mu še levo. Vidiš, jaz sem bil večkrat slab častilec njegov, pa sem si raje pomagal z ukano. In tako sem prihranil udarec v levo lice. Tudi zasluga, kaj?“

Godec je izpil vino. Nato sta za hip molčala oba, dokler se ni vzdramil godec, pogledal z enim očesom na vrč in vprašal: „In kaj naj sporočim Zorislavi?“

„Ali misliš že oditi?“

„Da, smili se mi revica, zakaj vem, da me že težko pričakuje.“

Nato pa je rekel, kakor sam pri sebi: „Sicer bi ostal raje tukaj, zakaj vino je dokaj boljše, kot ga ima Stražimir.“

Ljubomir pa je prikimal: „Dobro, očka! Dam ti na pot dve čutari, da se ti ne prisuši jezik, in sporoči moji sokolici, da pridem jutri. Reci ji, da i jaz vedno mislim na njo in me zelo veseli, da je oče že okreval.“

Godec pa je mislil na dve čutari z vinom in odgovoril s kaj veselim glasom: „Vse do pičice sporočim, kakor si povedal, vse do pičice. Z vinom, ki mi ga blagovoliš dati na pot, si ohranim svež spomin in gibčnost jezika, in niti

besedica se ne izgubi... Še nekaj! Glej, to bi pa skoraj pozabil. Dragomil te pozdravlja!"

Ljubomir je planil kvišku.

„Dragomil?"

„Da."

„Kje si ga videl?"

„Bil sem na Blatnem gradu."

„In kaj dela Dragomil tam?"

„Prišel je z apostoloma iz Velehrada. Gredo v Rim, k papežu, da ga in še več drugih posveti v mašnika."

„To sta tista blagovestnika, o katerih se pripoveduje, da učita Kristovo blagovest v našem jeziku, molita v našem jeziku in tudi mašujeta v našem jeziku? . . ."

„Da, tista sta!"

„Ali ne prideta tod?"

„Prideta, a pozneje. Dragomil mi je rekel, da prideta."

„Niti v Dudleipin ju ne bo?"

„Ne bo ju. Slišal sem, da so ju zatožili pri papežu solnograški duhovni."

„Čemu so ju zatožili?"

„Zato, ker učita, molita in mašujeta v jeziku Slovenov!"

„Ni mogoče!"

„Je mogoče. . . . In ravno nadškof Adalvin je tisti, ki ju sovraži, kakor sem slišal."

„To ni lepo," je pomislil Ljubomir.

„Ni lepo, a tako je! Peče te Nemce naš jezik, zakaj, ne vem!"

„Ali ve to tudi Gojmir?"

„Povedal sem mu."

„In kaj je rekel?"

„Nič. Zdi se mi pa, da se je razveselil te novice, zakaj spraševal me je vse podrobnosti."

Godec je sunil vrč, da se je prevrgel, a Ljubomir se je zamislil in ni opazil tega. Nato je rekel:

„Želel bi, da bi naju z Zorislavo poročil Dragomil."

„Ko se vrne iz Rima kot duhovnik, se to lahko zgodi."

„Ali sta še Stražimir in Ostoja vedno v jezi?"

„Bila sta si, a sedaj nista več."

„Kako to?"

„Sprijaznila sta se!"

„Ali res?"

„Da. Postala sta si brata v Kristu. Starosta ga je dal poklicati in podstarosta je prišel. Segla sta si v roke,

kot se ne bi nič zgodilo in sta skupno zmolila: „Pater noster . . .“ Nú, od tedaj sta si zopet prijatelja!“

Godec se je ozrl po vrču in vzdihnil. Ljubomir pa je dejal: „Res, Bog miru in ljubezni si, Kriste, zakaj živa vera v tebe prestavlja gore.“

Godcu pa se je zamalo zdelo, da se Ljubomir ni hotel domisliti, da bi mu še enkrat napolnil vrč s tako dobrim vinom!... Vendar se je pomiril, ko je zagledal, da sta mu služabnika pritrjevala k sedlu dve čutari, polni vina. Zajahal je z vedrim licem konja in dejal:

„Sicer me še bole kosti od ježe, a preveč čislam tebe in spoštujem Zorislavo, da bi jo pustil čakati.“

Obljubil je še Ljubomiru, da bo, ako ne celo, vsaj pol čutare, prinesel Zorislavi. Nato je odjezdil. Zadovoljno je ogledoval čutari pred seboj in hvalil Ljubomirovo darežljivost. Konj pa, ovsaj sit je dirjal da je plapolal godčev plašč po zraku, kakor kaka zastava. Ni še jezdil dolgo, kar se domisli godec, da tako nagla ježa utruja. Zato je snel čutaro, jo nastavil na usta in pil. Ko je odmaknil in premeril, kolikor je ostalo, je nevoljno zamrmral: „Videti je dokaj velika ta posoda, a le na oko, v resnici pa drži zelo malo. Trebalo bo štediti, zelo štediti, zakaj še en tak požirek, pa je prazna. Na tak način ne prinesem niti kaplje Zorislavi.“

In ustavil je konja, da je šel počasneje, kar pa mu je jelo postajati močno nadležno.

„Kaj pa treba Zorislavi piti vino iz čutare, ki se je že skazilo med potjo. Njenemu nežnemu želodcu bi gotovo škodovalo in če izve potem to Ljubomir, mi gotovo ne da več vina.“

In godec se je močno razveselil, da mu je prišla na um ta rešilna misel, ki obvaruje Zorislavin želodec sitnosti. Odobrovoljen je pognal konja v skok, prazno čutaro pa je vrgel od sebe, da se je zakotalila po zemlji.

„Do gradiča staroste bo že ta zadostovala.“

In pogladil je z dopadenjem trebuh še polne čutare, na lice pa mu je legel dobrovoljen nasmeh.

XIV.

Sneg je skopnel. Narava se je vzbujala. Drevje je pognalo popje in trata je zelenela. Marsikatera bukev, ki je rastle v zatišju, je kazala prvo zelenje. Na solnčnih

legah pa so se skrivale modre vijolice in beli zvončki so cveteli po brdih, da se je zdelo, kakor bi zapadel vnovič sneg. A če je potegnil topel veter, so se zmajali ti beli cveti in vzvalovili ter zvonili k pomladi. Po drevju pa so skakljali razni krilati pevci, obirali mrčes in crvčali pomladno pesem. Solnce pa je sevalo tako prijetno, da so starci posedali pred pragom hiš in se greli, na polju pa je škrtal plug in rahljajl zemljo. —

Zorislava je stopila ravnokar iz veže in se ozrla po cesti.

Kolikokrat se je že ozirala tako in kolikokrat je z utripajočim srcem vzkliknila: „Prihaja, moj edini, moj dobri...“

In tudi danes je zrla po cesti, bogve kolikokrat že, in se vrnila nemirna k ognjišču.

„Pride, že pride, saj je sporočil!“

Morda je bilo že desetič, kar je gledala po cesti. In glej, tam doli je zazrlo bistro oko črno piko, ki se je zdatno večala. Srce ji je jelo biti urneje. Dela je roko na oči, ker se ji je bliščalo, in gledala pozorno. Črna pika se je spremenila v jezdeca. Razločno je opazila, kako ponosno je sedel mladec na iskrem konju, vrancu, ki je dirjal kakor veter.

„Prihaja moj edini...“

Zorislava je pohitela v hišo in vzkliknila:

„Oče, Ljubomir prihaja...“

Nato je planila ven in se vnovič zagledala v jezdeca, ki se je bližal čimdalje bolj gradiču staroste. S prva ni niti opazila, da drvi za prvim jezdecem še drugi.

„Ah, godec Zoran!“

In morala se je smejati, ko je videla, kako se je gugal godec na konju. Stražimir je prišel iz hiše in pomislil:

„Ej, kako se raduje moja Zorislava!“

In starec je bil ginjen, videč hčerko tako srečno. Zdajci pa je tudi on opazil oba jezdeca. Videl je skrivljeno postavo godčevo in tudi njemu je zaigral lahek nasmeh. A njegovo oko je bilo uprto v prvega jezdeca, ki je v tem pridirjal na dvorišče.

„To je konj kakor orel!“

Jezdec je skočil raz konja z lahkoto kakor pero in poletel k Zorislavi.

„Podrav, moja najmilejša, nevesta moja!“

„Ljubomir,“ je odvrnila deklica z vsem žarom ljubezni.

Nato se je obrnil k starcu, mu stisnil roko in pokazal na vranca.

„Moj oče te pozdravlja in se veseli, da si okreval! Pošilja ti tega konja v dar!“

Stražimir je hotel nekaj reči, a v tem je pridirjal drugi jezdec na dvorišče kakor grom. Zorislavo in starosto je posilil smeh, ko je Ljubomir še v pravem času prestregel godca, da se ni zvrnil s konja in ga posadil na tla.

Godec je dihal, kakor kovaški meh, nato pa jel stokati:

„Vina, vina, če ne umrjem!“

Zorislava je hitro poiskala vrč in mu ga podala.

„Ne smeš umreti!“

Godec se je ozrl s tako hvaležnim očesom po nji, ko je segal po pijači, da je vse posilil smeh.

Ko se je napil, je rekel:

„Hvala tebi Kriste in tebi dekle!“

„Ali ti je bolje?“

Godec je prikimal, nato pil vnovič in končno dejal:

„Sedaj mi bo bolje!“

Ljubomir pa je dejal smeje:

„Tedaj ne umrješ, očka!?“

Godec ga je pogledal s srditimi očmi.

„Kako? . . . Umrjem naj? . . . Sedaj, ko sem se napil vina? . . . Nú, dobro! Če umrjem, bi rad vedel, kdo ti bo godel pri poroki!“

Zorislava pa ga je pobožala po licu in dejala s pol šaljivim glasom: „Ne umri, očka!“

Godec jo je pogledal in dejal z globokim glasom:

„Ne umrem, samo radi tebe ne umrem!“

Nato se je okrenil in gledal konja, ki je stal ne daleč proč in je jel godrnjati.

„Tako kljuse! . . . Podil sem ga, podil, da bi mu lahko iztisnil dušo, ako bi jo imel, a mrha ni dirjala nič hitreje. Ali tam ob ovinku, kjer se pride v tole gnezdo, pa je mrcina najbrž že ovohala oves, zakaj naenkrat je stegnila vrat in noge in malo je manjkalo, da nisem zletel v travo.“

Vsi so ga jeli pomilovati, kar je delo godcu neizmerno dobro.

„Ampak vsa čast temu le vrancu, starosta! Še tvoji udje se pomladijo, ko sedeš nanj.“ Vojvoda je vedel, s čim te razveseli, dasi pomilujem Ljubomira, da bo moral jezdit nazaj na mojem zmaju.

„Vsekakor je tudi tvoj ‚zmaj‘ kaj dober dirkač, očka“, je branil Ljubomir žival, ki je med tem mirno zobala oves, ne zmeneč se za Zoranovo jezo.

„Dobra žival, kajpak! Ali godec je jezdil še boljše. Stisneš konja s koleni, da mu kar sapa zastane in zdirja ti kakor veter. Ta se mi je pa napihoval, ko sem mu dal kolena, da sem bil v strahu, zdaj in zdaj razpoči . . . Bes ga jaši!“

In kakor bi se hotel vnovič razljutiti nad konjem, je vrgel od sebe prazen vrč, da se je skotalil po trati in legel znak, kakor je bil dolg in širok.

„Prehladiš se, očka,“ je dejala Zorislava. „Zemlja še ni dovolj gorka.“

Godec ni nič odgovoril, ampak zamrmral nekaj nerazumljivega med zobmi. Med tem pa je starosta pristopil h konju, ki mu ga je poslal vojvoda. Z veščim okom je spoznal vrline konja in lice se mu je svetilo zadovoljstva.

„Zahvaljujem se vojvodu za dragoceni dar, zelo se mu zahvaljujem. Tak konjič, kakor orel, kakor oblak, kakor ovca!“

Godec se je okrenil in dejal: „Ko te vrže enkrat raz sedlo, ali pa te poljubi s kopitom, pa ne bo ovca, ampak zmaj, bes.“

Starosta se je zavzel.

„Če me vrže? . . . Ej, Zoran, Stražimir se ne da vreči raz sedlo, kakor ti, zakaj jezdil je že različne konje, pohlevne in muhaste.“

Pristopili so tudi služabniki in občudovali konja in njegove močne, široke prsi. Stražimir je zapel jermene pri sedlu, djal levo nogo v stremen in se dvignil v sedlo, lahko, kakor kak mladec. Začudili so se služabniki in godec je iz spoštovanja vstal in dejal: „Pri Kristu, starosta, kakor sem rekel. Še pomladiš se na tem konju!“

Stražimir pa je, vesel pohvale, jezdil korakoma po dvorišču in se veselil lahke hoje konjeve. Nato ga je pogljal v dir, v skok, ga sukal in naglo ustavil:

„Pol vasi bi dal za tega konja!“

Godec pa se je hudomušno ozrl po Zorislavi, ki se je oklenila roke Ljubomirove.

„Ni treba tega, starosta, zakaj daš lahko samo hčer!“

Zorislava je planila h godcu in mu zamašila usta z roko, starosta pa je dejal nekako v zadregi:

„Več mi je vredna hčer, kakor pol vasi!“

Godec pa, oprostivši se Zorislave, odvrne: „Dobro pa vsekakor kupčuješ. Pri mojem praznem vrču, starosta.“

Godec je nalašč poudaril „pri mojem praznem vrču“ in ga pogledal po strani, tako da ga je Zorislava takoj hitela napolnit.

„Mesto hčerke boš imel vranca. Pri tem si toliko na boljšem, da te ponese vranec, kamor se ti bo zljubilo, ne da bi imel neprilike, kar je to pri hčeri vsekakor drugače, če jo vzameš kam seboj. Prvič ji moraš dati konja. Drugič se ti lahko zgubi in tretjič se zagleda v takega mladca. Prvič in tretjič se je že zgodilo, nū, Ljubomir pa naj sedaj gleda sam, da se mu ne primeri tisti drugič.“

Ljubomir se je glasno nasmejal, Zorislava pa je zardela dejala: „Molči no, očka!“

Starosta pa je ukazal: „Daj mu vina, da si zaliže želodec!“

Nato je pognal vnovič konja v skok. Čila žival je začutila stisk železnih kolen, stegnila vrat in noge ter zletela kakor puščica iz loka. Vsi so gledali za starosto, kako je letel po ravnini. Ljubomir pa je s čudenjem vzkliknil:

„Izboren jezdec je starosta!“

Godec je odmaknil vrč in rekel: „Imel bi se kaj učiti pri njem, Ljubomir! Poglej ga, kako ti sedi, bolje, kakor kak mladec, dasi že ni več mlad!“

Stražimir je z zanosom opazoval tek in skok vranca, ga zaobrnil in zdirjal na dvorišče. Preskušal ga je in veselil se je dvojno daru, zakaj konj je umel vsak najmanjši namig vajeti in uzde. Zorislava je gledala očeta z nekakim ponosom hčerke, Ljubomir s ponosom jahača. Godec pa se je bolje brigal za vrč, ki ga je stiskal pod pazduho in hvalil glasno starosto, v srcu pa si je mislil:

„Čudni ljudje žive na tej zemlji. Eni ljubijo konje, drugi dekleta. Bedaki! Kakor bi ne vedeli, da je največje veselje in radost le v vinu. Zoran, Zoran, ti si si izbral vsekakor najbolji del.“

Stražimir pa je med tem razjahal konja in odpenjal jermene pri sedlu.

Godec je še enkrat zaklical in dvignil vrč:

„Izboren jahač je starosta! Na mnoga leta!“

In zadovoljen, da je vendarle modrejši od vseh starost in vojvodičev, je nastavil vrč, zatisnil oči in pil. Ali kakor bi ga piknila kača, je spustil vrč, izbulil oči in zazijal. Začul se je namreč votel udar, nato krik in v tem je videl godec, kako se je vspenjal vranec, starosta pa je ležal na trati ves okrvavljen. Dasi godec za hip ni mislil nič, je vendar planil kvišku in zaklical z obupnim glasom: „Starosta...“

V tem je Ljubomir pokleknil in dvignil starca, Zorislava pa ga je objemala in klicala: „Oče . . . oče . . .“

Godec je planil skokoma naprej. Videl je krvave pene na ustih staroste in mrtvaško-bledi obraz. Oči so bile zaprte in zamolklo hropenje je prihajalo iz prs.

Zorislava pa je klicala venomer z žalostnim glasom:

„Oče, oče . . .“

Godec se je zavedel prvi.

„Po vrača! . . . Pri Kristu! . . . Po vrača!“

Nato se je obrnil in jel vpiti:

„Hej, urno sem, vsi . . . hej, da bi vas bes, lenuhi! . . .“

Služabniki in služabnice so prihiteli od vseh strani in godec je kričal, kazaje na trato:

„Kaj gledate? . . . Ponesite starosto v hišo, a varno! Pobil se je . . . nevarno . . . smrtno! Potem pa po vrača!“

Služabniki so planili naprej, služabnice zagnale vik in plač, da se je godec, kateremu se je vrnila hladno-krvnost, razsrdil: „Kaj tulite?“

Nato si je otrl oči in zamrmral:

„Ovca ga je poljubila! . . . Ej, Stražimir, mladi mrhi se ne sme verjeti! Prevari te, kakor muhasta deklina ljubimca!“

* * *

Takrat, ko je Stražimir odpenjal jermenje pri sedlu, je moral priti s čim ostrim konju do občutnega mesta in vranec se je vsled bolečine ali ščegetljivosti vspel in udaril starosto s kopitom v prsa. Bilo je to storjeno v trenotku, da sploh ni mogel opaziti niti Ljubomir, ki je gledal starosto pri tem. —

Služabniki so prenesli gospodarja na ležišče. Zorislava mu je močila prsa in glavo s hladno vodo, a oče se ni zavedel popolnoma. Spregledal je za hip, kakor je pač vplivala hladna voda, in zopet zamižal. Zraven je stal godec in ni vedel, kaj bi svetoval, ampak se venomer oziral, če že ne prihaja vrač, po katerega je odjezdil Ljubomir.

Služabništvo je stalo krog postelje in nikdo se ni menil zanj, niti godec, ki ga je sklical s tolikim hrupom.

Toda zdajci jih je pogledal:

Videč, da so vpirali vsi radovedne oči na gospodarja in si tu in tam brisali solze, se je vznemiril in dejal:

„Kaj stojite? . . . Kaj gledate? . . . To ne prebudi staroste! Idite, če treba, vas pokličem!“

Služabništvo se je odstranilo, zunaj pa se je čul glas Ljubomirov: „Urno, Pribin, zakaj trenotek je življenje.“ Nato je vstopil z vračem.

Vrač Pribin je pretipal starca in obraz se mu je nabral v resne gube.

„Ali je hudo,“ je vprašala s tihim glasom Zorislava. Pribin pa je pogledal in rekel ravno tako tiho:

„Zelo hudo!“

„Ranjen ni.“

Vrač je pogledal Zorislavo z očesom, kakor bi hotel reči: „Ne umeješ tega, dekle!“ Nato se je obrnil k Ljubomiru.

Pretresel se je drob pa tudi možgani. Hudo je! Bolje bi bilo, da je ranjen na zunaj, kot znotraj, zakaj zunaj se rane lahko obvežejo in lečijo, znotraj pa to ni mogoče.

Ljubomir je prijel vrača za roko in dejal:

„Povej mi, ali je upanje, da ozdravi?“

„Kaj koristi to?“

„Ne veš?“

Vrač je pomislil, kakor bi se sramoval svoje nezmožnosti, nato pa dejal, videč namršen pogled Ljubomirov.

„Ne vem zakaj, so bolezni in rane, katerih ne more ozdraviti noben vrač, če se pridružijo še k drugim ranam.“

„In kako se imenujejo te bolezni?“

„Samo ena je tukaj, ki pride v poštev.“

„Katera?“

Vrač se je še nekoliko obotavljal, nato pa rekel:

„Starost.“

Ljubomir je razumel, razumela pa je tudi Zorislava in padla plakaje čez očeta in klicala s srce trgajočim glasom:

„Oče, moj ljubi, dobri, zlati oče!“

Godec se je pri tem klicu vsedel na klop in razjokal, kakor otrok, pa tudi Pribin si je obrisal solze. Nato je, kakor bi se nečesa domislil, dejal: „Zoper starost sicer ni zdravila, posebno, če se pridruži taka nezgoda, a še vendar ni vse izgubljeno. Spravimo najprej starosto k zavesti, potem se bo videlo, kako in kaj!“

Zorislava je komaj slišala te besede, na kar je planila k vraču in prosila s sklenjenimi rokami:

„Pomagaj, oj pomagaj očetu!“

Vraču se je stisnilo grlo pri tem in rekel je, naj mu prinesejo vina in hrena. Oboje je dobil takoj.

Ostrugal je hren, ga zmečkal v vinu in vlil starosti nekaj kapljic v usta, hren pa mu pomolil pod nos.

„Če ga to ne zbudi, potem ga ne zbudi nikdo,“ je mrmral samemu sebi. In res. Zganilo se je starcu lice vzdihnil je globokeje in odprl oči.

Lice se mu je zgubalo v bolestnih potezah in zašepetal je komaj slišno: „Zorislava!“

Deklica je objela očeta in mu poljubljala lice in čelo. „Zorislava boli... hudo boli!“ In starec je zopet zamižal. Vrač pa je pogledal Ljubomira in dejal:

„Ni še vse izgubljeno!“

Nato je djal bolniku na prsi mrzle obklade in še nekoliko vina, kar mu je storilo zelo dobro. Starosta je kmalu potem, ko je pregledal, zaspal. To ni bila več omotica, to je bilo spanje, dasi zelo nemirno. Venomer so se mu kremžila lica, kar je pričalo, da trpi hude bolečine.

Ljubomir je naročil godcu, naj vnovič zajaše konja in odjezdi k vojvodu naznanjat, kaj se je zgodilo. On pa ostane pri bolniku.

Godec je odšel brez ugovora, osedlal konja in odjezdil. Niti domislil se ni, da bi bilo dobro vzeti seboj čutaro za potrebo. Podil je konja, da je žvižgal zrak krog ušes. On pa ni čutil niti piša, niti kaj mislil. Samo eno mu je bilo v možganih jasno: Priti kakor najhitreje do vojvoda.

Jahal je že dolgo. Jezik se mu je osušil, da je požiral sline s precejšnjo težavo. In to ga je primoralo, da je pridržal konja in se ozrl okrog. Nato je zamrmral: „A tako!“

Bliskavo hitro se je ozrl na sedlo, kjer je visela navadno čutara in ker ni videl nobene, se mu je nabralo lice v žalostne gube. In jel se je srditi.

„Sedaj jezdim nazaj, dasi tega nisem pričakoval, s sušo v ustih in z žalostjo v srcu. Do dobra si odrgnem stegna in preden se mi zacelijo rane, mine dokaj časa. — In čemu jezdim? Samo zato, ker je vojvoda daroval starcu mlado, znorelo žrebe, ki poljublja s kopiti. Bes ga jaši!“

Pljunil je, se ozrl, če ni nikogar, ki bi ga slišal in nadaljeval:

„Še sline so se mi posušile! Kriste moj, poglej, kako trpim, nikakor ne za svoje grehe, ti veš, da nisem takov grešnik, da bi moral delati pokoro na takem konju . . .“

„Resnično, mladega je pobožal medved, a se je vsekakor izlizal. Ni to sicer zasluga vrača. Ta razume toliko, kakor nič, dasi se dela učenega. Reva. Tega je ozdravila ljubezen in mladost. Starosta pa je poljubilo znorelo žrebe, naj si mu tudi pravijo, da je dober konj. Hvala lepa za tako dobroto, če te mrha brcne iz same dobrote tako, da se ti zmešajo čreva in se ne izležeš zlepa. Ubogi starosta!“ In godec se je vnovič poglobil v žalostne misli.

„V Dudleipin je mislil iti, da ga krsti in birma nadškof. Ljubomiru pa je hotel dati za ženo svojo hčer. In sedaj pride to žrebe, pa prekriža vse to!“

Vedno huje je postajalo godcu in vedno bolj se mu je sušilo grlo. Obupno se je oziral okrog in z žalostnim glasom zatrjeval:

„Umrem, pri Kristu, da umrem, če mi ne pride pomoč!“

In razjarjen je stisnil konja, da je zastokal in zdirjal naprej, godec pa je srdito pljunil:

„Bes te jaši, misliš, da je meni prijetno?“

Dirjal je tako nekaj časa s povešeno glavo in na tihem koval načrte, kako se odškoduje pri vojvodi za te muke. Ko se je domislil na izborna vino, ki ga ima vojvoda, je kanila iskra veselja v njegovo srce. In pobožal je konja po vratu in dejal: „Nič ne toguj! Prideš v hlev k vojvodi in se nazoblješ ovsa do sita. Jaz se pa spravim nad vino, zakaj vse žile so se mi skrčile.“

Vesel je dvignil godec glavo. Pri tem pa je zagledal, da mu jezdi naproti jezdec v naglem diru. Godec je djal roko na oči, da bolje vidi, in je vzradoščen vzkliknil:

„Usmiljen samarijan! Hvala ti, o Kriste!“

Godčevo oko je spoznalo jezdeca, mladca Rusmira in še več. Opazil je, da ima na sedlu čutaro. Za hip je sicer mučila godca bojazen, če morda ta čutara ni prazna, ali napolnjena z vodo, kar bi ga neizmerno ujezilo. Že od daleč je mahal z roko in klical: „Hej, vstavi konja!“

Tudi Rusmir je spoznal godca. Videč njegov skremžen obraz, se je nasmejal: „Nú, očka, koga pa ti preganjaš?“

Godec pa ni odvrnil ničesar, nego se sklonil k sedlu Rusmira in snel čutaro, še preden se je mladeč zavedel. Bila je še polna. Pokusil je in ko se je prepričal, da je vino, je dejal zadovoljen:

„Otimlješ me smrti!“

In jel je goltati v dolgih požirkih ter hvalil v duhu skromnost mladčeve, da ni izpil vina.

Rusmir pa je zaklical: „Ne vsega, očka!“

Godec je odmaknil in dejal:

„Ne bodi mi nevoščljiv, Rusmir! Ti ne veš, kako dobroto si mi storil, zakaj brez tebe bi umrl s konjem vred, preden bi došel do vojvode.“

„Ali greš do vojvode?“

Godec pa je tehtal čutaro in videl, da je v nji še dokaj vina in je rekel: „Dovoli še en požirek!“

Ko se je napil, je vrnil čutaro Rusmiru in dejal:

„Dovolj imaš do doma, Rusmir! Mladci se naj le vina zdržujejo, da si ne pokvarijo možganov . . . Nú, kaj si pa delal pri vojvodu?“

Rusmir se je začudil, od kod ve godec, da je bil tam.

Godec pa je mahnil z roko. „Ne čudi se! Poznam to in vem, da se taka kapljica dobi le pri vojvodu.“

Rusmir se je nasmeljal in rekel: „Dober poznavalec vina si!“

„Kaj tisto! Povej raje, kaj si delal pri vojvodu!“

„Poslal me je podstarosta, da mu sporočim, kar so sklenili velmožje s starostom pri zborovanju radi nadškofovega prihoda v Dudleipin.“

„A, že vem! Da bi povabili nadškofa med se.“

„Da.“

„In kaj je rekel vojvoda?“

„Da se veseli tega sklepa in da pride tudi on. Vendar nas še čaka neko drugo veselje.“

„Kakšno?“

„Vojvoda je zvedel, da se mudita v Blatnem gradu pri knezu apostola, ki pišeta slovenske knjige in učita blagovest v slovenskem jeziku.“

„Krist ju blagoslovi za to! Vem to in videl sem ju!“

„Ti si ju videl?“

„Da. V Blatnem gradu.“

„Pravijo, da se dado ljudje kar trumoma krstiti od teh apostolov.“

„Resnica je to.“

„In zglasita se tukaj“

„Da. Pozneje.“

„Vojvoda pravi, da kmalu.“

Sedaj se je zavzel godec. „Vojvoda pravi?“

„Da.“

„Kje je izvedel to?“

„Ne vem. Česa pa vojvoda ne izve!“ Rekel je: „Ljubša sta mi apostola, kakor nadškof.“

Godec se je razveselil in rekel z važnim glasom: „Vidiš Rusmir, jaz in vojvoda misliva vedno enako.“ In nagnil se je vnovič po čutari in izpil vse do zadnje kaplje. Nato je dejal s svečanim glasom: „Ne zameri, Rusmir, to sem naredil radi previdnosti, zakaj jaz in vojvoda misliva eno. Poslušaj! Starosta Stražimir se je nevarno pobil. Hiti brž domov in sporoči vojvodiču in Zorislavi to veselo

vest glede apostolov, zakaj nagradita te. Mogoče bo starosta že lahko slišal, tedaj poveš i njemu. Vidiš, in zato bi ne bilo dobro, če imaš pri sebi vino. S tem se zamudiš, ali lahko celo upijaniš, kar bi bilo zelo na kvar tej veseli novici. Jaz pa moram vojvodu naznaniti nesrečo in bi brez tvojega krepčila težko došel do tja.“

„Ali vojvoda ni več doma.“

Godec je izbulil oči in dejal: „Ni v gradu?“

„Ne.“

„Kje pa je?“

„Odšel je, a ni rekel kam.“

„Kdaj?“

„Že pred dvema dnevoma.“

Godec je vnovič izbulil oči in dejal z žalostnim glasom: „O Kriste! . . . In ti si ta dva dni popival . . . mogoče izpil vse vino in jaz revček naj umrjem žeje? . . .“

Rusmir pa je rekel: „Ne boj se, Zoran, nisem izpil vsega vina, zakaj vojvoda ima veliko klet. Dovolj še dobiš.“

Godec je pogledoval Rusmira ter rekel:

„Nisi izpil vsega, praviš?“

„Nisem, očka,“ se je nasmejal Rusmir. „Saj ga ne spiješ niti ti, ki se bolj razumeš na ta posel.“

Godcu se je vrnila dobra volja in rekel je navidezno v skrbeh: „Zelo mi je hudo, da ne najdem vojvode doma. Pa nič ne de. Poiščem ga in če ga ne najdem, tudi nič ne de, ker ga počakam, da se vrne.“

Rusmiru je prišlo na misel, da bo godec gotovo čakal, a zato praznil vojvodovo klet, a ni mogel tega povedati, zakaj godec je izpodbodel konja in zaklical: „Hiti, Rusmir!“

Zadovoljen je jezdil godec dalje, si pogladil trebuh in dejal ginjen: „Res nepokvarjeno mladino rode naše majke, zakaj Rusmir si je sam pritrgal vina, in ni ga niti okusil, da je lahko napojil žejnega siromaka!“

XV.

V Dudleipin je prišel nadškof.* Bil je to slovesen dan, praznično vse okoli in okoli. Naroda se je nabralo

* Leta 866 po Kr. je nadškof Adalvin iz Solnograda v Dolenji Panoniji delil zakrament sv. birme, pridigoval in posvečeval cerkve. To je bil eden tistih nadškofov, ki so smrtno sovražili sv. Cirila in Metoda in ju tožili. Adalvin, tedaj solnograški nadškof, je vrgel celo Metoda v ječo leta 872., iz katere ga je rešil še le papežev ukaz leta 874. A dohitela ga je kazen božja. Umrl je že drugo leto, leta 875, istotako Hano, škof briksenski, in Hermanrik, škof poševski.

pred cerkvijo od blizu in daleč, da niti del ni imel prostora v cerkvi in je nadškof maševal zunaj pod milim nebom.

Narod je bil zatopljen v molitev. Molil je Krista tiho, s srcem, tam pri oltarju pa je nadškof zapel: „Gloria...“, pozdravljal vernike: „Dominus vobiscum,“ in jih opominjal k molitvi: „Orate fratres.“ Kako veličastna daritev se jim je zdela, kako skrivnostipolna, ko je klečečim pokazal nadškof Krista, skritega v pšeničnem kruhu. In globje je klonil narod glavo, trkal na prsi in molil: „Kriste, ti edini, ti dobri, ti vseмогоčni . . .“

Pred dušo se jim je vsilila pač tudi daritev bogovom, ko so zažigali žrtve in obete, ko so istotako molili, v zmoti, da molijo pravega in živega Boga. A ta daritev starost in daritev nadškofa! Kak razloček je to, kako velikanski razloček. Jagnjeta, ovce in druga živina in razni pridelki so goreli na žrtveniku, tu pa povzdigne k nebesom duhovnikova roka pšeničen kruh, v katerem je skrit sam Bog, vseмогоčni, dobri, edini... in tisoče glav, celi svet se klanja in trka na prsi pred skrivnostjo. Le eno je bilo boljše poprej. Tedaj so molili bogove v slovenskem jeziku vsi, s starostom vred, sedaj moli duhovnik sam v tujem, njim nerazumljivem, kakor bi Krist ne razumel njih jezika. In oni... oni morajo moliti v svojem jeziku in kdo ve, če jih Krist razume . . .

Po maši je krstil nadškof in birmal. Njegovo lice je bilo jasno in vedro ob pogledu tolike množice. Radoval se je nad zalimi lici Slovenk, njih lepo rastjo, nad močnimi, krepkimi postavami Slovenov in šepetal: „Tak narod, tak krasen narod!“

In res je bilo videti, kakor bi posula travnik pomlad s pestrim bujnim cvetjem, nad katerim se divi gledalec iz vse duše. Tako se je divil nadškof solnograški, ko je gledal ta narod, svež, čil in lep, na licih neustrašenost, veselost, milino in odkritosrčnost, vse to spojeno v najlepšo harmonijo. A nekdo ni bil med vrstami krščencev, nekoga ni bilo med birmanci. Starosta Stražimir in Zorislava. Dasi sta se veselila oba tega dneva, vendar ju ni bilo, ker nista mogla priti. Stražimir je bil še vedno zelo slab in ni mogel mnogo govoriti. Zorislava je prečula pri njem cele noči in pazila na vsak migljaj in vsak vzdihljaj bolnega očeta.

Vrač je pohajal k ležišču in molčal, kakor bi ne imel jezika. Gojmir, ki se je umel bolje na zdravljenje, pa je spremljal nadškofa po Panoniji. Ako je vráč odšel, ni rekel nič, in ko je prišel vnovič ter pregledal bolnika, se

mu poteze na licu niso spremenile niti za las, niti ni izraz postal temnejši ali jasnejši. Zvest čuvaj je bil tudi Ljubomir, ki je prisilil Zorislavo, da se je vsaj nekoliko naspala. A revici ni bilo spanja mar. Zadremala je komaj nekaj ur in že je bila vnovič pri očetu. Od vseh strani so spraševali po stanju staroste in ga obiskovali. Odhajali so pa vsi zmajajoč z glavo in z dvombo, da starosta še vstane. In težko jim je bilo pri tem. Bilo je nekega dne po noči proti jutru. Zorislava je v polspanju slonela ob ležišču očetovem, trska pa je motno razsvetljevala spalnico. Stražimir je spregledal, se ozrl in zašepetal: „Zorislava!“

Deklica se je zganila in na pol plašno, pol radostno vzkliknila: „Oče, kaj želiš?“ Nagnila se je k njemu in položila roko na čelo, ki je bilo vlažno.

„Kdaj pride nadškof?“

„Te dni, oče, te dni je prišel, tako so mi pravili.“

„Sem, k nam?“

„Ne, oče.“

„Zakaj ne? Sklenili smo tako, da ga naprosimo, naj pride i sem!“

„Niso ga povabili.“

„Zakaj ne?“

„Ker si ti bolan, oče, zato ne!“

Starec je vzdihnil. „Rad bi ga videl . . . veselil sem se tega . . .“

Zorislava je poljubila očeta in dejala: „Nič zato, oče . . . Rusmir je povedal še veselejšo novico.“

„Kakšno?“

„Da prideta apostola iz Velehrada.“

„K nam?“

„Potujeta k papežu v Rim in se oglasita pri nas.“

„To je pravil že godec Zoran.“

„On je govoril z njima pri knezu Kocelju, a ni vedel, kdaj prideta.“

„In Rusmir ve, kdaj prideta?“

„Ve. Vojvoda mu je rekel, da kmalu.“

Starec je obmolknil, zakaj govorjenje ga je močno utrudilo. Nato pa je vprašal: „Ali učita ta apostola drugače, kakor drugi oznanjevalci?“

„Krist je samo eden, oče, zato je samo ena blagovest. Učita pa v našem jeziku, molita v našem jeziku in pravijo, da tudi mašujeta v našem jeziku!“

„V jeziku Slovenov?“

„Da, oče!“

Starosta je gledal hčerko in premišljeval. „Mislil sem, da razume Krist samo latinski jezik.“ Nato pa je vzdihnil z žalostnim glasom, kakor bi se hipoma domislil nekaj drugega. „Kaznuje me za moj greh.“

Zorislava se je sklonila še bližje k očetu in vprašala: „Kdo? Kriste?“

„Da.“

„Za kak greh, oče? . . . Krist je dober, on ne kaznuje.“

Starec je z naporom vzel hčerkin roko in jo rahlo stisnil. „Ti si dober otrok, Zorislava, naj te blagoslovi za to on, katerega moliš! A jaz vem, da trpim za greh!“

„Ne misli na to, oče moj!“

„Ne mislim naj? . . . Zorislava, ali ni pravil Gojmir, da se veseli Oče nebeški nad skesanim grešnikom bolje, kakor nad devetindevetdesetimi pravičniki? In zakaj bi potem ne mislil in se kesal. Klel sem Krista in ga sovražil.“

„Sovražil si ga, ker ga nisi poznal! Tudi Judje ga niso poznali in so ga tudi sovražili. A odpustil jim je, dasi se niso spreobrnili in so gledali njegove čudeže, katerih niso hoteli umeti.“

„Strl sem križ, ki je bil spomin tvoje matere.“

Zorislava je vzela smehljaje iz nedrij svilen trak, na katerem je visel križec. „In vendar je zopet cel.“

Stražimir je segel po njem in rekel ginjen: „Spomin moje žene!“

„Da, oče! Mati se raduje, ko gleda sedaj na te, da si se sprijaznil z blagovestjo.“

„Misliš, da me vidi?“

„Da, vidi te, oče!“

Starosti se je zjasnilo čelo in z nekim tihim veseljem je ogledoval križ. A hipoma se mu je stemnil obraz in vpri je oči v Zorislavo. „In vendar, če bi mi bilo vse odpuščeno, nekaj je, kar se ne odpusti!“

„Kaj, oče?“

„Da sem sežgal na žrtveniku križ, na onem žrtveniku, kjer se je darovalo bogovom!“

Zorislava je za hip obledela. Streslo jo je to in v trenutku je sama dvomila, da bi Kriste odpustil očetu ta greh, to oskrumbo, čeravno je Gojmir zatrjeval, da mu odpusti. Stražimir je vpiral oči v Zorislavo, kakor grešnik v spovednika, čakajoč odveze za velike grehe.

V njej pa se je skrčilo srce in duša ji je vzdihovala v bolečini: „Gopod Jezus, ne zavrzi očeta, ne zavrzi ga!“ In v tej prisrčni, silni prošnji se ji je zazdelo, da ji je nekdo zaklical na uho: „Če pustim deževati na cvetlice in rastline in sijati solnce na živali, kako bi naj zavrgel človeka, ki hrepeni po meni!“

Stražimir je zrl v Zorislavo in zaječal: „Ne odpusti mi!“

Zorislava je poljubila očeta in dejala: „Križali so ga in ga zasramovali, pa je prosil Očeta, naj jim odpusti, pa bi ne odpustil tebi? Ali ni bil tisti križ spreobrnjenje tebi in mnogim, ki bi še morebiti do danes tavalili v zmoti?“

Starosta je povetil oči in dejal: „Res je!“ Nato pa je pristavil s tihim glasom, iz katerega je sevalo čudenje: „Kriste obrne vse na dobro!“

„Ker je dober in vsemogočen. Z veseljem je sprejel prvi dar iz tvojih rok.“

Sedaj se je starec domislil, da je takrat rekel duhovnik: „Kriste, sprejmi to daritev, prvo iz rok staroste Stražimira!“ In blag usmev se je razlil po licu starčevem in zaprl je oči. Ura je potekala, noč se umikala dnevju. Starosta je še vedno mižal, na čelu so se mu pa zbirale znojne kaplje. Zorislava je slonela ob ležišču in vpirala oči v obraz očetov, ki je postajal čudno bled, nekako voščen. Starec pa je sanjal najbrž sanje, najlepše v življenju. Svetloba dneva, ki je padla na njegov obraz, je zganila trepalnice. Pogled mu je obstal na Zorislavi. Zrl je dolgo v njeno, od bedenja zbledelo lice, nato pa rekel: „Zorislava, če bi jaz moral odpotovati h Kristu na večne livade, ne boš sama.“

Zorislava pa je skrila obraz v odejo in zaihtela: „Ne odpotuj, oče! Ne odpotuj!“

„In če Krist hoče?“

„Če Krist hoče?“

„Da. Ali se mu naj ustavljam?“

„Oče . . .“

„Ne jokaj, Zorislava! Saj se vidimo spet, zakaj on je, kakor praviš, vstajenje in življenje!“

Zorislava se je oklenila očeta.

„A nekaj bi še rad, preden odpotujem.“

Zorislava je vprašala z ihtečim glasom: „Kaj, oče?“

„Da bi bil krščen... Kje je duhovnik Gojmir, vojvodič?“

„Ne vem. A pošljem, ga iskat!“

„Pošlji, dete!“

Zorislava je šla in naročila služabniku naj takoj zajaše konja in odjezdi iskat duhovnika Gojmira. Nekje ga bo že našel, če ne, naj poišče godca, on bo gotovo vedel zanj. Starosta je težko dihal in kaplje znoja so mu stale na čelu. „Ni mi dano, da bi uzrl nadškofa, kakor ni bilo dano Mojzesu, da bi šel v obljubljeno deželo.“

„Dano ti je vse kaj lepšega, oče! Videl boš apostola iz Velehrada.“

Starosta je zmajal z glavo. „Ne bom ju videl.“

Zorislava je jela vnovič plakati. „Videl ju boš, oče!“

Starosta je zopet zamižal. Čas je tekel. Bližal se je poldan. Starosta je težko dihal in lice mu je močno upadlo. Vedno slabije so se mu dvigale prsi in ko je odprl vnovič oči, je rekel s slabim glasom: „Duhovnika še ni?“

„Ni ga še, oče!“

Starosta je vzdihnil: „Umrem brez krsta!“ In iz oči sta mu pripolzeli dve solzi in se pomešali z znojem.

Zorislava pa je vzkliknila v solzah: „Ne umreš, oče!“ Starec pa je mižal: „Oče, vzdrami se!“ Ustnice staroste so se zganile: „Kriste te blagoslovi, dete moje!“

Deklica je spoznala, da oče umira. Zajela je vode s školjko, ki ji jo je podaril Ljubomir nekoč in ihtoč vzkliknila: „Oče, ali veruješ v Boga Očeta, vsemogočnega, in na Krista, Sina njegovega . . .“ Rahlo so zašepetale ustnice: „Verujem . . . verujem . . .“ Tedaj je zlila Zorislava vodo na glavo lastnega očeta in molila: „Oče, tedaj te krstim v imenu Boga Očeta in Sina in sv. Duha.“ „Amen.“

Zorislava je planila po koncu. Na pragu je stal, poten in težko dihajoč, duhovnik Gojmir, za njim pa Ljubomir. Ihtoč je planila Zorislava v roke ženinu. „Moj oče umira!“ Gojmir je stopil k ležišču in položil roko na starostove prsi. Še enkrat je odprl oči, se nasmehnil in ustnice so se zganile, kot bi hotele nekaj reči. Nato je obvisel njegov pogled, zadnji v tem življenju na Zorislavi in Ljubomiru, kakor bi ju blagoslavljal, nato so se zenice trudno zaprle. Gojmir je molil psalm, zatisnil starosti oči in pokleknil. Zorislava se je vrgla na očeta in klicala: „Oče, moj edini oče!“ A starec je ni več slišal. Duša mu je vzletela na večne livade gledat Krista in smehljaj na ustnicah je pričal, da je srečen. Ko je odmolil Gojmir, se je dotaknil Zorislave. „Pozdravljena v Kristu, vrla hčerka! Odprla si očetu vrata v nebesa!“

XVI.

Smrt staroste Stražimira je močno potrla ljudstvo, zakaj bil je zelo priljubljen. Zbirali so se velmožje in drugo ljudstvo, da izvolijo novega starosto. Niso se zbirali, kakor navadno s petjem in godbo, jasnih lic, s smehom na ustih, nego prihajali so tihi in žalnih obrazov.

Duhovnik Gojmir je maševal za umrlega starosto in za složno volitev novega. Njegov „Dominus vobiscum“ je bil žalno-resen, ne tako svečan, kakor navadno. Čutili so to velmožje, čutilo je ljudstvo in sklonjenih glav so molili tiho za dušo staroste, za se in za svojo rodbino.

Nič več ni plapolal na žrtveniku ogenj, nič več se ni klala živina v dar, kakor se je to godilo prej ob enakih prilikah. Ni stal ob žrtveniku starosta, ne podstarosta in z razprostrtimi rokami prosil bogove za uslišanje, za dobrote. Ob oltarju je stal duhovnik in daroval nekrvavo daritev v spomin krvave na križu na Golgati, na gori mrtvaških glav. Povzdignil je kruh in kelih z vinom ter oboje pokazal narodu in rekel z besedami Krista pri zadnji večerji: „To je moje telo, to je moja kri.“ In velmožje in ljudstvo je padlo na kolena, se trkalo na prsi in v ganljivi pobožnosti šepetalo: „Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho . . .“

Tako je blagovest, kakor blažilen dih, prevevala srca naroda in se naseljevala v domove Slovenov. Kjer so prej domovali kipi bogov, blestel je sedaj križ in vsa družina se mu je spoštljivo klanjala. Po daritvi se je pričelo zborovanje. Podstarosta kot namestnik staroste je pozdravil zbrane velmože in ljudstvo, se spomnil še enkrat umrlega staroste, na kar je ljudstvo klicalo: „Slava — slava — slava!“

Podstarosta pa je nadaljeval nato: „Velmožje, najvrednejšega izmed najvrednejših volite, da bo vreden naslednik staroste Stražimira!“

Narod pa je zakričal: „Kdo je vrednejši od tebe, podstarosta Ostoj? . . . Živio Ostoj, naš starosta!“

Ostoj pa je zmajal z glavo in rekel: „Ne. So še vrednejši od mene!“

Narod pa mu je odgovoril: „Živio Ostoj, naš starosta!“ Vse naokoli je jelo vpiti: „Živio, živio . . .“

Velmož Radegoj je vstal, se približal podstarosti in dejal: „Velmožje, ljudstvo! Ako bi imel starosta Stražimir sina, postavili bi njega za starosto, dasiravno bi bil mlajši

od nas. A kaj to, po duhu bi bil stareji, zakaj iz tako kremenitega drevesa prihaja le zdrav sad.“

Nekaj glasov je zaklicalo: „Ima pa hčer Zorislavo!“

„Velmož Radegoj se je nasmehnil in dejal: „Da. Ima jo. In lahko je tudi ženska starostinja pri nas, vendar bi naj to bil le skrajni slučaj, ko bi ne imeli med možmi nikogar, da bi mu podelili to čast.“

„Omoži se naj!“

Radegoj se je poklonil. „Hvala vam, da spoštujete tako spomin Stražimira, zakaj on je to zaslužil v resnici. Vendar mi nimamo pravice siliti njegove hčerke, da se omoži.“

„Saj ima že izbranega. Le smrt je preprečila poroko,“ je odgovarjala množica.

V tem je mnogo glasov vzkliknilo: „Živio Ljubomir, vojvodič!“

Velmož Radegoj je odstopil. Iz množice je stopil Ljubomir, sin vojvode Vojeslava. „Pozdrav vam, velmožje, pozdrav vsem! Slišim, da me kličete in dasiravno mlad in niti vaš seljan, se drznem govoriti.“

Velmožje so zadovoljno gledali Ljubomira, zakaj ugajal jim je njegov govor. Nekaj glasov pa je vzkliknilo: „Vojvodič si!“

Ljubomir se je ozrl v tisto stran in dejal: „Da, sin vojvode sem. A bil bi lahko sin pastirja, ako bi bil moj oče pastir. Ker pa mu je narod dal vojvodsko čast in ime, sem jaz sicer vojvodič, a vaš pokorni sluga, podvržen vsem pravicam naroda. Prišel sem, da vidim volitev novega staroste, kot odposlanec vojvode.“

Podstarosta je rekel: „Velmožje in narod te hoče za starosto! Pozdravljen torej med nami!“

„Zahvaljujem se velmožem in narodu za to odlikovanje, katerega ne morem in ne smem sprejeti!“

„Zakaj ne moreš, zakaj ne smeš?“

„Nisem vaš seljan!“

„Ženin Zorislave si, hčerke umrlega staroste.“

„Nisem vreden biti vaš starosta!“

„Vreden si, ker te je izbrala Zorislava za svojega ženina. In rod Stražimirov je bil vedno preudaren in vreden spoštovanja, rod Vojeslavov pa se je odlikoval v hrabrosti in vojvodstvu.“

„Da me je izbrala Zorislava, ker me je vzljubila, to ni še nobena zasluga, da bi velmožje in narod volili mene, za služnejše in boljše može pa spregledali. Najboljšega izmed

najboljših, najspodobnejšega izmed najspodobnejših si izberite.“ In zaklical je zbranim z močnejšim glasom: „Moj oče, vojvoda Vojeslav vas pozdravlja in kliče z vami: „Živio, starosta Ostoja!“

Za hip je bilo vse tiho, nato so zaorili klici: „Živio, starosta Ostoja!“

Velmož Radegoj se je vnovič približal Ostoju, mu ponudil roko in rekel: „Ljudski glas, božji glas! Ti si najvrednejši izmed najvrednejših, najspodobnejši naslednik Stražimirov!“ Proti ljudstvu pa je dejal: „Živio starosta Ostoja! Izvolili ste ga, zakaj vi veste, da bo hodil vedno po potih, po katerih je hodil Stražimir, kateremu bodi slava! Vojvodič Ljubomir je odklonil izvolitev, zakaj njega čaka vojvodstvo. Stražimir se bo pa še v grobu razveselil, ker mu bo hčerka domovala v hiši vojvode!“

Novoizvoljeni starosta se je dvignil. „Velmožje, ljudstvo! Mene ste izbrali iz sredine mož za starosto, akoravno so še boljši od mene in jaz se vam iskreno zahvaljujem. Kar sem bil doslej, to bom i odslej, vaš prijatelj, brat. Složno bomo delali vsi, kakor eden in nikdo naj ne dvigne roke zoper brata, nikdo se naj ne srdi na soseda. Sloveni smo in Sloveni ostanemo na veke vekov! Gostoljubje napram tujcem, a bratstva nikoli, zakaj to so nehvaležna bitja, nevredna našega bratstva, ker so hinavski. Velmožje, bratje! Prišla je k nam blagovest, in srečnega se štejem, da sem jo spoznal, radosti se mi oko, ko vidim vas, da ste jo spoznali i vi! Pustili smo bogove naših dedov, reči moram, s težkim srcem smo jih pustili, zakaj bili so svetinje dedov, a dobili smo za to blagovest, resničnega Boga. A oni, ki so nam ga nosili, so nam jemali tudi lastnino in jezik in še nam jemljejo. In zoper te bom nastopal, dasi so oznanjevalci blagovesti, kakor je nastopal Stražimir, zakaj slovenskih oznanjevalcev hočemo, takih, kakor je jasna velmožnost Gojmir! Kriste razume tudi slovenski jezik, in v tem jeziku ga bomo molili. Apostola, ki oznanujeta bratom Moravanom v Velehradu blagovest, prihajata k nam in tedaj bo pri nas en hlev in en pastir! Frankov, ki nas hočejo omrežiti, pa se bomo otresli in če ni drugače z mečem v roki in Krist bo z nami, ker ve, da se ne borimo zoper njega, ampak za njega in za domovino in svobodo!“

Narod je zahrnel in zabučali so živioklici.

Starosta Ostoja pa je govoril, ko se je ljudstvo pomirilo: „Voliti nam je še podstarosto!“

Molčali so za trenotek, nato pa je stopil iz množice ljudstva mož in se obrnil k zbranim. Vse oči so se vprle vanj, zakaj on ni spadal k velmožem, nego k prostemu ljudstvu. In mož je zaklical: „Naj nam bo podstarosta velmož Radegoj, resen in skušen mož, ki bo umel podpirati in zastopati starosto!“

Zaorili so vnovič živioklici: „Živio Radegoj, podstarosta!“

Radegoj se je hotel zahvaljevati, a množica je oba, starosto Ostoja in podstarosto Radegoja, vzela na rame in ju nesla na trato, kjer se je pripravljala veselica.

Ljubomir je stal ob strani in zrl jasnih lic ta prizor in vprašal zraven stoječega Gojmira: „Povej mi, brat, ti si videl dokaj sveta, ali so i drugod Sloveni taki, kakor tukaj?“

Gojmir se je nasmehnil. „Ista kri teče po njihovih žilah, isti jezik govore in svoj jezik ljubijo istotako vroče, kakor ti. Sloveni so narod poštenjakov, krepostni in značajni, to pravijo celo Franki in Italijani.“

„In zato jih mika potujčiti ta narod?“

„Manj vredno pokolenje išče krepkih teles, da se na njih okrepi. In ker biva v zdravem in lepem telesu tudi zdrava in lepa duša, je to tem večji vzrok.“

Ljubomir je zmajal z glavo. „Krepka telesa usahnejo, ako jih izsesavajo in tlačijo manjvredni krvoloki!“

Gojmir je prijel brata za roko, pogledal mu v obraz in dejal s proroškim glasom: „Sloven ne izgine nikdar, dasi ga bodo še stiskali in zatirali. A čim bolj ga bodo stiskali, tem krepkejši se bo razvijal. Ti ne doživiš tega, tudi jaz ne, in nikdo od teh, kar jih vidiš tu! A jaz vem, da pride tako! Pride pa tudi trenotek, da bo porasla trava čez grobove lakomnikov, a Sloven bo hodil preko njih in oral svoja polja svoboden in mogočen!“

Ljubomir je vzdihnil: „Daj Kriste, da bi bilo tako!“ Nato se je obrnil in rekel: „Pojdi, greva k Zorislavi, zakaj močno se mi toži po njej! Nato gremo skupno na veselico!“

Gojmir se je vnovič nasmehnil in dejal: „Zaljublencem se vedno toži!“

„Ti tega ne umeš, Gojmir!“

„Saj vidim to na tebi in njej! Kar sahneta drug za drugim!“

„Ljubiva se, Gojmir, in hrepeniva drug po drugem!“

„Le ljubita se! . . . Zakaj, kjer je ljubezen, tam je On, ki je sam ljubezen!“ V tem jima zadoni na uho velik hrup in vrišč. Ozreta se in vidita, da se je pred množico, ki se

je razveseljevala, ustavil jezdec. Ljubomir je del roko na oči in dejal: „Godec Zoran!“ Gojmir pa je rekel smehoma: „Gotovo je žejen!“ Ali godec to pot ni zahteval pijače, nego je zinil samo nekaj stavkov, ki so povzročili oni veliki hrup. Obkolili so ga, on pa je, zagledavši od daleč Ljubomira in Gojmira, izpodbodel konja in pojezdil k njima.

„Kaj prinašaš?“

„Novico.“

„Kakšno?“

„Veliko.“ Godec ni hotel takoj spregovoriti, ampak je gledal Ljubomira in Gojmira in se veselil, da sta rado-vedna.

„Nú, povej, kako novico!“

„Rekel sem že, da veliko!... Apostola prihajata...“

„Kje sta?“

„Prihajata iz Blatnega gradu in z njima petdeset mladcev, da jih posveti papež v svečenike.“

Ljubomir se je vzradostil, vzradostil pa se je tudi Gojmir. Večkrat je že mislil na to, da bi šel k tema apostoloma in ju poprosil, da bi smel z njima hoditi, poučevati in maševati v slovenskem jeziku, kakor delata to ona dva. In sedaj se bliža prilika... Sedaj se jima pridruži in gre v Rim, da ga sam sv. Oče posveti v to in napravi neodvisnega od frankovskih škofov. In ta misel ga je napolnila z velikim veseljem, zakaj Gojmir je ljubil tako slovensko zemljo in govorico, da je le s težavo gledal početje solnograškega nadškofa, ki je venomer pošiljal same tuje svečenike, a ni hotel posvečevati slovenskih. Zato se je veselo obrnil h godcu in dejal: „Pojdi z nama k Zorislavi, zakaj vem, da si žejen!“ Godec se je obliznil in dejal: „Gotovo me nagradi i Zorislava, zakaj za njo imam istotako nekaj!“

„Tako?“

„No, kdaj pa še godec ni imel kaj za Zorislavo?“

Gojmir se je hudomušno nasmehnil.

Godec pa, kakor da je razumel ta nasmeh, se je začutil užaljenega in je dejal: „Velmožnost, niti kaplje ne vzamem v usta, če to ni zanimiva in vesela novica, ki jo imam za Zorislavo in še morda celo za Ljubomira!“

„Koga pa imaš, no?“

„Z apostoloma prihaja tudi Dragomil!“

„Tako?“

„Da.“

„In gre tudi v Rim?“

„Tudi.“

„Kdo ti je rekel to?“

„On sam! To vesta oba, da hoče postati duhovnik! Kako pa naj postane, če ni nikogar, da ga posveti. In zato gre v Rim!“

Ljubomir je pograbil konja za uzdo, da se je konj vzpel in bi godec skoraj padel na tla. „Pri Kristu, Ljubomir, kaj so ti storile moje kosti in ta mrha, da jo vlačiš za uzdo?“

Ljubomir pa je držal konja še vedno in vprašal: „Ti si govoril z Dragomilom.“

Godec se je vzravnal: „Da!“

„In kaj je rekel?“

„Pozdravlja Zorislavo in tebe! Vprašal me je, če sta že poročena. Ko pa sem mu povedal o smrti staroste Stražimira, se je razžalostil in dejal: „Čudna so pota Gospodova! Bil sem pri njenem krstu, rad bi bil še pri njeni poroki!“ Nato me je prijel za roko in dejal: „Reci Zorislavi in Ljubomiru, da ju blagoslovi apostol sam, če želita!“

Ljubomir je potegnil godca s konja in objemaje ga, klical: „Očka, ali se ne šališ, ali govoriš resnico?“

„Glej ga, kaj se bom šalil! Ne stiskaj me no, da se ne zadušim. Si, kakor volk Če hočeš, vaju blagoslovi apostol in to je veliko odlikovanje, zakaj to je svet mož!“

Ljubomir je ves ginjen zaklical: „Če hočem? Pri blagovesti, če hočem?“

Nato je vzkliknil: „Očka, k Zorislavi, urno, da se še ona razveseli!“ In prijel je Gojmira in godca za roko ter ju vlekel, da je jel godec preplašeno vzdihovati: „Da ne zblazniš, za Boga, da ne zblazniš!“

Ljubomir pa je ponavljal: „K Zorislavi! Oj, kako se razveseli te novice, kako se razveseli“

XVII.

Vest, da prihajata apostola iz Velehrada, se je raznesla kaj naglo od sela do sela in vse ju je nestrpno pričakovalo. Nekateri so jima šli naproti, zakaj močno so se vsi zanimali za njiju. Slišali so toliko o njunih pridigah, saj se je govorilo, da se besedi Cirila in Metoda ne more ustavljati nikdo, da so ju želeli videti in slišati. Govorilo se je, da pišeta knjige, katere lahko bere vsak,

kdor se nauči črk, in da je vse pisano v jeziku Slovenov, In popraševali so, kakšna sta ta dva moža, gotovo velika in močna, v sijaju, kakor njih knez ali frankovski cesar Karol Veliki ali celo carigrajski despot Mihael. Ali je njuna beseda kakor grmeč grom ali oster bič in oči žareče kakor oglje? . . . Govorili so ljudje o tem in si predstavljali Cirila in Metoda v svoji domišljiji kakor dva velikana, ki potujeta po cesti in ko stopita, se potrese zemlja in zganejo drevesa in vsak, kogar srečata, postane kristjan.

Akoravno je godec Zoran pravil, da sta popolnoma navadna človeka, v rjavi halji in dobrotnega pogleda in prijazna tako, da ju mnogi nazivljajo „naš oče“, vendar mu niso povsem verjeli. Saj to vendar ni mogoče, da bi slaboten človek lahko doprinašal reči, o katerih govori ves svet, od Balta do Črnega morja po vseh krajih tja do Adrije in še dalje, do večnega mesta, kjer stoluje namestnik Kristov na zemlji. In slaboten človek bi naj vzbujal strah tlačiteljem in delal skrbi nadškofom in velikašem? . . .

Pravili so, da ju je poklical v Rim sam papež na odgovor, ker so ju zatožili solnograški, nemški duhovniki, da učita krivo vero.

Marsikateri Sloven je zmajal z glavo pri tem in pomislil, kaki ljudje morajo biti ti Franki, ki se spravljajo na ta človeka tako zahrbtno in s hinavskim obrekovanjem, ako sta res popolnoma navadne postave, šibka, v rjavih haljah, brez vojščakov, brez orožja. Izpljunil je in mrmral: „Ti potem niso vredni, da se prištevajo ljudem, ker gotovo izhajajo iz rodovine, ki ni bila nikdar poštena in odkritosrčna.“ In marsikateri Sloven se je razsrdil ob misli, da ravnajo povsem drugače ti tožitelji, ki so govorili Kristove besede: „Če te udari kdo na desno lice, ne srdi se, ampak ponudi mu še levo“.

Nikdo pa ni mogel razumeti, kako je mogoče obrekovati človeka, ki ni storil nikomur nič žalega, ampak celo delal tako, kakor drugi, oznanjeval Kristovo blagovest. In vendar ga bijejo v lice? . . . Zakaj? . . .

Pošten značaj Slovena ni mogel umeti, da je to sovraštvo izviralo od tod, ker sta učila Ciril in Metod blagovest v jeziku, katerega je govoril narod, izpolnujoča natančno ukaz Kristov apostolom: „Idite in učite vse narode v vseh jezikih in krstite jih v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.“ Zakaj s tem je bil preprečen in uničen oni načrt nemških pridigarjev in škofov, da z blagovestjo ne

zatrejo samo malikovanja, nego da podjarmijo Slovene in jim vzamejo domove.

Sloven je bil prepošten, da bi mislil tako slabo o sosednem narodu, a pošten ni bil ta narod, ko je izrabljaj tako zahrbtno to poštenost.

S prihodom sv. Cirila in Metoda v slovanske dežele je nastal mogočen jez, ki je zastavil in strl uspešno prodiranje Nemcev v slovenske kraje, kakor je nekaj sto let pozneje strl poljski kralj Jagielo v bitki pri Grünwaldu moč križarskega reda in tako otel slovanski živelj. — V sebičnih dušah nemških mogotcev in škofov je vzkipela jeza in zalovila ob jez, postavljen od Cirila in Metoda, da ga podre. A on je stal vkljub vsem lažem in grdim spletkam neomajeno in ohranil Slovenom slovensko govorico, ohranil jim svobodo in rodno grudo. In pripovedovala sta Kristovo blagovest v slovenskem jeziku, da so se srca odpirala radosti in koprnjenju.

Nemškim pridigarjem, ki so ju grajali, da se moli Bog samo v treh jezikih, je odgovoril Ciril z listom sv. Pavla apostola do Korinčanov (I. Kor. 14, 1—40): „Veliko vrst jezikov je pač na svetu, noben pa ni nerazumljiv. Če pa ne poznam pomena jezika, bom za tistega, s katerim govorim — tujec; in kdor govori, bo i za me tujec. Tako morate tudi vi, ki hrepenite po duhovnih darovih, prizadevati si, da jih boste imeli v obilnosti za pobožnost v cerkvi. Kdor govori jezik, naj torej prosi, da bi mogel tudi razlagati. Če namreč molim z jezikom, moli moj duh, moj razum je pa brez sadu. Kaj naj torej storim? Molil bom z duhom, molil bom tudi z umom, pel bom z duhom, pel bom tudi z umom. Če namreč zahvalno molitev moliš v duhu, kako naj nepoučeni kristjan poreče „amen“ tvoji molitvi, ko ne ve, kaj govoriš? Ti sicer lepo moliš, toda oni ne čuti pobožnosti.“

Nemški pridigarji niso vedeli na to kaj odgovoriti in so odšli razsrjeni in ju črnili. Ciril in Metod pa sta šla naprej, poučevala in krstila in veliko ledine spremenila v bujni vrt najlepših rož.

Ni čudo torej, da so ju nestrpno in z radovednostjo pričakovali.

* * *

Ko je Ljubomir privlekel godca Zorana k Zorislavi, je vzkliknil v eni sapi: „Glej, nevesta moja, Zorana sem ti pripeljal!“

Godec pa je pljunil, zasopel in dejal z jokavim glasom: „Pripeljal? . . . Privlekel, kakor medveda, da so se mi skrivili vsi udje!“ In pretegnil je roke in noge, da se je slišalo pokanje v sklepih. Zoran pa je zastokal: „Ali čuješ? . . . Kostmi mi kar rožljajo, tako sem osušen! . . . Bog ve, če se ne razsujem!“

Zorislava mu je ponudila vrč z vinom in dejala: „Ne razsuješ se, očka! Omoči se in gotovo se ne razsuješ!“

Zoran je prijel za vrč, nastavil, da pije, a je hitro odmaknil in dejal: „Nisem mislil na to!... Zakaj, odkar pri našam za te veselo vest in sem govoril z apostoloma, ne pijem več tako rad, kakor prej, dasi tudi prej nisem mnogo pil.“

„Apostola si videl,“ se je zavzela Zorislava. „In celo govoril z njima?“

Gojmir pa je dejal: „Saj zato je revež zdihoval v Ljubomirovih pesteh, ker je šel prepočasi!“

Godec je sklonil glavo, Zorislava pa je rekla sočutno „Revež!“ Nato pa mu je vnovič ponudila vrč. „Čeprav ne piješ več rad vina, vendar mi ne boš naredil te žalosti, da bi morala odnesti poln vrč.“

Godec se je zganil, segel naglo po njem in dejal za trenotek: „Nočem, da bi se žalostila!“ In nagnil je ter pil. Pri tem pa se je zagledal v dno vrča in hvalil v srcu Zorislavino vsiljivost, zakaj vino mu je šlo v slast. In ako bi ga Gojmir ne potrkal po rami, češ, naj si vendar oddahne, goltal bi še naprej in morda celo pozabil odstaviti. Godec je počasi odložil vrč, obliznil brke z jezikom ter šel globoko po sapo. Nato se je zopet pretegnil in ker ni počil noben sklep, je rekel vesel: „Ne razsujem se!“ Počasi se je obrnil k Zorislavi, jo gledal za trenotek, nato pa rekel: „Dragomil mi je naročil, naj te pozdravim!“

Zorislava je veselo vzkliknila: „Dragomil? . . . Kje si govoril z njim?“

In godec je moral vse na drobno pripovedovati, da se bližata blagovestnika Ciril in Metod z mladeniči in da je med njimi i Dragomil, kje jih je našel in po kaj gredo v Rim, tako da ga je jel boleti jezik, kar je bilo pri godcu sicer zelo redko. Ginjena od radosti pa je bila Zorislava, ko ji je Zoran povedal, da bo blagoslovil zakonsko vez z Ljubomirom apostol sam.

„In kdaj pridejo,“ je vprašala že opetovano Zorislava.

Godec jo je pogledal začudeno in rekel: „Pravil sem ti že, da v nekaj dneh, a ne vem, kje so ti bila ušesa.“

Zorislava je vzdihnila: „V nekaj dneh še le?“

Godec se je nasmejal in rekel: „Da. Ali ti je to predolgo? . . . Kako pa misliš to? . . . Apostola pridigujeta spotoma in krstita in ne dirjata, kakor jelena!“

„Kaj pa, če ne prideta sem?“

„Prideta. Dragomil je dejal, da prideta!“

„Sem k nam?“

Zoran jo je pogledal, nato pa vzkliknil: „Jaz tepec! . . . Tega pa nisem vprašal, če ravno k nam!“

Ljubomira se je polastil nemir in Zorislava je dejala z žalostnim glasom: „Lahko, da zavijeta za Dudleipinom na drugo stran in ravno mi ju ne vidimo!“ Tu ni znal godec ničesar odgovoriti in je zlovoljno gledal v vrč, a ni pil.

Gojmir pa je rekel smehljaje: „Ako je rekel Dragomil, da bo vaju blagoslovil apostol sam, potem prideta sem k nam in ne zavijeta nikamor! Sploh pa ju hoče Dragomil povesti skozi rodno vas.“ Te besede so vplivale kakor strela, zakaj godec je planil po koncu in rekel razsrjen: „Nisem tepec, pri Kristu, da nisem! Ali pri vaju bi lahko postal, zakaj zaljubljena sta tako, da še pametno misliti ne utegneta. Kako pa vaju naj apostol blagoslovi, če ju ne bo sem?“

Ljubomir pa je rekel: „Vsekakor bi bilo dobro, da bi bili popolnoma gotovi tega!“

„In kako se naj zagotovimo?“ je vprašala Zorislava. „Očka Zoran je že govoril z apostoloma in pozna Dragomila. Ve tudi, kje se nahajajo! Naj pojezdi k Dragomilu in mu pove, da mi prosimo, naj prideta apostola k nam!“

Godec je preplašeno skočil s sedeža, nato pa dejal s stokajočim glasom: „Ubijte me!“ Ker pa so ga gledali osuplo, je ponovil, a že bolj srdito: „Ubijte me, pravim!“

„Ali očka, zakaj te naj ubijemo?“

„Ubijte me,“ je silil godec trdovratno. „Zakaj bolje mi bo pri črvih, kakor med vami nehvaležniki!“

„Kdo je nehvaležen, očka!“

„Očka, da! Bes vzemi tega „očko“! Ko kaj želite, sem vedno „očka“! Bes vas jaši za to! Prinesel sem vam novico, za katero bi me drugi nosili na rokah in mi poljubljali roke, vi pa ste me privlekli sem, kakor ujetega volka, sestradanega, kakor pajek po zimi, da ne omenim vina, brez katerega bi pa tudi lahko bil, dasi sem ga potreben, a sedaj me podite zopet na konja in na pot, čeravno se mi želodec krči praznote!“

„Ne srdi se, očka, ne srdi,“ je rekel Ljubomir, in Zorislava ga je prijela za glavo in ga poljubila na čelo. „Ne srdi se, očka, zakaj pozabili smo na to, da si pravkar prišel. Ležeš, odpočiješ se, nato pa poveš pot, kod se mora iti in odpošljemo kekega mladca!“

Godcu pa je pri poljubu Zorislave zginila vsa jeza na mah in v srcu mu je postalo tako nekako, kakor bi mu ga kdo mazal z dišečimi in dobrodejnimi mazili. Otrnil je solzo iz očesa in rekel z resnim glasom, v katerem je trepetalo ganutje. Ne. Rad vaju imam, da bodeta vedela, vidva trinoga! Godec Zoran ni bil nikdar zmučen, najmanj pa sedaj in nikomur ne povem, kod se naj jezdi, da se pride do apostola. Tega bi še trebalo, da bi porekli ljudje: „Godec Zoran se je napil vina, sedaj pa leži in niti jezdititi ne more!“ Jaz sam odjezdim in privedem apostola, da boš vedela, ti veverica, ker vidim, da koprniš po apostolovem blagoslovu, kakor riba po vodi in jaz po vinu, ko vsahnejo vsi studenci!“ In Zoran je vstal in dejal: „Kadar pridemo, naj bo vse pripravljeno!“

Zorislava pa je prijela godca za roko in rekla: „Da se kje Zoranu ne pripeti kaka nesreča na potu, ko ne bo vode, mu damo na pot nekaj čutar z dobrim vinom!“

Godec se je v duši močno razveselil tega, vendar je dejal z mračnim obrazom: „Ne maram! Dovolj je virov, kjer izvira čista, dobra voda!“

Zorislava je ostrmela, Gojmir pa se je veselo nasmejal. Ljubomir, ki je godca dobro poznal, je rekel: „In če se ti zgodi med potjo, da najdeš človeka, ki je pal med razbojnike in bi mu rad pomagal, kakor oni Samaritan, ki je šel v Jeriho, pa ne boš imel vina pri sebi, kako naj storiš potem dobro delo, katero vелеva blagovest?“

Godec je potegnil sapo skozi nos, da je zažvižgalo, nato pa pokimal prijazno: „Hvala ti, vojvodič, zakaj tvoje možgane občudujem!“ Nato se je obrnil k Zorislavi in je med tem, ko so pritrdjevali čutare na sedlo, rekel z očetovskim glasom: „Imela boš moža, ki bo mislil tudi mesto tebe in za tebe! Zahvali se za to medvedu, katerega kožo imaš v spalnici pred ležiščem! Lahko boš brez skrbi pestovala mlade Zorislave in poredne Ljubomirčke, zakaj Gospod Bog vama jih gotovo pošlje nekaj v rejo!“

Zorislava je zardela, kakor bi ji polil lice z rdečo barvo in odbežala iz hiše. Ljubomir ga je pokaral: „Očka, ti govoriš preveč!“

Zoran pa se je razsrdil: „Preveč?! . . . Kdaj pa je govoril starec preveč? . . . Zahvalita Krista, da me sploh imata, zakaj moje skušnje so vredne več kakor zeljnata glava na zelniku!“

„Zorislavo si užalil!“

Godec se je razsrdil še huje. „Užalil? . . . Ali nisem govoril resnice? . . . V imenu Očeta in Sina . . . Ali sem lagal? . . . Ker je Ljubomir molčal, se je godec obrnil do Gojmira in zaprosil: „Velmožnost povej zgodbo o figovem drevesu, katero je Kriste preklel, ker ni našel sadu na njem!“

Gojmir se je jel prisrčno smejati, godec pa je odšel zlovoljen iz hiše, zajahal konja in odjezdil godrnjaje: „Radoveden sem, ali bo tedaj tudi zbežala, ko bo mladič čivkal in odpiral usta od požrešnosti!“

XVIII.

Bil je to slovesen dan, svečan in veličasten, ko sta dospela Ciril in Metod*, še veselejši, kakor tedaj, ko je solnograški nadškof birmal v Dudleipinu. Ciril in Metod sta se vstavila v vasi Stražimira. Nešteta množica ju je spremljala, nešteta množica ju je pričakovala, zakaj ljudstva je privrelo od vseh strani cele tolpe. In strmeč so ju ogledovali Slovenci povsod, kamor sta prišla.

Tako priprosta, skromna, v navadni rjavi halji sta prihajala in vse domišljije o velikanih so zginile na mah. Niso mogli obrniti pogleda od apostolov, niso si ju mogli nagledati in na licih se je videlo začudenje. „To sta apostola, to sta čudotvornika, oznanjevalca blagovesti in pisatelja prve slovenske knjige?“

V teh telesih da biva oni silni duh, pred katerim padajo bogovi in se klonijo glave Slovencev h krstu? . . . Da. To sta! . . . Le poglej jima v obraz, svečan, resen in mil, obkrožen z brado, le poglej v te oči, na veke jih ne zabiš, in duša ti bo vesela vse tvoje dni. Kako se smehljata, blagoslavljata, kako govorita? Čuj, to govorico, tako pri-

* Po triletnem bivanju v Velehradu ju je poklical takratni papež Nikolaj v Rim na zagovor, ker so ju tožili, da sejeta razkol, ker mašujeta v slovenskem jeziku. Potovala sta skozi deželo kneza Kocelja, ki je stoloval v Blatnem gradu, noseč seboj ostanke sv. Klementa (l. 867). Med tem pa je umrl papež Nikolaj in njegov naslednik Hadrijan ju je sprejel prijazno (l. 868). Če se pomisli, da so takrat potovali peš in z vozom, je bila to dolga in zamudna pot, posebno, ker sta še med potjo pridigovala in krščevala.

srčno, domačo, razumljivo . . . To je oni čudež, to ona sila, moč jezika narodovega, ki podira oltarje malikom, ki sklanja glave Slovenov h krstu! Nikdar še ni noben oznanjevalec blagovesti govoril tako lepo, pripovedoval tako umljivo o Kristu, kakor ta dva apostola. Ah, to je blagovest, res blagovest, ki ne zgine na veke, ki vzklije, kakor gorčično seme in vzraste v mogočno drevo. To je blagovest, jasna in solnčna, lepa kakor mavrica, a trdna, neomajna, kakor skala, katere ne podere nikdo, skala, ob katero se zaganja zaman peklenska sila. In narod je poslušal in srce mu je kipelo, duša se naslajala . . .

Ciril se je pripravil, da daruje nekrvavo daritev Gospodu. Tu zunaj, pod milim nebom, pod mogočno lipo, kjer so nekoč darovali obete bogovom, hoče opraviti to daritev v očigled te množice. V vdani pobožnosti je pokleknil narod, in Ciril je stopal pred oltar. Kaj mu gori obraz veselja, kaj mu žari oko radosti? Ali se raduje nad uspehom delovanja, ali vidi sad svojega truda in trpljenja? Ali je srečen tako, ker sta z bratom Metodom pripeljala toliko Slovenov h krstu? Narod pa je upiral oči na apostola, kakor na prikazen in sleherna srca so plavala v sladkem ganutju, da sta med njimi ona blagovestnika, ki ljubita v resnici narod Slovenov. In tam od oltarja so zaslišali bližnji: „Gospod, usmili se nas! — Kriste, usliši nas! . . .“ Ali se motijo . . . Kaj je to? . . . Dalje zadaj stoječi niso vedeli, čemu nenadna pozornost spredaj! Stegovali so vratove . . . Kaj je? . . . Ciril je razprostrl roke in njegov glas je vzplul nad glavami množice dalje, dalje, tja do zadnjega: „Slava Bogu na višavah in mir ljudem . . .“ Nastala je tišina, kakor če naenkrat preneha vse življenje. Mnogi pogledi so se srečali, vjeli in strmeli. In zopet so se obračali k oltarju . . . Kje je ostala: „Gloria in excelsis Deo . . .“ katere so vajeni, in kaj je to: „Slava Bogu na višavah in mir ljudem . . .“ In Ciril se je obrnil k množici, razprostrl roke in pozdravil: „Gospod z vami!“ Zabučalo je med množico. Stotine grl je vzkliknilo: „In s teboj in tvojim duhom!“ Razumeli so, stoprav sedaj so umeli. Apostol mašuje v jeziku Slovenov. Nekaj neizmerno sladkega je spreletelo narod, nekaj tako mamljivega, kar se ne pozabi na veke in bo prešlo od roda do roda. Začulo se je ihtenje, pridušeno s početka, a vedno glasneje in vsa zbrana množica se je topila v solzah. Starčki in možje so jokali in dvigali roke, žene in dekleta so ihte

in vsi so molili Jezusa Kristusa, ki jih razume in ki jih hoče ščititi. Molili so za se in za svojo domovino, za srečo naroda in za svoja apostola. Molili so glasno s Cirilom: „Verujem v Boga očeta vsemogočnega . . .“ in ko se je obrnil k njim in opomnil: „Molite bratje . . .“, so popadali na obraze in iz duše jim je kipela vroča molitev. In tedaj se je na desnici svojega Očeta nagnil On, kojega nekrvava daritev se je vršila po rokah Cirilovih v spomin krvave pred 834 leti na Golgoti, in blagoslovil je ves slovenski narod različnega plemena. Zadnji pomisleki so se podrli v srcih Slovenov in z vso dušo, s celim srcem so se oklenili blagovesti in Krist je slavil popolen, zmagoslaven pohod, pravo cvetno nedeljo, v slovenske pokrajine. Po daritvi sta krstila apostola, pridigovala in poučevala in čudili so se vnovič ljudje, da se ne zmučita in ne utrudita. — — —

Konec . . . Ne? Kaj stoji še Ciril, kaj stopa vnovič k oltarju? . . . In Metod? . . . Po kom se ozira? . . . Tam od strani prihaja deklica, ogrnjena v belo, doma tkano obleko, kakor bi prihajala lilija med pestro cvetje, blesteče se v solncu, kakor sneg na planini in z vencem v laseh . . . Spoznajo jo, Zorislavo . . . Ljudje si zašepetajo: „Poroči se Zorislava z Ljubomirom in apostol sam ju blagoslovi? . . . Z Ljubomirom gre duhovnik Gojmir, z Zorislavo? . . . Kdo? . . . Dragomil? . . . Ali je on? — Da!“ Spoznajo ga, on je, ki postane duhovnik, da oznanja blagovest svojcem v domačem jeziku. In sedaj spremlja mladostni prijatelj, prijateljico Zorislavo k poroki. In za njimi gre godec Zoran, resnega obraza in rosnih oči. Nevesta in ženin poklekmeta pred apostoloma in Ciril ju blagoslovi v imenu Kristovem. Vse je tiho. Metod pa se obrne k množici in dé: „Blagor narodu, ki ima zveste in krepostne hčere, zakaj tak narod ima pravico, da živi na veke. Zorislava, hčer pokojnega staroste Stražimira in Ljubomir, sin vojvode Vojeslava, in bratje moji, kličem vam k slovesu: Blagoslovi vas Bog Oče, Bog Sin in Bog sv. Duh! . . . Ostanite zvesti blagovesti in svojemu jeziku, ostanite dobri in krepostni in obilo vas bo nagradil. Midva morava naprej, zapustiva vam pa Kristovo blagovest, da se izpolni, kakor se bere v evangeliju* ,Jezus je poslal dva in dva

* Ta evangelij se bere na god sv. Cirila in Metoda, 5. julija vsakega leta.

pred seboj v kraje, kamor je imel sam priti, in jim rekel: „Ne iščite svojega dobička, ne jemljite seboj bisage, bodite prijazni, kamorkoli pridete, pozdravite ljudi in recite jim: Mir vam bodi! In ako so ljudje dobri, ostane mir pri njih, ako ne, se pa spet povrne k vam. Pijte in jejte, kar je Bog dal, kar ljudje imajo, saj zaslužite vsakdanji kruh z oznanjevanjem sv. vere, ker vsak delavec je vreden svojega plačila. Oznanujte besedo božjo, ozdravljajte bolnike in recite ljudem: došlo je k vam kraljestvo božje!“ Mir torej bodi z vami, vi vrli sinovi in hčere velikega in lepega naroda!“ Metod je vzdignil roke in je vnovič blagoslovil množico. Ljudstvo je pokleknilo in klicalo med solzami: „Ostanita pri nas, oh ostanita pri nas, apostola naša!“

* * *

Nekaj dni je poteklo po tem. Blagovestnika sta odšla dalje, zapustivši v srcu vseh zadovoljstvo in novo veselje. Glasno petje pastirjev je odmevalo s pašnikov, na njivi pa je oral in sejal oratar jasnih lic. Starosta Ostoj se je poslavljal od sina Dragomila. Zorislava in Ljubomir sta mu želela sto sreč na pot in srečno vrnitev ter izročala pozdrave do Cirila in Metoda in na Gojmira. Dragomil je podal vsem roke in dejal vesel Zorislavi: „Bil sem pri tvojem krstu, pri tvoji poroki in bil bi še rad nekje . . .“

Nasmehnil se je, ko je Zorislava zardela in vprašala v zadregi s tihim glasom: „Kje, Dragomil?“

Dragomil se je prijel za lase, nasmejal se in rekel: „Nú, težko je povedati!“ . . .

Godec Zoran, ki je obiral poslednjo kost, preostanek od gostije, je dejal: „Kaj težko! . . . Pojdeš v Rim, da te posveti papež v duhovnika, in ko se vrneš, boš imel že kaj krstiti!“

Zorislava je skočila h godcu in vzkliknila: „Zadavi se, očka, prav res, zadavi se!“

Godec je odložil kost, pogledal Zorislavo in dejal s kaj smešno-žalostnim obrazom: „Zadavim se naj?“ Nato si je obrisal usta in pristavil: „Veselila bi se sedaj, seveda, ko sem te srečno privezal k Ljubomiru! . . . To ti je hvaležnost!“ In pograbil je ogorčen za vrč.

Zorislava pa mu je segla v lase in dejala pol resno, pol s smehom: „Zakaj pa govoriš tako, očka?“

Godec se je ozrl in dejal nato s tako obupanim glasom, da je vse posilil smeh: „Pri Kristu, ko bi bil tu Gojmir,

naprosil bi ga, da ti pove zgodbo o figovem drevesu. A jaz ne znam pripovedovati!" Vsi so se smejali godcu in ga dražili, da je naposled razbil vrč iz same jeze, ker se ni nikdo domislil, da bi mu ga bil napolnil.

Dragomil je stopil k Ljubomiru, mu segel še enkrat v roko in rekel: „Priatelj, ostani zdrav in srečen z Zorislavo, svojo ženo!" Ljubomiru se je zazdelo da se je Dragomilu tresel glas in da mu je v očesu zablestela solza, in začutil je neprijetno čustvo, da je najbrž le on vzrok, da postane Dragomil duhovnik. Dragomil pa je opazil, kaj se godi v Ljubomiru, zato mu je stisnil roko še bolje in rekel tiho: „Pridem in prvorojeno dete bom krstil jaz, ker sem ljubil Zorislavo, kot svojo sestro!" Nato se je obrnil h godcu. „Zoran, treba da zajaševa!"

Godec je pograbil vrč, ki ga je med tem prinesla Zorislava, in pil. Ko je odnehal, ga je položil počasi na mizo in rekel: „Težko se je ločiti, a treba je! Gojmir in tudi apostola bi se vznemirjala!"

Starosta Ostoja je vprašal, kakor bi se nečesa domislil: „Po kaj pa gre Gojmir v Rim, saj je že duhovnik."

Godec pa je odvrnil: „Po kaj pa grem jaz, ko sem le godec?"

„Vina ti bo primanjkovalo, pa se vrneš, preden dospješ tja!"

„Ne vrnem se, in če se mi osuši jezik, kakor posušena češplja!"

Zunaj sta zarezgetala žrebca in godec in Dragomil sta ju zasedla. Godec se je še do dobra prepričal, če so čutare v resnici napolnjene z vinom, nato pa rekel z zadovoljnim glasom: „Torej da se vidimo!... Ne spijte vsega vina, da vam ne škoduje in Ljubomir naj ne hodi na medvede poprej, dokler mu ne dorastejo sinovi. Zakaj Zorislava ne bo imela več toliko časa presedati ob njegovem ležišču!"

Starosta se je nasmejal, a vsekako so mu privrele solze v oči, ko je stisnil poslednjič sinovo roko. Ali so bile to solze ločitve, ali solze veselja, da mu bo sin duhovnik Kristov, ali morda solze, da je prvotna nada njegova, spojit rod Ostojev z rodом Stražimirovim ostala samo nada? ... Kdo to ve? — Stisnili so si še roke, se pozdravili in Dragomil z godcem je odjezdil. Zrli so še za njima in tam na ovinku se je obrnil godec, zavihtel v zadnji pozdrav čutaro in jo nastavil na usta, da uduši v vinu ganutje, ki ga je prevladovalo.

In tedaj je objel Ljubomir svojo ženo in dejal: „Pojdiva i midva, moja edina, dobra, ljubljena žena . . .“ Zorislava ga je pogledala z očesom, v katerem se je zrcalila vsa sreča ljubeče žene, stisnila se k njemu in zašepetala: „Ljubomir moj, ti dobri, ti edini . . .“

XIX.

Slovenski mladeniči, katere sta vzela apostola seboj v Rim, so se vračali kot duhovniki, med njimi tudi Dragomil. Bilo je nekako v začetku jeseni, ko sta jezdila dva jezdeca po cesti in ogledovala polja in vinograde, kjer je zorelo grozdje, veliko in sočno, da je eden izmed jezdecev začudeno vzkliknil: „Poglej, Dragomil, kakor bi prišla v obljubljeno deželo!“

„Saj sva tudi prišla, zakaj ta dežela je dana Slovenom!“

Godec Zoran — zakaj on je bil, ki se je čudil — je pričel ogledovati pozorno po strehah, kakor bi jih štel, in dejal vesel: „Doma sva, Dragomil! . . . Hvala Kristu! . . .“

Starosta Ostoja se je razveselil sina in ga jel spoštljivo ogledovati. Nato pa jima je postregel z vinom in mesom. Godec se je počutil v hipu domačega in ko se je pokrepčal, je vprašal: „Kaj pa Ljubomir in Zorislava?“

Ostoja se je nasmehnil in dejal: „Pričakujejo vsak čas potomca. Vojvoda sam mi je rekel tako!“

Godec pa je poskočil in zavpil: „Ej, Dragomil, uresniči se, kar si želel. To bodeta gledala, ko naju vidita!“ Nato pa se je obrnil k starosti in rekel smehoma: „Drugi že, kaj?“

„Prvi.“

Godec se je začudil. Saj je že več kakor dve leti, odkar sta poročena!“

Ostoja je zmigal z ramama in dejal: „Zoper to ni pomoči!“

Godec se je namuzal, zamrmral nekaj o figovem drevesu in rekel vnovič: „Gotovo se razveselita, ko naju vidita!“

„Saj vesta, da prideta!“

„Vesta?“

„Nú, poizvedeli smo, da se vračata apostola iz Rima!“

„Kdo je rekel?“

„Poslanci kneza Kocelja, ki so šli k papežu prosit, naj pošlje pridigarja zopet k nam. Ti so zatrjevali, da bo papež gotovo dovolil.“

Godec pa je vzdihnil in rekel žalostno: „Vrne se apostol nadškof Metod, škof Ciril je v Rimu.“

„In noče več med Slovene?“

Godec je zmajal z glavo in debela solza mu je stekla po licu.

„In zakaj ne?“

Godec je odgovoril s pridušenim glasom: „Umrl je!“ *

Starosta je sklenil roke in zaječal: „Umrl?“

„In tudi Gojmir se ne vrne!“

„Tudi Gojmir ne?“

In starosta je prestrašeno pogledal Dragomila, kot bi se hotel do dobra prepričati, ali je v resnici prišel njegov sin iz večnega mesta, ali je ostal tudi tam. Nato je dejal:

„Slabe novice prinašata! . . . Ubogi Ljubomir in vojvoda. Tako smo se veselili te vrnitve!“

Dragomil je rekel: „Prinašava še zadnje pozdrave!“

Starosta je povetil glavo in jel govoriti, kakor sam sebi. „Potré ga to, gotovo ga potré!“ Nato je vprašal glasneje: „In kam je šel Metod?“

„H Kocelju, ki je poslal ponj, kakor si rekel.“

„In ostane pri njem?“

„Gotovo ostane, ker v Moraviji je vojna in za Metoda bi bilo to slabo, zakaj vjeli bi ga in mučili. Saj veš, da Franki sovražijo apostola, ker sta Slovena.“

„Kako pa je bilo v Rimu?“

Godec se je vzpel in dejal: „V Rimu? . . . Starosta, krasno, nad vse krasno. Tam so ti palače in gradovi, da človek kar ostrmi, ko jih vidi. Ni takih v Velehradu, ne v Blatnemgradu, niti nadškof v Solnogradu nima tega.“

„Kako so vas pa sprejeli? . . . Kakor Franki? . . .“

„Kaj Franki, to so zverine! — Sam papež, Hadrijan II. ga kličejo, je prišel nasproti in ž njim svečenikov cela množica. Naša apostola je objel in jima rekel: „brata, mir z vama!“ Nato smo šli v cerkev, veliko in lepo, proti kateri je ona v Dudleipinu to, kar borna koč proti gradu. Tam je bil zbor, kjer so ju tožili Franki, ker mašujeta v jeziku Slovenov in ker sta pisala slovenske knjige.“

„Tožili so ju še tam, pred samim papežem?“

„Da, v obraz so jima pravili in očitali, zakaj sta izumila Slovenom pismenke!“

„Ali bi ne smela?“

* Ciril je umrl v Rimu 14. februarja l. 869.

„Ne. Baje je to greh!“

Ostoj je obstrmel. „Greh je to, če se uči Sloven brati v svojem jeziku?“

„Franki so to trdili . . . — Nú, Ciril, ta jim je pa odgovoril tako, da so kar vtihnili in škripali srda, ter se je popolnoma opravičil. Papež je apostoloma vse verjel in celo ukazal, da se mora brati maša v jeziku Slovenov. Blagoslovil je knjige in je sam položil na oltar in bral nad njimi sv. mašo. In tri dni se je brala v treh glavnih cerkvah večnega mesta sv. maša v slovenskem jeziku.“

Ostoj se je začudil. „Sam namestnik Kristov je priznal, da je jezik Slovenov lep in vreden te časti?“

„Da, tako je! Pomisli, starosta, mi smo bili na to tako ponosni, da smo jokali od veselja. Pomisli, za mašo so sposobni samo štirje jeziki: Hebrejski, grški, latinski in slovenski, noben drug, pa bi ne bili ponosni? . . . Ej starosta še ti bi plakal, ko bi to videl!“

Starosta je bil že sedaj ginjen: „Veliko sta videla, prav res, veliko!“ Nato se je obrnil k sinu in ga jel vnovič ogledovati in kimati.

Godec pa je rekel: „Le glej ga! Sedaj je svečenik in vesel si lahko tega, zakaj sam papež je ukazal latinskim škofom, da so ga posvetili. Papež sam pa je povišal v škofa Cirila in Metoda. Ko pa je umrl Ciril, pa še Metoda v nadškofa ter mu dal nadškofijo Moravsko in Panonijo. Frankovski pridigarji nimajo sedaj ničesar več iskati med nami, zakaj nadškof Metod si bo sam učil in zbiral oznanjevalce blagovesti in je posvečeval.“

Zunaj so začuli topot konja in kmalu nato je vstopil služabnik vojvodov: „Kaj prinašaš?“

„Vojvodiču se je rodil sin!“

Vsi so planili po koncu. „Sin . . .“

Godec je pograbil čutaro, a bila je prazna in jezen jo je vrgel po mizi. „Niti na zdravje novorojenca ni mogoče piti tukaj!“ Hotel je ven, a Dragomil ga je zadržal.

„Kam, Zoran?“

„K vojvodu, k Zorislavi!“

„Počakaj no, saj gremo tudi mi! . . . Treba, da se služabnik okrepča!“

„Dobro! . . . Ali dolgo ne zdržim!“

Dragomil mu je ponudil poln vrč in dejal: „Zdržiš, zdržiš!“

Godec je sicer skremžil obraz, a se vendar potolažil in med pitjem ugibal, kako ime bodo dali mlademu vojvodiču iz rodu staroste Stražimira. A ni dolgo ugibal, zakaj vrč mu je zletel na tla in se razbil, vino pa se je razlilo po tleh. Kaj je bilo? Služabnik je še vedno stal in sopel in starosta je prvi opazil njegovo zbeganost. „Ali imaš še kaj sporočiti?“

Služabnik je rekel s pretrganim glasom: „Prejasna vojvodinja umira!“

„Vojvodinja? . . . Mati Ljubomira?“ Služabnik zmaje z glavo.

„Katera vojvodinja pa?“

„Mlada, saj tako jo kličemo, Zorislava!“

Godec je zastokal, kakor bi mu porinil kdo nož med rebra, starosta pa je pograbil služabnika za rame in ga potresel, da mu je glava omahovala na vse strani. „Človek, ali govoriš resnico?“

Dragomil pa je zaklical: „Postrežite revežu, ves je upehan, mi pa na konje in k vojvodu!“

Komaj je izpregovoril Dragomil besedo „na konje“, je planil godec, kakor obseden skozi vrata, pograbil prvega konja v hlevu in se vrgel nanj, ne da bi ga osedlal. Starosta in Dragomil sta še klicala za njim, naj vzame sedlo, a ju ni niti slišal, nego podil konja na smrt. Jezdil je tako z izbuljenimi očmi in z naprej stegnjenim vratom, da se je vsak, ki ga je videl, izognil in oziral začudeno za njim. On pa ni videl nikogar in nikogar slišal, temveč zdaj pa zdaj glasno zastokal. In malo da ni pritulil na dvorišče vojvodskega gradu. Bil je ves penast in bi brezdvomno padel raz konja, da ga niso vjeli služabniki, ki so prihiteli.

„K Zorislavi!“

„Prejasna vojvodinja spi!“

Godec pa je zarjul: „K Zorislavi, sodrga . . .“ Vsled hrupa je prišel na dvorišče Ljubomir. Na licu so se mu videli sledovi bolesi in trpljenja. Ko ga je godec zagledal, je hitel k njemu in se razjokal: „Kaj je z njo.“

Ljubomir pa ga je objel in dejal z žalostnim glasom: „Očka, Zorislava spi! . . . Ne budi je!“

Godec ga je pogledal z neverjetnim okom in ponovil: „Spi, praviš?“

„Da. Zaspala je, in zdravnik pravi, da je naj ne budimo! . . . Oh očka, če mi umrje!“

Godec pa se je vzravnal in kakor bi se nečesa domislil, reče: „Ne sme!“

„Ne sme, praviš? . . . Ali se to da ukazati?“

Godec pa je rekel: „Dragomil se je vrnil in on se razume na zdravljenje. V Rimu se je bavil v prostih urah s tem poslom.“

„Dragomil?“ In v Ljubomirovih očeh ja zasijal žarek upanja. „Kje je?“

„Pride z očetom za mano!“ In res sta se videla pod gradom dva jezdeca. Ljubomir je hitel naproti, godec pa je sedel na tla in zagodrnjal: „Dobro, da sem se domislil tega, zakaj gotovo me nagradijo za to!“ Nato je pogledal spenjenega konja, ko so ga brisali hlapci in se jel pazno ozirati okrog. „Kam ste pa djali sedlo? . . . Ali mislite, da bom jahal brez sedla nazaj? . . .“

Hlapci pa, dasiravno so bili žalostni vsled Zorislavine obolelosti, so se nasmejali in nekdo je rekel: „Saj ga nisi imel, gospod!“

Godec je preslišal besedo „gospod“, kar bi mu gotovo močno ugajalo in se je čudil, da ni imel sedla. „Torej sem jahal brez sedla? . . . Pol dneva daleč?“ In kakor bi se spomnil stoprav sedaj na to neugodnost, se je prijel za noge in zastokal: „Zato me tako skeli tukaj in boli! . . . Bes jaši takega konja brez sedla. Hrbet ima, kakor nož!“ Poln nevolje je šel v grad, da poišče pijače, zakaj če Zorislava spi, nima drugega posla.

Ljubomir pa je hitel nasproti starosti in Dragomilu. Prijatelja sta se objela in vojvodič je vzkliknil: „Reši jo, Dragomil, oj reši jo!“

„Kako ji je?“

„Zaspala je sedaj.“ Nato je pristavil: „Godec Zoran je dejal, da jo lahko rešiš.“

„Jaz?“

„Da. Rekel je, da se umeš na zdravila.“

Dragomil je rekel s tihim glasom: „Zdravim pač blodne duše, vendar zaupaj, Kriste ti je ne vzame, ako je tako njegova volja!“

Ljubomir je vzdihnil: „Oh Kriste! . . . Ne vzemi je, ne vzemi! Če mi jo pa vzameš, vzemi tudi mene, zakaj brez nje nočem živeti!“

Dragomilu in starosti se je zasmilil vojvodič, ko sta ga videla v taki bolesi, in ponavljala sta v duhu za njim prošnjo: „Oh Kriste! Ne vzemi žene ljubečemu možu, ne vzemi matere otroku!“

XX.

Že nekaj dni je hodil Zoran po dvorišču in se prepiral s hlapci, ki so mu očitali, da vedno pije. Godec se je ob taki priliki vedno razžalostil: „Kaj pa naj delam, povejte! — K Zorislavi ne smem, ker še vedno spi, med vami mi je pa dolgčas. Dragomil kuha zelišča, Ljubomir pa straži ženo in ziblje otroka. Bes vas jaši, ako niti piti ne smem! . . . Saj je še Kristus pil v Kani Galilejski!“ In ves klavern je šel in se zaril v seno ter zaspal v jezi nad nevoščljivimi in zlobnimi hlapci. Med tem, ko je godec pohajkoval, je Dragomil iskal zelišča in jih kuhal. Ljubomir pa je vsak čas spraševal prijatelja, kaj misli o Zorislavi, ali okreva ali umre.

„Priporoči jo božji Porodici in pomoli h Kristu! Jaz sem samo človek!“

In Ljubomir je šel v resnici in klečal pred križem in molil. Dragomil ga je večkrat videl tako in milo se mu je storilo. „Kriste, ozdravi Zorislavo, ozdravi!“ Sprva je mislil, da je vse zaman, da je volja božja drugačna, kakor želja človeka. — Po malo in po malo pa je zasledil v Zorislavi spremembo in opazil, da je mlada, močna narava premagala bolezen in silo smrti in da se ji vrača zdravje. Rahlo sicer, a vrača se.

Oznanil je Ljubomiru to novico in vojvodič je objel prijatelja in ni vedel od radosti, kaj bi počel.

„Bogu se zahvali, Ljubomir, in ne meni, Bogu, ki je dal zeliščem zdravilno moč in vodil mojo roko, da sem našel pravo!“

V tem je pogledal godec skozi vrata in rekel tiho: „Kako je?“

Ljubomir je skočil k njemu. Rad je imel Zorana, saj je on ravno tako trepetal za življenje Zorislave, kakor on. „Bolje, očka! . . . Ne umre mi, moja najdražja, najmilejša.“

Godec je od veselja malone zavriskal, a spomnil se je pravočasno, da se to ne pristoja. Vendar je dejal z radostnim glasom: „Meni se zahvali, Ljubomir, zakaj jaz sem vedel, da se Dragomil ume na to!“ Dragomil se je nasmeljal, godec pa je govoril z razigrano hudomušnostjo: „Glej ga, kako se smeji! . . . Nú, dobro! — Zorislavi je bolje! Saj sem tudi spil vina na njeno zdravje, da skoraj sam sebi ne verjamem, kam sem ga zlil toliko!“

Ljubomir je potrkal godca po rami in dejal: „In še ga pij, očka, še ga pij, da bo brž popolnoma zdrava!“

Godec je dejal veselo: „Bom ga, Ljubomir, bom, ker ti želiš, dasi me to umori! Pa kaj to, za vaju rad umrjem! Pil bom, da bo že jutri prišla na vrt!“

Ljubomir se je vzradoval, kakor otrok: „Stori to, očka, stori!“

Godec se je obrnil in odšel smehljaje.

* * *

Zorislavi se je vračalo zdravje. Vročnica je prenehala popolnoma. Ej, kako ves prerojen je postal Ljubomir, kako živahno je postajalo v gradu. Tudi služabništvo je bilo veselejše, dočim je prej hodilo okrog čmerno in povešene glave.

In ko je Zorislava zapustila postelj, je stari vojvoda dal okrasiti v gradu posebno sobo, da bo na dan, ko bo sinaha popolnoma trdna, krstil Dragomil malega vnuka in maševal za Gojmira, ki počiva v tuji zemlji. Z grenkim srcem in s solzo v očeh je mislil Vojeslav nanj in šepetal molitev.

Bleda sicer, a vendar že krepka dovolj, se je sprehajala Zorislava po vrtu in zahvaljevala Odrešenika in božjo Porodico za vrnjeno zdravje in novo življenje. Saj bi nerada umrla, nerada zapustila Ljubomira in to drobno dete. In tisti dan, ko se je v ozaljšani dvorani zbralo števila starost in velmož h krstu, je bil za Zorislavo poln svečanosti in sreče.

Mladostni prijatelj sam bo krstil njeno dete in pel mašo.

To drobno dete! . . . Kako je gledalo Dragomila, ko je zlil nad glavico vode in govoril besede: „Dragomil, jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.“

Okoli stoječi so odgovorili, ginjeni do solz: „Amen“.

„Dragomil mu je ime,“ je pomislil godec Zoran in otrnil solzo. „Dragomil? . . . V zahvalo sta hotela to ime dati sinku, ker jima je bil on, ki je nosil to ime, v resnici pravi in zvesti prijatelj, dasi mu je morda srce tu in tam zakrvavelo . . . Saj se je že nekoč mislilo, da bo on mož Zorislavin. Nikdo sicer ne ve, kakih misli je bil Dragomil, a Bog ve, in če je bilo res, tem večja je njegova zasluga. Sedaj pa so srečni vsi!“ In godec je s spoštovanjem zrl na Dragomila, ko je po krstu pristopil k oltarju. Zrl je z ljubečim okom na Zorislavo, na Ljubomira, za katera je bil, kakor drugi oče. In storilo se mu je milo pri misli, kako bi se razveselil starosta Stražimir, ko bi gledal to.

Gotovo bi bil [tedaj še bolj prepričan v dnu svoje slovenske duše, da prinaša blagovest v resnici srečo in mir, ljubezen in zadovoljstvo. „Nisi čakal tega, starosta, vendar gledaš sedaj tam z večnih livad na ta kraj in se raduješ z nami. Gledaš svojo hčer, na njenega sina, ki ga je krstil Dragomil, kakor je tvoja hčer krstila tebe!“ . . . —

Dragomil pa je med tem pel sv. mašo in čudo glej Pel jo je, kakor njegova učenika Ciril in Metod, v domačem, v slovenskem jeziku.

Na obledele lice Zorislavino je prihajala lahna rdečica, ki je prepregla prozorno, belo kožo obraza. Kri staroste Stražimira je vzvalovila, ko je gledala mladostnega prijatelja darovati najsvetejšo daritev. Njena slovenska duša se je vzradostila od zanosa, ko je zaslišala pred oltarjem:

„Verujem v Boga očeta, vsemogočnega, stvarnika nebes in zemlje . . .“ Njene oči so obvisеле na detetu, ki ga ji je dala vojvodinja Tihomila po krstu v naročje in v srcu se ji je vzbudila želja, da bi i njen sinek nekoč daroval daritev Kristu, svojemu Bogu. In tedaj se je, kakor godec Zoran, spomnila svojega očeta. Solza ji je zablestela v očeh. Skrila jo je, poljubila dete in šepetala: „Dragomil, ko vzrasteš, daruješ Bogu za onega, ki me je imenoval svojo hčer, ki me je ljubil iskreno. Daruješ zanj in za ves slovenski rod, katerega je tako ljubil on, moj oče!“ In nato je, kakor duhovnik pred oltarjem, dvignila otroka višje in ustnice so šepetale: „Kriste, Bog ljubezni in miru, edini, vsemogočni, svojega sina ti darujem! Za narod Slovenov, za slovensko domovino, o Kriste, darujem ti ga in ti ga napravi za bojovníka blagovesti in naroda Slovenov!“

Tedaj pa je mašnik pred oltarjem zapel: „Oče naš, kateri si v nebesih . . .“ Vsi so molili z njim. Lice Zorislavino se je pordečilo. Kristus je sprejemal daritev in v srca vseh se je vlilo neko sladko, nerazumljivo veselje. Skozi okno pa so padali solnčni žarki na oltar in na klečeče in zrlí njih srečo in mir . . .



NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA



00000442181



886.3 - 32

